

Tartalom

PARNASSZUS 25

„Irodalmunk centrumában ismét a líra áll” – TURCZI ISTVÁN főszerkesztővel	
ZSILLE GÁBOR beszélget	5
G. ISTVÁN LÁSZLÓ: Az éneklőember	14
KABDEBÓ LÓRÁNT: Levélféle a Parnasszus jubileumára (esszé)	15
LADIK KATALIN: Lilith felhasított szájjal	22
KUKORELLY ENDRE: Fejezet a magyar költészettörténetben (miniesszé)	23
SZKÁROSI ENDRE: Húsz esztendő ne add el (miniesszé)	24
TÁBOR ÁDÁM: Négy évszak	26
VILLÁNYI LÁSZLÓ: Parnasszusi kollázs (esszé)	28
JÁSZ ATTILA: (Fausztina nővér találkozása Csendes Tollal a Parnasszuson)	35
VÖRÖS ISTVÁN: Hegyi költők öröme és bánata	37
SZENTMÁRTONI JÁNOS: Fiatal költők a Parnasszuson (miniesszé)	39
LACKFI JÁNOS: Málnaszín kapuccsínó	40
CSELÉNYI BÉLA: A kezdet névsora (miniesszé)	42
ZALÁN TIBOR: Folyosók	44
PETŐCZ ANDRÁS: Költészeti folyóirat – huszonöt éve (miniesszé)	46
GÉCZI JÁNOS: A város	49
VASS TIBOR: Kicsesszé (miniesszé)	50
JENEI GYULA: Parnasszus	51
ACSAI ROLAND: Parnasszus 25	53
ZSÁVOLYA ZOLTÁN: Centrum és Redivivus (tanulmány)	54
TOLVAJ ZOLTÁN: Jubileumodra	64
SZÉKELY SZABOLCS: 60.; Vers a buszra-várni-versről	66
SZÖLLŐSI MÁTYÁS: Árokpart	68
CSOBÁNKA ZSUZSA: Átutazó ember	69
SZÉKELYHIDI ZSOLT: Egyszer volt, sose múlt Parnasszus-napló (tudósítás)	70
KIRÁLY FARKAS: Cold Reset (miniesszé)	77
SÜTŐ CSABA ANDRÁS: megnéztem újra	79
BERKA ATTILA: Levél a Parnasszusba, 1995-be	81
SZALAI ZSOLT: Ugrálás	82
PAYER IMRE: Negyed évszázad a Parnasszussal (tanulmány)	83
KÜRTI LÁSZLÓ: audiencia	90
LÁZÁR BALÁZS: Akkor	91
WIRTH IMRE: Úgy járkálsz otthon...; Elfújta a szél...; Ahogy az alkony...;	92
Hogy megy el...; Kevés olyannal találkozol...; Most megyek éppen... ..	94
TOMAJI ATTILA: Parnasszus 25 (miniesszé); Trauma	96

FILIP TAMÁS: Kiáltótorony	96
BALOGH ROBERT: Az idegenvezető újabb levele	97
NAGY GÁBOR: Búcsú; Vasárnap; Zsebpénz; Kaptárok	99
NYILAS ATILLA: Karantén-hetirendem; A vendég	101
GÁTI ISTVÁN: A vers veled marad	103
FECSKE CSABA: A Parnasszus felé (<i>miniesszé</i>)	104
PETRŐCZI ÉVA: Grádicsok éneke – a Parnasszusért (<i>miniesszé</i>)	106
TÓTH LÁSZLÓ: Három nekirugaszkodás	109
VILCSEK BÉLA: Nemes szövetkezés (<i>esszé</i>)	110
CZIGÁNY GYÖRGY: Legyen a vers; Éjfél van; Az emlékezés rohamában	118

A borítóbelsőkön és a belső címlapon **HOMONNA GYÖRGY** munkái láthatók.

25 éves a Parnasszus költészeti folyóirat

PARNASSZUS

25 éves a
Parnassus
költészeti
folyóirat

www.parnassus.hu

ZSILLE GÁBOR

„Irodalmunk centrumában ismét a líra áll”

BESZÉLGETÉS TURCZI ISTVÁNNAL

– A *Parnasszus* folyóiratnak volt egy előzménye: a *Parnasszus* című televíziós vetélkedő. Te voltál az ötletgazdája? S hogyan jött létre az a műsor?

– 1992 decemberében a Magyar Rádió korábbi külsős szerkesztőjeként meghívást kaptam a hazai médiavilág évváró összejövetelére, ahol Szinetár Miklóstól Geszti Péteren át Presser Gáborig ott volt mindenféle celebritás. Koccintások és széles mosollyal kísért kézfogások maradtak meg az egészből, és az, hogy odalépett hozzám egy bajszos úr, Fodor Imre, a Magyar Televízió szórakoztató osztályának akkori vezető szerkesztője, akit egyébként nem ismertem korábról. Szó szót követett, végül indítványozta, hogy a rá következő hét első munkanapján látogassam meg a tévé székházában, és vigyem magammal egy fiataloknak szánt irodalmi vetélkedő vázlatos tervét. Hivatalosan abban írtam le először a *Parnasszus* szót. Tetszett neki az ötlet, nyilván nem volt más a tarsolyukban, és szinte azonnal bedobott engem a mélyvízbe. Így született meg 1992 decemberében a *Parnasszus* című játékos irodalmi vetélkedő, amit heti rendszerességgel, péntekenként a délutáni műsorsáv végén láthattott az irodalmi fejtörőkre kiéhezett művelt közönség. Több mint két évig futott, szerintem többen kedvelték, mint ahányan unták.

– Végül miért szűnt meg?

– Amikor 1995 tavaszán a kereskedelmi tévék megindultak, és egy csapásra megváltozott az elvárásrendszer, az én alacsony költségvetésű, rétegigényt kielégítő műsorocskám ugyanolyan csöndben halt el, mint amilyen csöndben elindult.

– A tévéműsor idején már tudtad, hogy alapítani fogsz egy folyóiratot ugyanazzal az elnevezéssel? Mennyire volt ez eltervezett, tudatosan felépített irodalmi vállalkozás?

– A költészeti folyóirat létrehívásának gondolata először 1990 és 1991 fordulóján merült fel a ma már kortárs klasszikus, Vas István baráti biztatására, aki már a második találkozásunk és teázgatásunk után elmondta, milyen fontos lenne egy olyan tisztán költészeti lap a palettán, amit „Pilinszkyék annak idején elterveztek, aztán szervező tehetség és kitartás híján annyiban maradt.” A tévétetelkedő 1995 tavaszán múlt ki, ám én konokul szerettem volna, ha a név és a *Parnasszus*-gondolat nem vész el, csak átalakul. Ezért szinte azonnal elkezdtem szervezkedni. Ne felejtjük el, hogy öt évvel voltunk a rendszerváltás után, forrt a szellemi és művészeti élet, prosperált a könyvkiadás, új lapok és műhelyek születtek, minden sarkon zajlott valamilyen irodalmi esemény.

Egy rendezett káosz közepén álltunk, és olyan elsőprő erejű szellemi változások történtek igen rövid idő alatt, hogy már nem lehetett visszanyomni a fogkrémet a tubusba. Aki akart valamit, és képes volt embereket, intézményeket mozgósítani hozzá, az el is érte a célját, ha volt benne kurázsi és kitartás. A Magyar Írószövetség tagjaként találkoztam a korszak meghatározó irodalmi szereplőitől; Fodor András, a kor nagy szervező-integráló alakja összehozott Lator Lászlóval és Rába Györggyel az Astoriában, majd az ő tanácsukra felkerestem Orbán Ottót, aki a születendő folyóirat talán legnagyobb pályolója lett. Az indulásra írt *Levél a Parnasszusra* című verse önmagában is irodalomtörténeti kordokumentum. Akkoriban már rendszeresen találkoztunk és sétáltunk Tandori Dezsővel, aki szintén teljes mellszélességgel támogatta a lapalapítás tervét. Jellemző adalék, hogy már az első szám megjelenése előtt három hónappal a Magyar Nemzet terjedelmes cikkben adott hírt „egy költészeti folyóirat szerveződéséről”. Jó lenne, ha a média ma is így figyelne az irodalmi élet eseményeire.

– *A lapindítás szempontjából nem elhanyagolható tényező, hogy a Parnasszusnak volt támogatója, alapító mecénása. Mit tudhatunk az ő személyéről és adakozásának hátteréről?*

– Az irodalomtörténet tele van olyan folyóiratokkal, amelyek nem a szellemi töke, hanem az anyagi háttér megalapozatlansága miatt szűntek meg néhány lapszám vagy évfolyam után. Fontos mozzanat volt az indulás előtti időszakban, hogy találkoztam egy üzletemberrel, aki fantáziát látott az egészben. Ispánki Lászlónak az volt a véleménye, hogy a Parnasszus akkor lesz képes fennmaradni, beépülni a honi lapstruktúrába, ha sort nyit, azaz a maga nemében egyedülálló profillal rendelkezik, megmarad költészeti folyóiratnak, és nem áll be az irodalmi lapok hosszú sorába. Abban az időben még működött a mecénatúra, voltak olyan emberek és cégek, akik s amelyek számára a kultúra nem csak szlogen volt, és hajlandók voltak áldozni is rá. Alapító mecénásunk neve egyébként máig szerepel az impresszumban; ha ő nincs, talán a lap sincs, vagy jóval később indul el. Hadd meséljek el egy ide tartozó anekdotát: a Parnasszus első száma 1995. szeptember 8-án délután készült el. A friss, szagos példányokat együtt hoztuk el a nyomdából, majd megálltunk egy virágosbódénál, mert Laci ragaszkodott hozzá, hogy virággal állítsunk be Anna feleségemhez a kórházba. Ugyanis Ádám fiam éppen aznap született, azaz napra egyidős a Parnasszussal.

– *A Parnasszus folyóirat huszonöt éve alatt számos tapasztalatod kikristályosodott az irodalmi életről. Közülük mi a legmarkánsabb?*

– Ha nem tűnik sírrongálásnak, idézem, mit is mondtam öt évvel ezelőtt a Literának, a huszadik évforduló kapcsán feltett kérdésére: „Lapot indítani olyan, mint kirakni egy történetet a betülevésben. Megvan, mit akarsz, ha valamelyest ismered az irodalmi mozgásokat, akkor körülbelül azt is látod, miből; de hogy mi lesz belőle, hová fut ki, bírja-e, bírod-e szusszal, az kitudhatatlan.” Mai fejjel három „markáns” kitélt mondanék. Az első, hogy még bírom szusszal. És ha én bírom, bírja a Parnasszus is. Van is tétje, mert meglátásom szerint, és ez a második kitétel, a hazai irodalom centrumában a próza három évtizedes primátusa után ismét a líra áll.

– *Mint annak idején a Nyugat-érában?*

– Igen, csak most nehezebben körülírható módon. Az elmúlt évtizedben a versek irodalmi nyilvánosságba belépésének feltételei alaposan megváltoztak. A hagyományos értelmezői közösségek mellett új, szabad használói felületek,

önszerveződő közösségek, internetes versműhelyek jöttek létre, s az így megerősödő irodalmi szubkultúrák és színterek már a virtuális mezőn terjednek. A világháló lett a vers új és produktív közege. Ez a jelenség fokozatosan átalakítja az olvasói szokásrendeket, modifikálja az alkotás és befogadás folyamatát, és a korábbiaktól eltérő, alternatív kánonokat hoz létre. Azáltal, hogy az irodalminak minősíthető szövegek nyilvánosságban forgalmazása több, párhuzamos szintéren zajlik, amelyeknek többé-kevésbé megvan a maguk felvevőrétege, kialakult egy viszonylag élénk diskurzus a költészetről. Mindezek ellenére fenntartom azt a vélekedést, hogy az irodalom továbbra is szűk körben mozgó, kis közösségek belügye, szakmai „házibajnokság”, amelynek ilyen-olyan vitái nem lépik át a médiumok ingerküszöbét, és kevés kivétellel nem jutnak el a szélesebb közönséghez. További probléma, hogy az irodalomtudomány és kritika hagyományos műhelyeinek tartósnak tűnő passzivitása miatt a szükséges és egészséges szelekció állapotától is egyre messzebb kerül alkotó is, olvasó is. Végül az irodalom és politika viszonyának átrendeződéséről mint szerkesztői tapasztalatról most azért sem ejtenék szót, mert ezt szakmai szempontból másodlagosnak tekintem a Parnasszus alakulástörténetében, és különben sem szeretném elrontani a saját kis ünnepünket.

– *Valóban, ha megnézzük a Parnasszus szerzőinek névsorát, nyilvánvaló, hogy a szerkesztés felülemelkedik a kultúrpolitikai szekértáborokon. Ebben az értelemben a Parnasszus nem csupán költészeti, de összköltészeti folyóirat. Gondolom, ez az első perctől alaptörekvésed volt...*

– Egy irodalmi lap minden további nélkül lehet irányzatos, megengedheti magának, hogy szerzőinek köre, a bekerülő művek karaktere tükrözze a szerkesztők ízlésvilágát, esztétikai és politikai gondolkodást, és nem utolsósorban az idők során kialakult olvasói bázisának elvárásait. Ha indítasz egy lapot, és ráírod, hogy „költészeti folyóirat”, azaz eleve szűkíted a szerzők körét és a benne szereplő alkotásokat elsőközlésű versekre, versfordításokra, valamint költészetelméleti és líratörténeti esszékre-tanulmányokra, illetve azokhoz kapcsolódó interjúkra, akkor azt is célul kell tűznöd magad elé, hogy a saját ízléspreferenciádat mindvégig háttérben tartva, a szekértáborokon elegánsan túllépve, a gyakorlatban működtess egy összköltészetinek nevezhető platformot. Soha nem felejttem el, már az első számunk megjelenése után elhangzott a rádióban, hogy a Parnasszus talán az egyetlen olyan hazai irodalmi fórum, ahol Marno János és Nagy Gáspár egy oldalpáron együtt szerepelhet. Zárójelben teszem hozzá, szándékosan szerkesztettem így, mert Jánostól tudtam, hogy ők ketten egy ideig padtársak voltak a pannonhalmi bencés gimnáziumban, és úgy gondoltam, miért ne ültethetném össze őket megint, ha már így hozta az élet, és egyszerre adott kéziratot a népi-képviselési líra egyik vezéralakja, illetve a „posztmodern” enigmatikus-városi költője.

– *Huszonhárom éve ismerlek, és látom, hogyan kezeled az erővonalakat, a sokféle emberi-kollegiális viszonyt, az alkalmankénti súrlódásokat. Mikor alakult ki ez az integráló, diplomatikus személyiséged? Diákként, például egyetemistaként is ilyen voltál?*

– Az egyetemen is elég pörgős srác voltam, idegember, akinek sohasem elég, ami van, mindig akartam még valamit, valami mást, újat, többet. A fene tudja. Ha a Parnasszusról kérdezel, jó helyen jársz, de ha magamról kell beszélnem, hogy milyen voltam, érdemes inkább másoktól érdeklődnöd, akkor alakul ki rólam egy realisabb kép. Az biztos, hogy Vas István úgy gondolta, és ki is mondta, e kifejezéssel, hogy én „konciliáns” típus vagyok, s nem kellene

A folyóirat tizedik születésnapját a zuglói Stefánia Palotában ünnepeltük

naponta megalkudnom magammal ahhoz, hogy egy új folyóiratot kézben tart-sak és, megint az ő szava jön: „elnavigáljak”. Már akkoriban megvolt az a jó szokásom, hogy lejegyeztem, ha valaki érdemlegeset mondott nekem, így csak elő kellett vennem a régi céduláimat. Ha már a céduláknál tartunk, Orbán Ottóról is szeretnék megemlékezni. Vele és Tandorival találkoztam sűrűbben akkoriban. Amikor a kételyeimet fogalmaztam meg Ottónak, így válaszolt: „Képes vagy egy asztalhoz ültetni a legmegátalkodottabb ellenfeleket is. Képes vagy emelt fővel járni, és segíteni másoknak, hogy fölemeljék a fejüket.” Ennek a mondatnak egyébként az volt az előzménye, hogy Trianonról beszélgettünk, és az volt a véleménye, hogy a magyarok a békediktátum óta valami ködös büntudattal, leszegett fejjel, szégyenkezve járnak a világban. Az utolsó telefonbeszélgetésünk során, amikor Tésáról hívtam őt egy vasárnap este – akkor már nagyon beteg volt, igen nehezére esett kimondani a teljes szavakat –, „fol-tozóvargának” nevezett. Ennél nagyobb dicséretet azóta sem kaptam. Akkor nem egészen értettem, ma viszont világosabb, mint a söröm, ami itt áll az asztalon. És hálás vagyok neki érte. És jóleső érzéssel kimondom: tisztelettel gondolok a Parnasszus indulását elősegítő idősebb pályatársaimra, akik közül már csak Kabdebó Lóránt, Lator László és Pomogáts Béla él.

– Az idősebb korosztály mellett kezdettől nagyon nyitottan figyelsz a pályájukat kezdő fiatalokra. Az ezredfordulón – akkori huszonévesként – az én nemzedékem is megtapasztalta ezt a mentori énedet. És ez azóta sem változott: most is nagyon érzékenyen fordulsz a fiatalok felé. Miként gondolkodsz erről?

– Alapból fiatalságpárti vagyok. Így volt ez a kilencvenes évek közepén, a Parnasszus indulásakor, amikor harmincnyolc éves voltam, és így van ez ma,

huszonöt évvel később is. Aki bekerül az irodalmi-kulturális élet sűrűjébe, és nem csak saját magára figyel, hamar érzékeli, hogy az elképesztő technológiai változásokkal és a tömegkultúra térnyerésével a fiatalok pályakezdése, integrálódása egyre gyötrelmesebb folyamat. Tele van buktatókkal, hátraarcokkal, parkolópályával és megalkuvással. A Parnasszus megjelenésekor induló fiatal költők jó harmada már ezért sincs ott a pályán. Nekem is szükségem volt arra, hogy a nyolcvanas években, amikor én indultam, figyelmet, teret kapjak. Ma ez hatványozottan így van, akkor is, ha számszerűen több az ösztöndíj, a pályázati lehetőség, és a fórum, ahol megjelenhetnek a műveikkel. Más ma a légkör, fojtóbb, szennyezettebb az irodalmi nyilvánosság levegője, sokkal több társadalmi-egzisztenciális tényező van, ami eltérítheti a pályakezdőt a kitartó, életre szóló alkotómunkától. Sokan írnak, a kelleténél is többen, de mire felbukkan egy-egy igazán tehetséges fiatal, zsupsz, már el is tűnik a süllyesztőben. Rajban, csoportban pedig jó ideje egyáltalán nem tűnnek fel. A Telep volt az utolsó ilyen. Hozzám hetente öt-tíz „no name” költő verse érkezik be már legalább tíz éve, mégsem mondom azt, hogy elég volt. Egyszerűen úgy alakult, hogy fontosnak tartom foglalkozni velük, és ráadásul még szeretni is képes vagyok őket. Amikor rájuk nézek, régi önmagamát látom; amikor beszélek velük, a két fiam szavait és gondolkodását hallom vissza. Ebben persze van jó adag mazochizmus is, de senki nem tökéletes.

– *Az ezredfordulón legendássá váltak a Gyarmat utcai otthonodban tartott szerkesztőségi esték, melyek során egyszerre több tucat fiatal költőt láttál vendégül. Miként emlékszel vissza azokra az estékre?*

– Egyszer a Magyar Rádióban hallottam egy ősrégi történetet, miszerint találtak egy százkét éves moszkvai bácsit, aki még részt vett a napóleoni háborúban, és megkérdezték tőle, vajon mire emlékszik belőle. A bácsi állítólag azt válaszolta: „Hideg éjszakákon vodkát kaptunk.” Ha a Parnasszus zuglói, Gyarmat utcai főhadiszállásán megforduló nemzedéknyi fiatal költőt és kritikust egyszer megkérdezik, hogy mire emlékeznek a szerkesztőségi estékből, ez valószínűleg benne lesz, ha nem is vodkával. Szomjasan távozó költőt bizonyosan nem tudnék említeni, de olyat sem, akinek ne hallgattuk volna meg az arra az alkalomra írt remekbe szabott művét. Negyedévenként összejöttünk, mindig a következő Parnasszus-számhoz igazítva, és annyira elterjedt a felolvasóestjeink híre, hogy egy idő után nagynevű idősebb költők is eljöttek köznénk. Közülük Deák László, Lengyel Balázs, Tornai József vagy Somlyó György jut hirtelen eszembe.

– *A negyedévente megjelenő Parnasszus mellé nagyon hamar létrehozta a könyvkiadót is. Kérlek, idézd fel ennek részleteit!*

– Már az ezredforduló után érzékeltük, hogy egyre több olyan állandó szerzőnk van, költők, műfordítók, elméleti szakemberek, akiknek a munkái kötetre értek. Úgy éreztük, megérett az idő arra, hogy a folyóirat mellett, ugyanazzal a logikával, egy kis kiadó is elkezdje működését. Így jött létre a Parnasszus Könyvek, benne három sorozattal: az Új vizeken a fiatal költők számára, az Átjáró a műfordítóknak, illetve a Magasles az elméleti munkáknak. A konkrét ötlet egyébként Orbán Ottótól származik, ő kérdezett rá, hogy miért nem indítok egy verskiadót, ha már ennyi jó szerzőm van. A kor szokásainak megfelelően létrehoztunk egy „szerkesztőbizottságot”, melynek tagjai rangos, beérkezett írók és költők voltak: Lengyel Balázs, Kántor Lajos, Pomogáts Béla, Orbán Ottó, Tarján Tamás, Tandori Dezső és jómagam. Később csatlakozott Kukorelly Endre.

– Miként sikerült megnyerned őket az ügynek? Netán volt közöttük olyan, aki önként ajánlkozott?

– Orbán Ottót nem kellett felkérni, magától mondta, hogy szekundálja az ötletét a részvétellel, Tandori csak annyit mondott, hogy „Naná, nem kérdés, ha van kérdés: nem ez.” 2001-ben indult el a kiadó, az első három könyv a következő volt: az Új vizeken sorozatban Babiczky Tibor: *A felvezető kör*; Tolvaj Zoltán: *A medve lépései* (Orbán Ottó ajánlójával) és a Magasles sorozatban Prágai Tamás: *A teraszon vidám társaság – tanulmányok a mai magyar költészetéről*. Attól kezdve a kilencvenes években, illetve az ezredforduló környékén indult szinte teljes költőnemzedék egyik hajléka lett a Parnasszus Könyvek kiadó. Bajtai András, Balogh Robert, Dukay Nagy Ádám, Filip Tamás, G. István László, Halmai Tamás, Jenei Gyula, Király Levente, Kürti László, Lázár Balázs, Lázár Bence András, Nagy Gábor, Nagy Zsuka, Nyilas Atilla, Oravecz Péter, Payer Imre, Simon Adri, Sütő Csaba András, Szalai Zsolt, Szentmártoni János, Székely Szabolcs, Székelyhidi Zsolt, Szöllősi Mátyás, Turbuly Lilla, Vass Tibor, Végh Attila, Vörös István, Zsávolya Zoltán, Zsille Gábor. És a névsor messze nem teljes! Idővel igény mutatkozott az idősebb költők részéről is, ezért számukra a P'Art sorozatot indítottuk újtjára: Cselényi Béla, Dobai Péter, Imre Flóra, Fodor Ákos, Kiss Benedek, Ladik Katalin, Papp Tibor, Petőcz András (az Állóháborús jelenlétünk című antológia szerkesztőjeként), Szepesi Attila, Vasadi Péter és mások. Olyan irodalomtörténészek munkáit adtuk ki, akik, bár már nincsenek már velünk, korszakos jelentőségűek, mint például Bárdos László, Borbély Szilárd, Bodor Béla és Tarján Tamás, vagy a szerencsére velünk élő Kabdebó Lóránt, Láng Gusztáv, Vilcsik Béla. Százötven körüli kötet számnál járunk a jubileumi évben, és a munka nem áll meg, újabb kötetek vannak készülóban.

– *A Parnasszus rovatszerkezete kezdettől letisztult, következetes. Költészeti folyóiratról lévén szó, gerincét a Lyra Hungarica rovat adja. Milyen bőséggel érkeznek a kéziratok?*

– Valóban, a hazai költészet mindenkori friss termését felmutatni kívánó Lyra Hungarica adja folyóiratunk gerincét. Mivel azonban három másik nagyrovatunk is van (Centrum, Redivivus, Átjárás), és azok tematikája, szerkezete kötött, gyakran vagyunk csúszásban, feltorlódik a beérkezett versanyag, és emiatt kénytelenek vagyunk „várákoztatni” a kedves szerzőket. Ezt nagyon nem szeretem, mert szerkesztői alapállásom, hogy első a szerző. Ha őt nem becsüljük, vagy akár csak úgy érzi, hogy nem becsüljük, akkor nem becsüljük magát a lapot sem, és akkor mi értelme volna az egésznek?! Azt sem szabadna elfelejtenünk, hogy a magyar irodalom hagyományosan folyóiratirodalom; igazi erejét, szépségét és karakterét a folyóiratok sokszínű, izgalmas világában képes leginkább megmutatni.

– *Kell-e noszogatni, felkérésekkel bombázni a rangosabb szerzőket, vagy maguktól is küldenek?*

– Egyénenként, sőt életkori sajátosságként is változó, hogy kit kell noszogatni, ki az, aki csak akkor küld, ha személyes felkérést kap, ki ír ritkán, ki ír kilóra. Itt sem a mennyiség a döntő, hanem a szövegek minősége. Van, aki évente egyszer küld verset, de inkább ne tenné, és van, aki kéthavonta bombáz, mégsem bánom, mert érzékelem nála a belső küzdelmet, az építkezést, vagy épp a bomlás tragikumát.

– *Tapasztalatod szerint huszonöt év alatt változott-e a magyar líra termékenysége, változtak-e költőink versírási szokásai?*

– A versírási szokások kapcsán összeadódnak a szerkesztői, illetve kreatív írás oktatói tapasztalataim. A legtöbb újonnan feltűnő versifikátorral az a gondom, hogy nincsenek meg a kellő verstani alapok, nem értik, hogy a költészet szakma is, amelynek a „révület”, az „ihlet” vagy a „tehetség” csak a támasztékai. Sok az utánérzés, a blöff, a versgeg, a téttelen szövegjáték, és ezekből a versnek látszó tárgyakból akkor sem lesz Költészet, ha egy-két önálló kötetig nagy nehezen eljutnak. De, amikor rátalálok egy-egy gyöngyszemre, akkor mindjárt elfeledem a sok gyenge és fölöslegesen megírt szöveghalmazt, és új erőre kapok.

– *A Lyra Hungarica verseit a lapszámokban két másik rovat vezeti fel: a valamely élő szerzőt középpontba állító Centrum, vagy a közelmúltban elhunyt szerzőt életre keltő, „újjáélesztő” Redivivus. E két rovat főszerelőit milyen szempontok mentén választod ki? Esetleg évfordulók alapján? Van egy nevekkel előre telejegyzetelt főszerkesztői kalendáriumod?*

– E helyütt érdemes pontosítani e két nagyrovat megindításának célját és körülményeit. Tíz-tizenkét munkában eltöltött év után éreztük szükségét egy tartalmi-szerkezeti, illetve ezzel párhuzamosan egy megjelenésbeli megújulásnak. Egyszer Tokaj felé autózva Kukorelly Endre vetette fel, hogy adjunk több teret egy-egy általunk fontosnak vélt alkotónak: ha már centrumba állítunk valakit, hozzuk őt közelebb az olvasóhoz interjúval, műelemzéssel, fényképekkel. Tarján Tamás – mintha meghallotta volna, miben mesterkedünk – másnap azzal állt elő, hogy erősíteni kellene a tanulmányrovatot friss, értékelő tanulmányokkal és szaktársi esszékkal, miniportrékkal. Így kezdett el formálódni a Centrum rovat, amelynek lényege az, hogy fókuszált, bőséges anyag közreadásával járulunk hozzá egy-egy élő, alakuló kortársi életmű rangjának megszilárdításához, vagy éppen megemeléséhez. Kukorelly javaslatára Marno János volt először a Centrumban, ezt a történelmi hűség kedvéért jegyzem meg. Azóta szinte a teljes magyar élboly szerepelt ebben a rovatban. Szomorú, hogy már egyre többen nincsenek közöttünk, és az idő múlásával bizony felmerült bennünk, hogy érdemes lenne a másik nagyrovatban, a Redivivusban újra foglalkozni a pályájukkal, az utóéletükkel. Erre is mondok példát, ha már szóba hoztam: Borbély Szilárd „újraválogatásán” már egy ideje gondolkodom.

– *A Redivivus ehhez tökéletes terep...*

– Igen, hiszen ebben a nagyrovatban a már lezárt életműveket kívánjuk időről időre új szempontokkal gazdagítani, és a szövegértelmezés új lehetőségeit megcsillantani az érdeklődő közönségnek. A 20. század modern klaszszikusai mellett hangsúlyt helyezünk olyan méltatlanul elfeledett, hanyagolt szerzőkre is, mint az *avantgarde* bélyeg alatt agyonhallgatott Erdély Miklós, Bakucz József, Kemenczky Judit vagy éppen Balaskó Jenő. Természetesen van, amikor egy-egy évforduló apropóján veszünk elő valakit. És olyan is van, amikor az irodalmi közbeszéd emel valakit újra a diskurzusba. Sajnos olyan költő is akad, aki személyes tragédiája okán a tervezett Centrum helyett a Redivivus rovatba kerül.

– *A Parnasszusban kezdettől helyet kaptak a műfordítások, külön blokkba rendezve, Egyszemélyes fordítói műhelyek alcímmel. A Nagyvilág folyóirat megszűnése, Fáy Anikó 2016-os halála óta pedig minden évben egy teljes lapszámot szentelsz a műfordításnak, Lyra Mundi címmel, mintegy átvállalva a Nagyvilág irodalmi küldetését...*

– A versfordítások kezdettől fontosak voltak. A folyóirat mellett a Parnasszus Könyvek Átjáró sorozatában is több kitűnő, fájó hiányt pótló kötet látott

napvilágot például az angol, a lengyel, a moldáv, a skót vagy a szlovén líra köréből. Alkatomnál fogva mindig is figyelemmel kísértem a szerintem világszínvonalú hazai műfordító-szakma orientációit és újabb termését. A gazdag múltú Nagyvilág folyóirat megszűnése azonban azt jelentette, hogy a folyamatos világirodalmi tájékozódásnak nincs már hazai fóruma. Lyra Mundi lapszámainkat azért hoztuk létre, hogy ezt a hiányt valamelyest tompítsuk. Mi kezdtük el, és örömmel látom, hogy azóta több laptársunk szentel nagyobb blokkot vagy teljes számot a műfordításnak. Viszont nem árt elmondani, hogy egy ilyen kis kultúrában, mint a miénk, ez kevés: sokkal intenzívebb, szélesebb merítésű világirodalmi jelenlétre volna szüksége szakmának, olvasóknak egyaránt. A mi Lyra Mundi-összeállításaink kétségtelen hozadéka, hogy amióta csináljuk, évente tizenöt-húsz nagynevű, illetve egészen fiatal, pályakezdő műfordító kap lehetőséget az éppen aktuális fordítói műhelymunkájának bemutatására, tesztelésére, mielőtt azok könyv alakjában is piacra kerülnek.

– Szeptemberben megjelenő Repertóriumunk tényszerűen elénk tárja, hogy alig-alig akad olyan kortárs költőnk, aki a huszonöt év alatt sohasem publikált a Parnasszusban. Ez azt jelenti, hogy szerkesztői munkád során a teljes lírai mezőnnyel személyes kapcsolatba kerültél. Az így létrejött anekdotagyűjtemény csak a fejedben létezik, vagy készítettél feljegyzéseket is? Nem tervezel kiadni egy „emlékiratos” kötetet?

– A legtöbben akkor kezdenek el „emlékiratot” írni, amikor már vagy nem emlékeznek arra, mi és hogyan történt, illetve nem történt meg velük, vagy amikor elérkezettnek látják az időt, hogy szobrot állítsanak saját maguknak, ha már más nem teszi ezt meg helyettük. Mindkét helyzetet szeretném el-

kerülni. Céduláimból körvonalazódni látszik azonban egy olyan „anekdota-gyűjtemény”, amely írókkal, művészekkel, híres és hírhedt emberekkel esett találkozásaim során itthon és külföldön elhangzott, és azt annak idején lejegyeztem. E gyűjteménynek címe is van, bár könnyen előfordulhat, hogy soha nem lesz belőle könyv: *Sercintések és turczintások*. Egyelőre azonban állóháborút folytatok a saját, priméren szépirodalmi terveimmel, a bejövő kiadói kéziratokkal és az irodalmi lét mindennapi hordalékaival, ezért nem igazán fenyeget a veszély, hogy a nagy semmittevésben nekilátok egy ilyen szándékú könyv összegereblyezésének.

– *Agilis természeted alapján biztosra veszem, hogy a Parnasszust illetően is vannak terveid. Milyen lesz a Parnasszus öt vagy tíz év múlva? Továbbra is papírra nyomtatott folyóirat lesz, vagy „világhálósodik”? És mit gondolsz: emberi számítás szerint 2045-ben lesz ötvenedik születésnapj Parnasszus-buli?*

– Szerény számításaim alapján a Parnasszus folyóirat és jómagam akkor-tájt, az ötvenedik évforduló környékén leszünk a csúcson! Terveim szerint a lapot magát ütemhangsúlyos és időmértékes verselő applikációk világméretű értékesítéséből fogom fenntartani. Globális lapszámbemutatókat tartunk majd, ami azt jelenti, hogy elszánt fiatal költőtársaimmal közösen olyan négydimenziós lírai installációkat állítunk fel a még élhető világ vírusmentes városaiban, amelyek a mindenkor olvasó érzelmi változásainak lenyomataként az olvasás-befogadás folyamata során képesek lesznek megváltozni, új alakot, új szövegösszetételeket létrehozni. Így a monitorokon vagy a szemüvegen megjelenő versinstallációk struktúrája minden egyes olvasáskor térben és időben is változni fog. Mondok egy egyszerű példát: ha egy rossz idegzetű izraeli értelmiségi lelkiállapotára negatívan hat egy limerick, akkor a Delhi főterén ugyanazt olvasó szikh turbinatechnikusnak már egy sírversen kell átrágnia magát. Ám ha őbenne e sírvers olvasván vallási buzgalom keletkezik, a verset utána elolvasó bogotai vízlábnyom-menedzser okostelefonján villogni kezd az áhítatot jelző kereszt, és ő virtuálisan féltérdre ereszkedik. És a láncolat tovább folytatódik. Úgy érzem, most már mindenki számára világos, miről beszéltem.

– *Naná, hogy világos! Mondanám is, hogy köszönöm, nincs több kérdésem, de zárásként még a személyes terveidről faggatlak...*

– A számomra oly fontos csapatmunka mellett egyéni ambícióim kibontakoztatására is hangsúlyt fektetek. Leghőbb célom, hogy az élő szervezetekben végbemenő folyamatok mintájára megalkossam a bioköltészetet. Nem zárkózna el a gondolattól, hogy a DNS-láncokkal reakcióba lépő disztichon-enzimek segítségével végtelen számú üreposz megírására írjak ki pályázatot, természetesen a Parnasszus égisze alatt. Fennmaradó időmben keresetkiegészítésként online előadásokat szeretnék tartani a blank verse és a petrarcai szonett kvantum-szuperpozíciójáról, valamint a földi és földönkívüli népköltészet stíláris jegyeinek különbözőségeiről. Alkotóerőm alkonyán, a 21. század második felének első évtizedeiben az idegrendszer utánzó, neumorfikus versgeneráló szoftvereket szeretnék létrehozni a költészetért, de leginkább a saját költészetükért rajongó milliók alkotói válságának teljes kiküszöbölésére. Távlabbi terveimről többet most nem kívánok elárulni.

G. ISTVÁN LÁSZLÓ

Az éneklőember^{*}

A singerman dolga, hogy énekeljen,
amíg a követ törik, ráénekelje a napot
a hegyre, hajnalban égre énekelje
fel, és amíg más dolgozik, dolgozik
ő is, csákánya is van, és poros,
nap végére mocskos a lelke, ha
kiénekelte a fényt a zajból, mint
aki köpül, mondjuk, álmokat szít, utána
éjszaka átlényegül. A singerman
nem isten, nem állat, inkább éneklő,
mint ember, az első nagy szünet után
kezdi el, s a melósok torkát fojtogatja,
mint zarándok érkeznek el a csúcsokra.
A legtöbb levegő a singermannek
kell, elszívja előlük, mintha lélegezve
is lehetne kivonulni a hegyekbe,
s a légkupola alatt, amíg más
izzad, violinkulcstól a kettős
vonalgig benne
törnek a kövek.

* A Parnasszus 25. évfordulójára ajánlom szeretettel ezt a verset, amely az éneklés paradox természetéről szól. A karib-tengeri Jamaicában a 20. század első felében a kőtöréshez felbéreltek „éneklőembereket”, hogy a nehéz testi munkát dallal kísérjék... A költő dolga mindig is a Singermanéhoz hasonló: köszönöm a Parnasszus műhelyének, hogy a „kőtöréshez” ily hosszú időn át helyet és lehetőséget teremtett.

KABDEBÓ LÓRÁNT

Levélféle a Parnasszus jubileumára

Kedves Pista Barátom!

Ha veled beszélgetek, rólad írok, képzeletemben mindig megjelenik Szántó Piroska szentendrei műteremháza, ahol a Vas–Szántó házaspár nyarait töltötte. Hosszú évtizedekig írok, költők, festők vasárnap délutáni találkozóhelye volt Pistáék otthona. Itámár Jaoz–Keszt, a neves izraeli költő egy fiatal házaspárt hozott magával: Annát és Istvánt. Akkor találkoztunk először. Téged mint tehetséges fiatal költőt mutatott be, és ajánlott feleségem, Dobos Marianne, figyelmébe, hogy kérjen fel *A szívek kötelessége megmarad* című, kiadás előtt álló izraeli interjúkötetébe ékelődő vers-szemelvények fordítására. Nemrég olvastam, nagy gyönyörűséggel, az Irodalmi Jelenben újra közreadva ifjúkorod fordítói remekléseit.

Most mégis egy másik, későbbi ottani találkozásunkra emlékeztetek. Újonnan érkezökként belecsöppentünk ugyanis egy beszélgetésbe, ahol a fiatal házaspár azt vitatta meg tanácsot kérőleg az atyai barát nagy költővel és vendégeivel, hogy – a rendszerváltást követően, a felszabadult irodalmi életben – csak lírával telített folyóiratot szeretnétek alapítani. Pista lelkesen fogadta ötletedet, mégis, a maga mindig aggályos módján kételkedve vélekedett a megvalósítás sikerességéről. Akarta, de féltette is. Ki hitte negyed évszázaddal ezelőtt, az induló folyóiratok naponta bekövetkezett bukása idején, hogy tervetek megvalósultát ma is életképes és népszerű, értéket teremtő, őrző és mentő folyóiratként ünnepelhetjük? Személyes magatok elszánása azóta is két folyóiratot éltet a baráti körömben. Szondi Gyuri alkalmi ünnepekhez kötötten fenntartott Napútját, és a te és Anna által életben tartott, csakis a költészethez kötött alkotásokat. Felmerül bennem a kérdés: mi tarthatta fenn negyed századon át ezt a meghatározottan politikamentes, részvű folyóiratot? Az alapító atyák válasza mindehhez kevés lenne. Mondhatták: a magyar irodalmat költészete tartotta fenn, a Bartók által hitelesített népdaloktól a történelmet „Megbűnhődte már e nép. A múltat s jövődőt!” siralmain át a „Szabadság, szerelem!” sokszólamú összetartó erejéig.

De hiszen éppen ez időben mondogattuk, hogy az olvasmányosságot biztosító próza kilépett a mindent tudó írói elbeszélés hagyományos modorából, és kezdte átvenni költészetünk „mindenes” szerepét. Míg költőink felhagyva ennek a „mindenességnek” szolgálatával, éppen a személyességnek, az érzelmi állásfoglalásnak, a sorsköltészetnek felvállalásából kilépve, a „megmondást” és a „kimondást” elhagyva, a létezés bonyodalmaival oximoronban átélve kezdték alkotásaikat a gondolkodás meditatív szövegévé átlényegíteni. Kulcsár Szabó Ernő kollégám és barátunk legutóbbi *Költészet és korszakküszöb* című összegező kötetében vetít fel egy Arany–Babits–Weöres Sándor ars poeticáitól ihletett alkotói retorikát és az irodalmi szövegmagyarázat csodáit megteremtő, népszerűvé emelhető szövegvilágot.

Én pedig ezt kiegészítendő teszem hozzá: József Attila nagyságát végre mostanra már nem politikai kiemelésével, hanem éppen a Szabó Lőrincel vitatkozva társítható ars poeticával értelmezhetjük értéke szerint, beleillesztve a huszadik század nagy európai költőinek szövegvilágába. És ehhez példaként hadd idézzem fel számodra is Szabó Lőrinc talán legnépszerűbb versének, a *Semmiért Egészennek* éppen a Parnasszus-korszakban beérő, hasonló szellemű átértelmezhetőségét.

Versének egyszer a költő álmában fogant felütéséből indulok: „Hogy rettenetes, elhiszem, de így igaz.” Melyről az olvasói tudat éppúgy kiosztja „az önzés apoteózisa” jellemzést, miként maga az alkotója is készült jóvátételként élete vége felé ellentettjét megírni. Talán ennek szánta kedvese önkéntes halálát követően gyász-szonettjeit, *A huszonhatodik évet*. Magam ugyanakkor felfedezni vélem az ellentétet már a versben is. A verset magában foglaló *Te meg a világ* kötet egésze az egyes embert ugyanis éppen fordított szerepben, kiszolgáltatott rabként gondolja el. A vers pedig – ez egyszer – mondóját mint megalázó rabtartót, a kiszolgáltatottá tett ember szenvedtetőjét jeleníti meg. Ezáltal mindkét szerepben egyszerre jelenik meg: szenvedtet, és maga is részese a szenvedésnek. „Magamban”. Egyszerre okozza és szenved a megalázottak és megszorítottak kínjait. A műalkotásban benne munkál egyszerre a bűn és a bűnhődés. Csak ezáltal válhat hitelessé a feloldozás a vers végén. Az alkotás egésze igényli a szenvedés törlését, csillantja fel a megváltottság reményét: „és én majd elvégzem magamban, / hogy zsarnokságom megbocsásd.” Ezt az értelmezést szerettem volna korábban a színészkirállyal, Latinovits Zoltánnal elmondani, de ő, a szerintem éppen beszédalkatára illő szöveget – mint egyértelműen csak önző alkotást – távoztatta magától.

Hiszen éppen a Parnasszus fennállása idején válik a költészetben is befogadható szemléletté – természetesen a miénkben is! – a Heisenberg által megfogalmazott természettudományi kutatási elv: „Ily módon a kvantumelmélet, mint Bohr kifejezte, arra emlékeztet bennünket, hogy az élet harmóniájának keresése közben sohase felejtjük el: az élet színjátékában nézők és ugyanakkor szereplők is vagyunk.” A szöveg grammatikájában ekként szervülhet a személyes történések pontos materiális leírása, és ennek a személyi kapcsoltságától függetlenedő átgondolása. Én „aktor”-nak és „néző”-nek nevezve különböztettem meg a mondatban egybeszővődő kettős pozíciót. Szabó Lőrinc ezt a sorsköltészeti jelenetleírást ekként szembeesíti ugyanazon szöveg létköltészeti értelmezhetőségével: a *Materializmus* című vers önkomentárjában a költő ezt diktálja: „a vers éppen annyira viselhetné azt a címet is, hogy »spirituálizmus«”. És olvasom Kulcsár Szabó Ernő a „szereplő” és a „néző” értelmezését felcserélő felvetését a *Hajnali részegségről* írva: „A dal ahhoz a mérhetetlen végtelenséghez szól, amely a látható firmamentum csillagaival tekint vissza, s így úgyszólván a végtelen felől teszi – az olvasás számára is – »láthatóvá« a hang alanyát.” Az így felépülő poétikatörténeti ív egyben tudatosítja az alkotó és szövege viszonyának megváltozását, az alkotás megjelenési módjának áthelyeződését, a hagyományos történelmi sors időbeli anyagszerűségének átlényegülését az abszolút időben elgondolható léthelyzetek tudatosításába. Szabó Lőrinc megfogalmazásával definiálva: „De, hogy a / Mindenség is csak egy Költő Agya, / úgy látszik, igaz.” Kosztolányiból és Szabó Lőrincből (József Attila „mestereinek” látószögéből eredeztetve) ekként jellemezhető a Parnasszus korának poétikai eszmélete.

Kedves István barátom! Te két meghatározó tömböt szerveztél lap-számaid alapjává: REDIVIVUS és CENTRUM. A Redivivusban kortársból elődeinkké váló nagyságainkat járjuk körül. A Centrumban kortársaink jellegzetességeit keressük. És láss csodát! Negyed évszázad évente négy hasonló szerkezetű gyűjteményébe mindig tudtál találni olyan jelentős kortárs magyar alkotókat, akikről szerzőid versengve írnak bemutatást, véleményt, elemzést és életrajzi jeleneteket. Én magam is oly sok esetben boldogan beszálltam összeállításaidba, hogy ez alatt az idő alatt két tanulmánykötetet is összeállíthattunk a Magasles könyvsorozatodban. Mind-egyik számnak teltházas lapszámbemutatója eseményszámba ment, előbb a „Műcsárda” nemszeretem levegőtlen alagsori előadótermében, majd a Magyar Írószövetség nagytermében, vagy a Petőfi Irodalmi Múzeum dísztermében. És amikor az utóbbi években – mivel egymás közelében lakunk, és mindketten Zugló díszpolgáraivá öregsünk – kocsiddal hazahozol, mindig sorolni tudtuk, évekre előre, kiket tudjunk lapod bemutatottjává avatni.

Ennyi jó költő? A költői szöveg felszabadulása. A sokáig észre nem vett „poétikai keret” tudatosodása tölti ki folyóiratod idejét és terét. Alakítja az általad bemutatott magyar költészet mezőjét.

Jól induló költőként vállalkoztál egy költészeti folyóirat megteremtésére. És mostanra kiderül, hogy vállalt szereped súlyának tudatában kezdte megteremtését. Tudtad, nem ünnepi menedzserszerep vár rád ezzel, hanem költői pályád sikere forog kockán: részévé tudod-e szervezni a költők folyóiratát. Szerepedet megírtad a *Máté evangéliuma* című versedben. Feladatod lesz a hagyomány érvényességének életben tartása, de továbbszövése egy új ars poetica érvényre segítésével. Fiatalok, utódok nevelésével. Az összegyűjtött tapasztalatok és a felgyűlő különbségek összehangolása. Erre mondjuk: iskolateremtés? Téged kérdeznek, és neked kell alkotóként is példát adó válasszal élni. Versedben fiad kérdez, valójában tanítványaid kíváncsiak tapasztalataidra.

Miként vezette fel ezt az építményt a költő? A lét folytatólagos kitöltésének, a jövő, a túlélés és költői újraszületés esélyét fogalmazó szavát mondtad magad előtt. Az utódok kérdése poétikai hangsúllyal fogalmazott, a megszólalás hangnemére vonatkoztatott (*Miféle épület az a katarzis*):

*Fiam kérdezte, hogy miféle épület
az a katarzis, és hol van, melyik hegyen.
Képet is kért, hogy mutassam meg,
mégis könnyebb elképzelni azt, ami
látszik, ami ott van és nem máshol,
esetleg nincs is helye, erre gondolni sem jó.
Kell egy hely, se közel, se távol,
ami árnyéktalan, nem billeg és világít,
ami van és őrzi magát.
Ahonnan jó a kilátás – befelé.*

Visszaul a vers a *Máté evangéliuma* című korai versedre. Ahol a He-lyét (költészetben a szövegformálási módot) kereső elér a rátalálás-remény megfogalmazására. És verssé lényegíti át Heisenberg figyelmeztetését, Kosztolányi és Szabó Lőrinc létszemléletét a szövegben.

5 ÉV PARNASSZUS

DÉJÀ VIE

*Válogatás
az első magyar
költészeti folyóirat
verseiből*

Akik a verseket elmondták: FODOR
TAMÁS, GALKÓ BALÁZS, RÁCKEVEI
ANNA, SCHNEIDER ZOLTÁN, TAKÁCS
KATI, VALLAI PÉTER

Közreműködő zenészbartáink:

BINDER KÁROLY, LERCH ISTVÁN,
MÁRTA ISTVÁN

A hangfelvétel az Intersound stúdióban
készült

(2000. októberében)

Hangmérnök: Pánczél Lajos

Digitális utómunka: Nyerges András Tibor

Zenei rendező: Binder Károly

Borítótér és fotó: Jeszenszky Gyula

Szerkesztette, rendezte és

producálta: TURCZI ISTVÁN

Köszönetet mondunk
támogatóinknak:

 BÉRES

PARNAASSZUS

Költészeti folyóirat

Első szám 1995. októberében

Alapító mecénás Ispánki László

Alapító főszerkesztő Turczi István

Az ötödik születésnapra megjelent hangoskönyv borítója

És két ciklikusan szerkesztett alkotásban – szintén költőként – példatárat teremtesz. Nevezzem, megtehetem: a Parnasszus-korszak poétikáját belsődben megépítve, és kifelé sugározva a lapban összetartott költővilág számára.

Te adtál a magyar irodalomnak? Igen. Ezt mondhatjuk. De szerkesztőként te is táplálkozhattál belőle. És persze, tegyem hozzá, a fordításirodalom szervezésével ez segített a világirodalom felszívásában is! Az adott jubileum megengedi nekem, hogy az új ezredfordulóba lépve ennek szellemét visszaköszönni lássam *Egy év* című versciklusodban, és az egyetlen napba sűrített létezést a maga állandóságában megélő kötetterjedelmű alkotásodban, az Üresség címűben.

Éppen ezért válik számomra bizonytalanná a kritika megállapítása, ha csak a hagyománnyal, a már kanonizált kifejezőmódokkal szembesíti egy új költő teljesítményét. Terád figyelve azt a poétikai módot gondolom végig, amellyel kiváltál a hagyományból. Ennek a kiválságnak grammatikai konzekvenciája az a lebegtetettség, amely éppen a mindenkor lezáratlanság, a morzsalékos lét ellenében keresi a maga tájékozódási, szembefordulási lehetőségeit. Az elbeszélhető „történettel” szemben az arra merőlegesen, azzal szembefordíthatóan feltalálható létállapotokat vizsgálod szövegeidben. Olvasódat egy új, saját létmódját megkérdőjelező, bizonytalanná tevő létállapotba transzponálja. Belehelyezi – és ott hagyja. Bízva benne: képes ezáltal feltápaszkodni, és elindulni. A rettenetes ellenében a másik emberben az elmozdulás provokálja. Önmagában és bárki másban is. A mélypontról való kimozdítás, a „morzsalékos”-ság dologisága felett a meg-

5 ÉV PARNASSZUS

DÉJÀ VIE

*Válogatás
az első magyar
költészeti folyóirat
verseiből*

Kabdebó Lóránt

építhető katarzis-építmény. Az *Egy év* ciklus után, mellé megalkotva újabb pályaösszegző remekedet, az *Üresség* (*Elégia a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben*) című versszimfóniádat, melyet azonnal vissza is igazolt befogadólag a versolvasó magyar világ: egyetlen verset tartalmazó kötet másodszori kiadását kiváltva.

Ami egyszeri csodának tűnhetett korábban, az mostanra egy szerencsésen alakított pályakép mechanizmusaként rögzül. Példázatossá állandósul. Mellyel a világjáró költő visszaköti magát a vállalható hagyományokhoz, hogy azokat végigkísérve a döntések útjain, önmaga megújuló megépítését modellként is vállalja:

*De mégis merre? Merre induljak,
és hová vezet, ha vezet utam?*

Melyre ráfelelsz: „Megtalálni saját helyünket a körforgásban”.

De megmarad a kérdés: sikerül-e az *Üresség* betöltése; a semmi átváltoztatása mindenné? Ha taoista költő lennél, azzal kezdeném: íme egy magyar költő, aki megtalálta a hangot a Tao magyar változatának megjelenítéséhez. Nem fordításához, hanem a minden–semmi létopponenciájának a sajátos magyar miliőben való jelenné alakításához. A létezés elégiájának szöveggé formálásához. Hiszen valaha egy általam fordíthatatlannak vélt szöveg magyar megfelelőjének rögtönzésével egyből rátaláltál a legjobb megoldásra. „Hector is dead and there's a light in Troy / We that look on but laugh in tragic joy” (*The Gyres*, 1936–1937), ahogy Yeats megírta, és te megformáltad

ennek a szinte fordíthatatlan második sornak remek magyar változatát: „láttukra arcunkon mégis tragikus derű”. Majd utóbb ki is egészítetted valahai fordításötletedet:

*Hektor halott, Trója lángok közt alámerül;
láttukra arcunkon mégis tragikus derű.*

Ehhez a „tragikus derűhöz” át kell élni magát a létezés tragikusságát, de meg kell érezni, hogy másik dimenzióban ugyanakkor ennek létezik valamilyen elégikus feloldása is. A létezés paradoxonának művészeti oximoronját rejti lényegében. Esendőséget, a most-pontokra szakadó világ végenségét – ugyanakkor az abszolút időben való eleve elrendezetség megértését. Belépést szabad akarattal az oximoronba. A költő, aki a hitre apelált, hány változatban volt kénytelen elsíratni az embert a történelemben, hogy azután megépítse vágyakozásában annak értelmes megoldottságát. Az állandó változást a változatlan egészben. A homéroszi történésekre figyelmet összefogva az orphikus létköltészettel.

Lehet, hogy amikor ezt a fordítási sort hirtelen kimondtad, már akkor ennek a könyvnyire duzzadt versnek, az *Ürességnek* a hangnemét találtad volna el. Ahogy azt a „mégis”-t könnyed eleganciával beleillesztetted a feszes klasszikus szövegbe, azzal egyszerre csak érthetővé teszed a huszadik század magasztos üzenetét a slaposan, de éppolyan mértékben feszélyezett, sőt még inkább veszélyeztetett huszonegyedik századi ember számára. És ez megmagyarázza lapod kiegészítő részét, a műfordításhoz kötődést.

Aki ismeri Turczai Istvánt, az tudja, hogy az eddig csak a külső türelmetlenség fenyegette emberiség-életmód mennyire belefészkelte magát ennek az embernek sajátos belsejébe. A korábban fenséges szólamokkal nemzete és kultúrája létét a *Deodatusban*, gyönyörre váró, az elgyönyörködés pillanatait sajátos élvezetre szánt életét pedig a *Venus Vulgivaga* hosszúversben ünneplő ember önmagával szemben válik türelmetlenné. A perc mulandóságát magában az adódó percben érzékeli leginkább. Képtelen megnyugodni. Ha meglát valamit, elkezd valamire csak gondolni is, máris rohanna tovább. És nem is feltételes módon, hanem már a szöveg kimondása közben megtörik, és ellenkezőjére vált a tervezett grammatikai egység. Ha költő próbálja ezt a mondatot egészre zárolni, máris a „minden egész eltörött” ijedelmével tekint vissza a kezdő szavakra, és kapkod előre, hogy miként tudná a kimondhatót is befejezni valamilyen egységként, és ebből máris, akárha éppen az ellenkezőjére váltva, bújhatna bele a következő pillanatba. Nem egy nap, de egyetlen mondat lehetősége sem áll a mai rohanó ember rendelkezésére. Mert fél, hogy kiesik valamiből, belebotlik valami újabb bonyodalomba, váratlan csapás szakad rá, mégha a gyönyör forrásaként is jelentkezve.

A fiatalok, úgy látszik, a maguk módján szintén megélték a ritmusváltás kényszerét. És ha ma a boldogság sok apró mozzanatát egyetlen elfoszló pillanatba kell összezsúfolniuk, mégis ott él bennük a megfutott idő felcserélhetőségének félelme. Éppen ezért egybe kell mindezt sűríteni. Dichter – mondja a német. Sűrítő. A poétika csodája adja a költő számára az emlékezetet, amit egymásra építve, talán a szereplőket is cserélgetve olvasztanak össze futásuk közepette. Zene, ritmus tartja életben az összetörő emlékezetet. Egyensúlyozza az elszáguldott időt, szembevisi a félelmet sugárzó jövőt, és segít kikövetelni az „ürességet”, amiben a születés és a halál fűgáját összejátszhatja, belemerülhet, kizárhatja belőle a rohanást,

és felmutathatja az ember földi létezését meghatározó mindenkori célját: a hasznos, gyönyörteli és ha lehet, boldog pillanatot. Mindez már abban a valahai „mégis”-ben benne volt, és mostanra életre kelt, egy ezerszáz soros szöveggé ünnepélyesítette az idegesítő és nyugtalan kapkodás önmagát és környezetét megrontó hangulatait. Mégis van szépség! – hirdeti, és idegesen követeli. Felmutatja, hogy mennyi veszített, félbeszakított, megtört pillanatban élünk, kapkodunk, félünk és szeretnénk nyugodtan önmagunkban maradni. Sőt: társas boldogságra vágyva, a másikat is becsülve, kielégítve boldoggá tenni, hogy ezáltal a magunk számára is biztosítsuk. Mit is? A végigmondható mondatok boldog kielégülését.

Én tudom, ezt az ezerszáz sort hány éve formáltad, szőtted, loptad vissza a rohanó időből. Hányszor alakítottad, hogy a rohanás látszatának ellene mondva a születés misztériumára ráépíthesd a világ megértésének álmát. A megtört élet látványa ellenében az értelmes létezés sejtelmét. Az „üresség” ellenében az értelemmel teli mindent. A Tao bölcsességét, ami a semmi ellenében a mindent is beletölti a létezésbe.

Valahai fiatalember, negyed évszázadon át jó költőkről-költőkkel alkotad meg folyóiratodat. Közéjük állva, velük alakítva legújabb korunk szövegformálását, költői ars poeticátokat. Másoknak segítve, magadban hasznosítva.

Leszögezhetem: a huszadik – majd azt követő új század – irodalomtörténete is egyben ez a költészettel foglalkozó folyóirat. Barátom, a Parnasszus léte mára egy majdan megírandó sajátos költői korszak irodalmunkban.

Baráti szeretettel, L-t

LADIK KATALIN

Lilith felhasított szájjal

A kert megalkotta fűből az asszonyállatot,
homlokáról letörölte az Írást.
A ragyogást is kiszívta volna belőle,
hogy fény nélkül
eggyé váljon az örök szürkülettel.

Ám ő úgy felüvöltött,
mintha kályhacső rejtőzne torkában,
hogy lenyelje a közelgő, szuszogó vonatot.

Egy nem létező nyelven suttozva
az Igét próbálta előcsalogatni méhéből,
de a fák között kéjesen leselkedő Teremtő
felhasította száját, ráült, és megfagyott.

A kerten túl véres jégcsapok
rügyeztek ki arca ráncaiból,
és ő dacosan felhörgött: NEM!

KUKORELLY ENDRE

Fejezet a magyar költészettörténetben

Turczai István Parnasszusa

Huszonöt éve létezik magyar költészeti folyóirat, ez hungarikum-gyanús. Turczai István műve. Kitalálni is telitalálat, csinálni és végigcsinálni komoly dolog – hogy kellőképp visszafogott legyek. Megjelent X vers és esszé, publikált Y szerzőt („szám ide!”, Arany János), biztosan készül regiszter. Publikáltam benne én is, 2007 és 2010 között a szerk. tagja is voltam; javaslatomra alakult át a struktúra; számonként egy kortársat meg egy félklasszikust emeltünk ki írásaikkal, interjúkkal, róluk szóló esszékkel. Mindezt menedzselni, szervezni, összehozni és összeállítani – igyekszem továbbra is visszafogott lenni – komoly dolog; próbáltam néhányszor hasonló ügyeket, tudom, mennyire. A főszerkesztő negyed évszázada csinálja – ez nem tud nem bekerülni az irodalomtörténetbe. A kiemelt szerzőkről csaknem-kismonográfia készül, ami mindeképp irodalomtörténeti jelentőségű: róluk senki nem írhat anélkül, hogy az adott Parnasszus-számot ne tanulmányozná. Ráadásul Turczai István *alapos és gondosan rögzített*, a netre fölkerülő lapbemutatókat szervez, úgyszintén az örökkévalóságnak. Mely bekövetkezik. Már bekövetkezett. Lesz örökkévalóság, és van. A költészet örökkévaló. Nem csak a legnagyobbak örökkévalók, nem csupán az, ami előtt illendőnek tartjuk leborulni; az örökkévalóság *elég* tágas ahhoz, hogy minden, ami emberi, elférjen benne.

SZÉKÁROSI ENDRE

Húsz esztendőöd ne add el

Sokfélék vagyunk, ugyanakkor humánetológiai értelemben röhejesen automatizált minták és reflexek szerint működünk. Ezekből a meghatározottságokból vezet ki mindannyiunkat olykor-olykor az a képességünk, hogy szövetkezni tudunk a jóra barátainkkal, kollégáinkkal, és azokkal is, akikkel szinte kapcsolatban sem vagyunk. Az emberi működőképesség és együttműködési készség az a kapocs, amely ezt lehetővé teszi.

Ha örül ennek, ha nem, Turczy Istvánt a Pozsgay-féle Művelődési Minisztérium munkatársaként ismertem meg (akkor még felületesen) – és akinek ettől olyanja lenne, verje ki sürgősen a fejéből a történetietlen előítéletet: Pozsgay minisztériuma a nyolcvanas évek legelején az egyébként kénytelen-kelletlen kulturálódó „létező szocialista” diktatúrában a béke és az együttműködő barátság szigete volt: ahová jó volt bemenni, terveket előterjeszteni, támogatást keresni. (És bár ez így nem is tarthatott sokáig, a miniszter által bevitt személyek vitték tovább ezt a lelkületet.) Ám igazán a tatai Múzsatáborban kerültünk egymás közelébe 1988 nyarán, melynek ihlető és rendfenntartó gazdája volt István, s amelyben olyan barátok mellett tarthattam – többnyire szabadtéri – foglalkozásokat a gimnazista korú lányoknak és fiúknak, mint efZámbó „Öcsi”, Szirtes János és mások. A légkör, a metaforikus és gyakorlati értelemben is vett tábortűz megvolt, működött: nekem pedig a kezdetek óta évtizedekig heppem volt a térítés, a működő avantgárd hatékonyságáról és értékvilágáról való szelíd, de igen kitartó meggyőzés. Fiatalok között meg nem is kellett győzködni, ez azért a zenével együtt sokaknak akkor (és még ma is) anyanyelv.

Akkoriban hiperaktív együttesemmel, a Konnektorral léptünk fel egy este, színpadépítés, hangpróba, a háttérben Bernáthy Sándor hatalmas festett vásznát feszítettük ki, kettőnkön kívül egyik utolsó alkalommal volt itt velünk Nagy Attila (készülődvén már a Kristófi szerepre), s akkor már említsük meg Szabó Csillát is. Az esti fények árnyékokat vetettek minden látható közé, a szélben hajladozó fákkal és bokrokkal, háttérben a közeli tóvízzel egy korai zöldkoncert volt ez akkor.

Később valamikor, életem súlyos és túl hosszan tartó válságperiódusában Turczy az elsők között hívott munkára: adjak verset, műfordítást, szerkesztett anyagokat a Parnasszusnak. Sokfélék vagyunk, és többféle módon működünk, eltérően határozzuk meg az általunk működtetett lap, intézmény, projektum teljes (és szerencsés esetben változatos) működését. Egy időben sűrűn, később ritka rendszerességgel vettem részt a Parnasszus lapszámbemutatóin, melyek maguk is események voltak, s nemegyszer tártak elénk aprócska-fontos világ-irodalmi tükröt. Azóta is nagyra értékelem a lap Centrum című portrérovatát, amelyben egy-egy, már jelentős művel rendelkező kortárs költő kap koncentrált, mérlegelő nyilvánosságot. És egyenesen kincsnek tartom a Redivivus lap-rész magasra emelt figyelmét, amelyben már eltávozott, részben a méltánytalan feledés homályának kített költők (Balaskó Jenő, Kemenczky Judit és most már sajnos Keszthelyi Rezső) életművét idézi meg és fel a szerkesztés. A Redivivus a költészet önnön lelkiismeretét tartja ébren.

Évfordulóstul sem ajnározom barátaim, kollégáim érdemes munkáját egy-séges áldásként, mintha minden mozdulat ugyanolyan szinten történne: túldimenzionált nálam a költőiskolai babusgatás (és persze az ehhez társuló „bölcstanárr” szerep) Turczinál, de becsületére legyen mondván, tanítványait a Parnasszuson túli antológia-megjelenésekkel is segíti abban, hogy vagy magukra találjanak, vagy vegyüljenek el a tisztességes, jó szándékú, közepes vagy érdektelen szereplők szétfutó homályában.

Parnasszus-tábor: nem egyben vettem részt, többnyire az organikus avantgárdról szóló vagy azt demonstráló előadással, és örömmre volt, hogy jól érzékelhetően sikerült nyitnom a hallgatók szeme előtt addig rögzült perspektívákra. A logisztikai körülmények lehetnek volna előadó-barátabbak, a táborokat – olykor – követő kiadványok előmunkálata és marketingje lehetett volna erősebb; de megvoltak, tárgyasultak, valamennyire elérhetőek lettek.

Talány nekem – mint sokan mások is – ez a barátom, Turczai István. Ismeri Kazinczyt, mégis túl gyakran csinál jót nem (egészen) jól, vagy jól nem (egészen) jót. De sok jót csinál, és gyakran jár el jól. És olykori slampossága mellett is mélyen művelt cselekvő irodalmár, akinek szervezőkészsége *tágas* spektrumot és azt *gyorsan* képes működésbe hozni: gondolatok a – sajnos nem eléggé – végtelenített Tandori-émlékestre, ahol olyan régi kollégáimmal és barátaimmal találkozhattam cselekvőleg, mint például Sebő Ferenc (akivel közel fél évszázad elteltével lélegeztem újra közös térben), vagy Hobo, akivel eleve keveset és későn találkoztunk – de az is több a semminél. És végül is megint egy Parnasszus-est után ültünk hárman az akkor már elhagyatott Hadik kávéház felső terében együtt: Tolnai Ottó, Tomaso Kemény és én. Akkor már „három öreg”. Tamás és Ottó még nem találkoztak előtte, hírből ismerték egymást. A Parnasszus hozta össze őket akkor, amikor. A mitológia már régen, a folyóirat újonnan. És hát jó volt mellettük tacsónak lenni.

Nem szeretnék hát egy kihalt Parnasszuson ülni! Nyomjad, István, és ne engedj a negyvennyolcból! És törekedj még feljebb, a negyvenkilencre! Húzd magaddal az érdemeseket! Nem a vég következik ott, hanem az igazi, a görögöktől a parnasszistákra át a mai nagyokig lakott, örökéletű Parnasszus. Nem baj, ha egyre kevesebbet érdekel (amit nem hiszek). Ahol az istenek, ott az örökkévalóság.

TÁBOR ÁDÁM

Négy évszak

ÉVELŐ

Az én termésem évelő
bőség hőség aszály után
permanens főfájás után
magányos hónapok után
kínai négy fal után
kivirágzik a versmező

Körül sárga lila piros
kivirágzik a papiros
a szó megfogan újránő
ahol van múlt van jövő
megint itt az év-elő

A KÉRDÉS

Rád várt a vár, a nyár, a park,
hogyan megkérdezze: mit akarsz?
Sodródni az idővel bután?
Sóvárogni a múlt után?

Vagy dolgozni rajta, és tovább
kutatni célod és okát
keresztbe időn és koron,
hogyan elmondhasd: nekem volt okom.

ŐSZ ÉS TÉL KÖZT

Megőszültünk: én és a fák
de süt ránk a dél-utáni nap
fakult s színes leveleink
fényében fel-felragyognak
még egyszer megrázzuk magunk
ha átfúj a könnyű déli szél
holnap már úgyis ránk kontráz
régi rímeivel a tél

Nem bánjuk: elég volt a nyárból
túl sok volt a vers s a fok
kezdjünk hát megint őszi újba
célunk legyen megint az Ok
kutassuk kopáran magányban
kiből fogan mind ami él
fedjen hideg hótakaró
lényegünk alóla majd kikél

VILLÁNYI LÁSZLÓ

Parnasszusi kollázs

„A létezés titokzatos boldogságának
igazsága segíthetett.”

(Tandori Dezső)

A Parnasszus tere tág, minden költészetet teremtő költő bejárhatja ösvényeit, lankáit, magaslatait. Lassan, békésen, mert itt nincs harc, nincs kiszorítódsi, mindig van hely az új tehetségeknek. Megpihenve egy dús, virágos tisztáson, eltűnődhetünk a költészet mibenlétéről, egymás mellett merenghetnek a maiak és a hajdaniak, hiszen sosem volt olyannyira kíváncsatos a költészet felvirágoztatása, mint oly korokban, mikor a mértéktelen haszonlesés és önérdek által felhalmozott e világi javak már túllépik annak a képességnek a lehetőségeit, mely az emberi természet belső törvényeihez idomítja a javakat. Ily elnehezült s ormótlan testet nehezen jár át a lélek. A költészet fellebbenti a fátylat a világ rejtett szépségeiről, ismertet ismeretlenné varázsol; mindent, mi tárgya lehet, újraalkot, és a költészet elíziumi fényében ragyogó megszemélyesítéseket úgy őrzik elméjükben mindazok, kik egykor látták őket, mint emlékeit ama nemes és emelkedett tartalomnak, mely minden vele együtt létező gondolatot és cselekedetet befed. A költészet kitágítja a képzelet határait, új meg új gyönyörűséget szülő gondolatokkal töltve meg, melyeknek hatalma magához vonz, öntermészetéhez hasonlít minden más gondolatot, s e gondolatok oly új idő- és térvizonyokat hoznak létre, melyeknek kongó üressége állandóan friss táplálék után sóvárog. A magas költészet mindig védtelen; mint az első makk, mely magában hordott minden tölgyfát. Lepel lepel után vonható félre, de a jelentés legbelsőbb póré szépsége mindig rejtve marad. Forrás a vers, melyből végzetlenül patakzanak a bölcsesség és derű vizei; és ha egy ember vagy egy kor már kimerte az isteni nedűből mindazt, aminek élvezetére viszonyai képessé teszik, más s újra más követi, és új viszonyok bontakoznak ki, nem sejtett, sosem vélt gyönyörök kútfoi. A költő a dolgok közepében állva a nagy titkokat szemléli, s közben érzelmeit s elméjét a régi feljegyzésekből táplálja. Együtt halad a négy évszakkal, sóhajtozva az elmúlás felett, bámulva néz a tízezer dologra, s a világ sokféleségére gondol. Bánkódik a java őszben földre hulló levelek sorsán, s örül az illatos tavaszban fakadó zsenge rügyeknek. Szíve félelemtől zakatol, ha zúzmarát érez, vágya megsze ragadja, mikor a felhőket nézi. A formák tízezerféleképp változhatnak, hiszen a külvilág dolgainak nem egy a mértéke. Végzetlenül sokfélék és gyorsan tovaszállók, így testi alakjukat nagyon nehéz megragadni. A szavak versengenek egymással, hogy megmutassák, mit tudnak, az eszmék pedig egymáshoz illesztik és szabályozzák őket. Amikor egy szó léte vagy nemléte függ tőlünk, felnyögünk, de sekély és mély közt választva nincs helye könyörületnek. A pogányoknál a bölcsesség a múzsával kezdődött. A költői bölcsességnek, a pogányok első bölcsességének nem egy racionális és elvont metafizikából kell kiindulnia, mint amilyen a mai tudósoké, hanem egy érzelemből és képzeletből fakadó metafizikából, mint aminő az

Ilyenek voltunk. A folyóirat borítói 1995–1996, 1996–2001 és 2001–2006 között

első embereké lehetett, akik minden okoskodástól mentesek, életteljes érzékűek és igen élénk fantáziájúak voltak. Ez volt az ő sajátos költészetük, amely mint velük született képesség volt meg bennük (minthogy természetől fogva ilyenek voltak érzékszerveik és képzelőtehetségük), s a dolgok okainak nemtudásából származott; a nemtudás volt a mindenben való csodálkozás anyja. Nagy tudatlanságukban teljesen testi fantáziával teremtettek. S éppen mivel ez testi volt, csodálatos fennkölességgel alkottak, olyanul, amely magukat az alkotókat is a végletekig felizgatta, és ezért nevezték őket »költők«-nek, ami görögül annyi, mint »teremtők«. Az egész természetből egy óriási eleven testet csinálnak, amelynek szenvedélyei és vágyai vannak. A költészet ilyen keletkezését igazolhatjuk végül azzal az örök tulajdonságával is, hogy sajátos anyaga a lehetetlen, amelyet mégis elhisznek. A költőnek valódi a szuverenitása is meg az alázata is. És a szuverenitását éppen az adja meg, hogy alázattal van az iránt, ami neki a verset diktálja. Gyakran utalták ki a költőnek a feladatot: legyen énekes, legyen korának megváltója, s a világot úgy, ahogy van, szavainak ragyogó birodalmába ragadja át; diadalíveket emelt a »jó embernek«, események dicsőítését kérték számon tőle; »érzést« (persze csak bizonyos érzéseket), lemondást a kritikus értelemről, amely törpévé teszi a világot, miközben megfosztja formájától: márpedig az összedőlt ház helyén álló romhalmaz alacsonyabb a hajdani háznál. Végül (az expresszionizmus gyakorlatában, amely ebben a régi neoidealizmushoz hasonlít) azt várták tőle, hogy összekeverje a tárgy végtelenségét a tárgyi viszonyok végtelenségével, amely velejéig hamis metafizikai pátoszt eredményezett. Mindez a »statikus« szférának tett engedmény, s a követelések ellentmondanak az erkölcsi szféra erőinek és dologi törvényeinek. Önök azt mondják majd, hogy a mondottak nem tükröznek egyebet, mint lecsupaszított intellektuális szemléletet. Nos, vannak nagy

költemények, amelyek aligha felelnek meg az itt vázolt legfőbb feladatnak, mégis megrázó remekművek: gyönyörű húsuk van, s homéroszi fényük évezredek távolából is elhat szemünkig. E meggyőződés alapján véve mégis csak bizonyos, változatlanul megőrzött és mindegyre visszatérő szellemi belátásból ered. Ám az emberiség mozgását, amely időközben kiteljesedett, a variációk tartották életben. A kérdés csupán az: vajon a költő saját korának gyermeke legyen-e, vagy a koroknak atyja. Mert miben áll a költő mestersege? Talán valami új gondolatok termelésében, érdekes lelki tartalom kifejezésében, bölcs eszmék és mély érzések közlésében? Szó sincs róla. A legbölcsebb eszmékből rossz vers lehet. Mély érzésekből gyermeteg zengemény fakadhat. Viszont ezerszer megírt közhelyek ismétlése adhat remekművet. Akkor hát mi teszi a vers értékét? Azt kellene hinni, hogy maga a röpülés, a forma; vannak is, akik erre esküsznek. Ezek szerint a tartalom mellékes, minden a megcsinálás: az ívelés tökéletessége, szavak zenéje, rímek és ritmusok játéka. Azonban ez sem igaz; sőt gyakran épp ellenkezőleg, a szép szavak, a kifogástalanul csengő rímek rontják el és ütik agyon a verset. Egy kicsit hanyagabb kifejezés, egy kicsit rosszabb rímek megmenthették volna. Nincsen itt kibúvó, mindenképp beleesünk a paradoxonba. Még azt sem lehet mondani, hogy a forma és a tartalom összhangjában volna a titok. Hiszen nem egyszer épp az az ellentét bűvöl el, amit öntudatlan érzünk a forma és a tartalom között. A nyelv nem külsőség. Egy költői alkotásban csak az a belső, az ösztönös, a lélek. Nem a köntös az, hanem maga a test. A héj és a mag együtt, mely szétbonthatatlanul összenőtt, mindjárt a fogantatás pillanatában. A költő érzelmei, gondolatai, benyomásai milyen motívumokban egyesülnek a nyelv lehetőségeivel és a versformával: ettől függ a költemény értéke – és megkapó, rendkívüli motívumok (akár egyszerűek, akár összetettek; akár rendezettek, akár zabolátlanok) csak a fantázia jegyében képződhetnek. A költő az, aki inkább ihletet ad, mintsem az, aki ihletett. A költeményeknek mindig széles fehér margójuk, széles csendmargójuk van, melyekben az izzó emlék hamuvá porlad, hogy valami múlt nélküli lázt hozzon napvilágra. Egy költemény fölött az ember éppúgy ábrándokba merül, mintha az teremtetten lény volna. A költészetben van valami nagyon is démonikus, mégpedig kiváltképp az öntudatlanban, amelyben mindennemű ész és értelem háttérbe szorul, s amelynek hatása ezért tesz aztán túl minden fogalmon. Oly nagy a világ, s oly gazdag, az élet oly változatos, hogy mindig lesz mit megverselni. Ne mondja senki, hogy a valóságból hiányzik a költői érdekesség; ugyanis éppen az árulja el a költőt, hogy elég elmésnek bizonyul-e felfedezni valamilyen közönséges tárgyban az érdekességet. A valóságból kell származniuk a motívumoknak, a kifejezendő mozzanatoknak, a vers voltaképpen magának; de a költő dolga, hogy ebből szép, eleven egészet alkosson. A költészet nem tesz jobbat, valami ennél sokkal fontosabbat tesz: átalakít. Nem történelemformáló erő, ha tiszta művészet, nem gyógyít, nem nevel, egészen másként hat: megszünteti az időt és a történelmet, és a géneken, az öröklött tulajdonságokon, a szubsztancián keresztül fejt ki hatását – hosszú benső úton. A művészet lényege végtelen visszafogottság, magja pusztít, felülete kicsiny, keveseket érint meg, de azokat megperzseli. Minden megfordul, minden fogalom és kategória megváltoztatja karakterét, ha a művészet látókörébe kerül, ha az elfogja, s ha ez magát elfogni hagyja. Minden megárad, ami kemény, tompa és fásult volt, örvénye felkavaró és

érthetetlen, de a sivatagos partokat maggal szórja be, a boldogság és a bánat magvaival, mert a költészet lényege szerint beteljesülés és varázslat. A tiszta költészet kifejezésnek az a hátránya, hogy hallatán valamilyen erkölcsi tisztaságra gondolunk. Erről itt nincsen szó. Éppen ellenkezőleg, a tiszta költészet fogalma számomra lényege szerint analitikus fogalom. A tiszta költészet, végső soron, egy megfigyelésből származtatott olyan fikció, amely arra szolgál, hogy a költeményekről táplált elképzelésünket általában pontosabban meghatározzuk, és segítségével tájékozódjunk azoknak a különféle és sokoldalú kapcsolatoknak rendkívül nehéz, rendkívül fontos földerítésében, amelyek a nyelv és a nyelvnek emberre tett hatása között fennállanak. Tiszta költészet helyett talán szabatosabb volna abszolút költészetet mondani; s akkor olyan hatásmechanizmust kellene értenünk rajta, amely a szavak közötti kapcsolatokból vagy még inkább a szavak rezonanciáinak kölcsönös kapcsolatából ered. Végső soron az érzékenység olyan felségterületének kutatását jelenti, amelyet a nyelv tart uralma alatt. A nyelv csakugyan jelekbe s hangokba foglalt kisvilág. Ahogy az ember benne járatos lesz, úgy szeretne a nagyvilágban is járatos lenni s kifejezni benne magát szabadon. És a költészet éppen annak örömeiben gyökerezik, hogy ami a világon kívül van, az is megnyilvánítható benne; s hogy ez megtehető, létezésünknek voltaképpen eredendő késztetése. Az írott forma tárgyi művészete nem a mérték, ütem és rím kellékeinek kiállításában, panorámájában, hanem a mű legbensőbb indítékai, mozzanatai helyzetének változtatásában áll. Az első mozzanat uralmát fokozatosan átengedi a másodiknak, s ez a harmadiknak. Majd az első mozzanat újból kibontakozik, de gazdagabban, és a szintén gazdagabban jelentkező második mozzanat mögé húzódik. És így tovább, mindaddig, míg nem kész az írásmű, amikor is azt látjuk, hogy a motívumok tulajdonképpen átvették lassacskán egymás jelentését és jelentőségét – a végire érve már csak egyetlen egy mozzanat, motívum áll előttünk, ami nem más, mint maga a mű. Hasonlattel élve, formaművész kézen fog egy ismeretlen tájon egy ismeretlen hegy lábánál. Szalagúton vezet fölfelé, egyre szűkülő körökben. Az első lépésre is tájat látunk. E tájra azonban, a szalagúton fölfelé haladván, észrevétlenül másik táj terül, hiszen közben északról keletnek, majd pedig délnek és nyugatnak megyünk. De így visszajutunk újra északra. Ekkor már főntebb vagyunk, de ugyanarra tágul szemünk, amire egy körrel lejjebb, és mégis mást látunk. Most egyetlen pillantásra fölfogjuk mindazt, amit előbb északról és részben észak-keletről meg észak-nyugatról szemléltünk. Fönn az ormon azután egyszerre nézhetünk a szelek minden iránya felé, és ki-ki annyit lát, amennyi szeme van. A csupa szem utas egyetlen metszetlen kör közepén találja magát, egyívű éghajlat alatt. Csak maga az ösvény tűnt el a növényzet között. Hát ez a formaművészet. Mert a művészi szépségnek saját külön és szuverén autonómiája van, amelynek feltétlen uralma dönti el, hogy mikor életteljes a papíron valami. S már annál fogva is feltétlen ez a szuverenitás, minthogy a művészet mindenkor egységet hasít ki magának onnan, ahol voltaképpen ilyen kihasználható egység nincs is: abból az időbeli és térbeli határtalanságból, amelyet valóságnak nevezünk. A jó művész számára a világ minden jelensége jelenés is egyben, úgy nézi meg egyszer, mintha még sose látta volna. A lírai költőknek azt szoktam tanácsolni: – Ne te akard a költeményt, bízd a szervezetedre, hogy az mondja meg, amit mondani akar. – No de nagy kompozíciót minden irányító terv nélkül vég-

A folyóirat 20. születésnapját köszöntő utazó kézirat-kiállítás teljes anyaga ma már a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének része

bevinni aligha lehet, s ha van terve, és mégis teljesen ihletére bízza magát, s terve ellenőrző hatalmára sohase figyel, akkor könnyen megeshet, hogy ihlete eliramlik vele, tervével ellentétes olyan messzeségekbe, ahonnan tervéhez visszatérnie már nem is lehet. Vagyis: ihletére figyeljen mindennek-előtt, bízza rá magát, de ne teljesen, mert figyeljen az ellenőrző hatalomra is, az a tanácsom. Prolongált ihletnek lehetne nevezni az alkotásnak ezt a lélekállapotát. A költészet nyelve soha nem szakadhat el túlságosan az általánosan beszélt köznyelvtől. A költészet, legyen bár hangsúlyos vagy időmértékes, rímes vagy rím nélküli, kötött vagy szabad formájú, nem veszítheti el kapcsolatát a köznapi érintkezés örökkön változó nyelvével. Közhely, hogy a versek jelentését sokszor lehetetlen prózában visszaadni. Nem annyira közhely viszont az, hogy egy vers többet, sőt merőben mást is jelenthet, mint amennyit és amit szerzője mondani akart. A költészet zenéje nem sorról sorra, hanem a költemények egészében keresendő. A költemény előbbre való a formánál abban az értelemben, hogy valaki megpróbál elmondani valamit, és ebből nő ki a forma; s ugyanígy, egy-egy prozódiai rendszer sem más, mint az egymás örökébe való, egymásra hatással levő költők ritmusaiban föllelhető közös vonások összessége. Meg kell bontani és újra kell teremteni a formákat; azt hiszem azonban, hogy minden nyelv, ameddig ugyanaz a nyelv marad, a maga törvényeit, a maga megszorításait diktálja, szabadságot is a saját jogán enged meg, s megszabja a maga beszédritmusát és hangképeit. Jusson bármilyen magas csúcsokra is a nyelv zenei finomítása, eljön az idő, amikor a költészet ismét visszahívatik az élő beszédhez. A probléma mindig ugyanaz, mindig más köntösben; s a költészetre »örök kalandok« várnak. Ám a költészet – technikai szempontból nézve – igen eredeti módon használja a nyelvészetileg definiált nyelvet: a

költészet a nyelvre teljes egészében, minden oldalúan és minden mozzanatában igényt tart, a nyelvészetileg meghatározott szó egyetlen mozzanatával szemben sem közömbös. A nyelv összes lehetősége csak a költészetben tárul fel, mivel itt a vele szemben támasztott követelmények maximálisak: itt a nyelv minden eleme a végletekig feszül, tágul; a költészet mintegy kifacsarja a nyelvben rejlő összes lehetőséget, a nyelv pedig szinte önmagát múlja fölül. A költészet meglátás, a költészet feltárja az ént az én számára, visszaadja a kultúrát önmagának; a versek a folytonosság elemei, és megvan bennük a régészeti leletek kisugárzása és érvényessége, de az eltemetett cserépdarab önálló jelentőségét nem csökkenti az eltemetett város jelentősége, a költészet: ásás, méghozzá olyan leletek után, amelyek végül növénynek bizonyulnak. A technika, ahogy én határoznám meg, nem pusztán a költőnek a szavakhoz való viszonyát foglalja magában, nemcsak azt, ahogy a metrummal, a ritmussal és a szavak szövétével bánik, hanem azt is, ahogy az élethez való viszonyát, a maga valóságát meghatározza. Magában foglalja annak a felfedezését, hogyan lépheti át normális kognitív határait, és hogyan törhet be a kimondhatatlan birodalmába: egyfajta dinamikus készenlét, amely közvetíteni tud az érzésnek az emlékezetben és a tapasztalatban őrzött eredetei és a formai fogások között, amelyek ezeket a műben kifejezik. A technika azt jelenti, hogy az ember az érzékelése lényeges mintáinak, a hangjának és a gondolatainak a vízjelét rányomja a verssorai felszínére és szövetére; arról az egész teremtmény erőfeszítéséről van szó, amelynek során az elme és a test eszközei az élmény jelentését a forma ítélőszéke elé viszik. Úgy vélem, a költészet csodás túláradásával kell, hogy megleljen, s nem különösségével – úgy kell hatnia az olvasóra, mintha saját legmélyebb gondolatainak megfogalmazása volna, majdnem úgy, mint az emlékezés. Nem elég, ha épp csak felvillan a költeményben a Szépség, attól ha el is áll az olvasó lélegzete, kielégülést nem nyer: a képek oly természetesen emelkedjenek, haladjanak előre és nyugodjanak le, mint a Nap, úgy világoljanak az olvasó felett, és pompás, de józan fényben ereszkedjenek alá, a félhomály csodáját hagyván maguk után. De könnyebb megmondani, milyen legyen a vers, mint megcsinálni – és ez egy további axiómához vezet. Mégpedig ahhoz: jobb, ha a vers meg sem születik, ha csak nem oly természetesen hajt ki, mint fán a levelek. Az a feladat: mindent kihordani és azután megszülni. Minden kifejezést és érzéscsírát egészen mélyen, a sötétben, a kimondhatatlan, öntudatlan, tulajdon értelmünknek és kibogozhatatlan emberi lélek-televényben tökéletessé érlelni, s mélységes alázattal és türelemmel kibőjtölni azt az órát, amelyben egy új világosság létrejön: csak akkor él művészi életet, ha így tesz; úgy a megértés, mint az alkotás pillanatában. Itt nincsen időmérték, itt nem érvényes az esztendő, és tíz év semmi; művésznek lenni azt jelenti: nem számolni és nem méricksélni; érni, mint érik a fa, mely nem sürgeti nedveit és bízvást dacol a tavasz viharával és nem latolgatja, hogy utóbb beköszönt-e a nyár. Igen, beköszönt. De csak a türelmeseknek jön el, akik úgy élnek, mintha az örökkévalóság feküdne lábuk előtt, gondtalan nyugalomban és határtalan távlatokkal. Én naponta tanulom, tanulom fájdalmak között, miközben hálálkodom fájdalmaimnak: Minden, minden türelem! A művészi élmény olyan közeli rokonságban áll a nemi élménnyel, fájdalmaival és gyönyörével, hogy a két jelenséget én voltaképpen csupán egy és ugyanazon vágyakozás és boldogság különböző formáinak tekintem. Egy költemény – bár-

milyen költemény, függetlenül a témájától – önmagában is szerelmi aktus, nem annyira a szerző és a témája, mint inkább a nyelv és a valóság egy darabja között. Az egy a számtan és logika szerint csak egy és nem kettő, nem több. De a nyelv bölcsőbb, mint az észszerűség. Az csak a lélektanra hallgat. Néha az egynek is van többes száma. Ebben egyek vagyunk: mi ketten, mi százan, mi ezren. Vagy csupán az út van, végpontok nélkül.

(A kollázs Babits Mihály, M. M. Bahtyin, Gottfried Benn, József Brodskij, T. S. Eliot, Paul Éluard, Füst Milán, Johann Wolfgang Goethe, Seamus Heaney, József Attila, John Keats, Kosztolányi Dezső, Lu Csi, Robert Musil, Novalis, Rainer Maria Rilke, Percy Bysshe Shelley, Tandori Dezső, Paul Valéry, Vas István, Giambattista Vico és Weöres Sándor gondolataiból készült. A fordítók: Bart István, Báthori Csaba, Dienes Gedeon, Györffy Miklós, Falvay Mihály, Király Edit, Könczöl Csaba, Márton László, Mesterházi Mónika, M. Nagy Miklós, Péter Ágnes, Tőkei Ferenc és Vigh Árpád – V. L.)

JÁSZ ATTILA

(Fausztina nővér találkozása Csendes Tollal a Parnasszuson)

A MADARAK EGYIK PILLANATRÓL a másakra
tűntek el a kertből. Egyetlen felhő
sem látszott az égen, csak az oszloptuják
csúcsai remegtek szinte alig láthatóan,
de mégis, hogy azért tudni lehessen,
az erős fényben és a kellemetlenül hideg
levegőben még van élet. Van valami,
ami ez után következik majd,
bár nem sejteni, mi is lesz az. Egy macska
talán átsuhan a szomszéd udvaron,
váratlanul seregélyek bukkannak fel,
és különböző alakzatokban jeleznek.
Aztán megint kimerevül a kép.
Meddig tarthat ez még, kérdeznéd,
de közben felhők jelennek meg az égen.
Elindítod a cédélejátszót, és megszólalhat
végre a madárdal is.

(Gerecse, hegyi ház)

(TAVASZVÁRÓTANKA)

rózsaszín szirmok a havazásban meztelen ágakba kapaszkodnak
ne fújja el őket is az idő a szürkességbe
mint a kavargó hópelyheket
kik nem értenek semmit
nyomtalanul tűnünk el

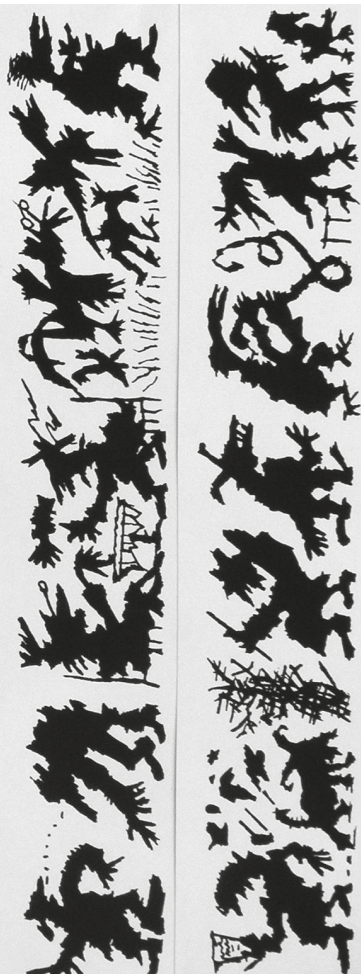
A DOLGOK MINDIG hatással vannak ránk,
a virágokat faggatom hát, az illatuk titkát.
Hallgatom a válaszukat csendben,
hogy minél többet tanulhassak tőlük, mert minden

beszél hozzánk, csak nem mindig értjük
meg a természet szavát. Szemünkkel elérjük
a sziklákat, tavakat, hegyeket, madarakat,
mintha csak fák kergetnének bennünk halakat.

ELJEN A
NAGY
OKTÓBERI
PARNASSZISZTA
SOKADALOM!

2020. OKTÓBER 10.

Banga Ferenc

Az első kézirat-kiállítás nyitóplakátja Banga Ferenc grafikáival

(NOSZTALGIAHAIKU)

csak még egyszer érjen a napfelkelte
az autópályán melletted éberen
figyelve az út menti fákat

EGY PÓKFONÁL ÁRNYÉKÁBA kapaszkodom,
húgom magam fölfelé. A bizonytalanságtól
egyre kiszámíthatóbbak lettek a napok.
Szerintem, ilyen lesz majd a búcsú a haláltól.

VÖRÖS ISTVÁN

Hegyi költők öröme és bánata

„magvetésre vetett betű
megvetett betűje
könnyáztatta könyvtemető:
könyvek temetője
(...)
sírország lőn hant és ország
öngyilkos a holnap
holott olvasatlan hordák
könyveket hantolnak
(...)
Schponzeráj lőn Nagydából:
kapják ahol érik
tökön fogja szekértábor
csapolja a vérit”
(Határ Győző: Könyvtemető)

van azért más nem temető
várja amit írunk
fölkapja az örök idő
égeti papírunk

ha kiadják megjelenik
ezen múlik minden
de hogyha nem föltehetik
úszni az éterben

könyv és papír folyóirat
mégiscsak többet ér
mint amit a kánon divat
diktál és elbeszél

elbeszélünk egymás mellett
nem nézünk egymásra
nekem csak a könyve kellett
nem a szeme szája

nem az ami testi való
nem is az éteri
könyvében az izgága szó
mi az eget veri

földig jár és térdig sáros
benéz a pokolba
mit neki a dühös város
Parnasszusra hordja

aztán át az Olümposzra
olvassa Athéné
és Apolló láttamozza
mikor a felénél

se jár még a szövegének
ami vers az üssön
ne legyen az puszta ének
ne legyen az sürgöny

ne lihegjen okoskodjon
zenéljen és sírjon
vagy álljon meg buta módon
mint szem a friss síron

eltemettek annyi költőt
mindegyik föltámad
míg ti nemlétről tűnődtek
ők megélnek százat

lehetetlen világokból
mindenütt meghalnak
az igazság földig rombol
behódol a dalnak

nem hajtogat marhaságot
már csak verset olvas
senki jobbat még nem látott
a líra irgalmas

SZENTMÁRTONI JÁNOS

Fiatal költők a Parnasszuson

Valahol még mindig ott sürgölődünk Turczi Pistáék zuglói teraszán, tömjük magunkba a szendvicseket, kezünkben a sör vagy az üdítő állandó kellék, és be nem áll a szánk, mintha licitálnánk egymásra a világmegváltás módozataiban, verseket olvasunk vagy sztorizgatunk, ilyenkor az egész ház megbolydult méhkas; szemünk előtt cseperednek házigazdáink gyermekei, akik ma már bátyjai lehetnének akkori önmagunknak, húszévesek vagyunk és zsong bennünk minden, készülődünk, olykor betoppan egy-egy nagyágyú is, a fiatal magyar irodalom színe-java megfordul ezeken a találkozókön, üres kézzel senki nem távozik, mindenki kezében ott a Parnasszus legújabb száma, benne a verseinkkel, az álmainkkal... s közben ugrik a tű, elillan tíz év, nagy tömegben ünnepeljük a Stefánia Palotában, én az *Odüsszeusz* című versem dobom be a közösbe, és még ott láthatsz számos idős mestert is a szépszámu közönség soraiban, akik ma már nincsenek, sőt, néhány korombéli is távozott azóta hirtelen, de akkor még nagyjából együtt, a színészek vastapsot kapnak, pukkan a pezsgő... s az elszabadult dugó sebességével megpattan újabb tíz év, bottal üthetjük a nyomát, az írószövegségben és a Tokaji Írótáborban is föllevenítjük a kezdeteket, jubileumi vándorkiállítás járja az országot élő és holt költők kézírásaival, egyszerre dermesztő és fölemelő élmény, a digitális bum után egy csipetnyi halhatatlanság, üzenet az utókornak, amely majd bonyolult műszerekkel próbálja feltörni e versek kódjait, megfejteni a rendezett, vagy éppen kuszán kanyargó sorok jelentését... az elmúlt öt évről viszont már ne beszéljünk, súlyos veszteségek terhelik, mintha nem volna elég, hogy szemvillanásnyi volt, s ha körbepillantunk, igencsak megritkult társaság ácsorog az ajtóban s a zuglói találkák teraszán, a beszéd is alábbhagyott, már nem vágunk egymás szavába, néhányunkat diétára fogna az orvos, köszönés nélkül távoznak, s halkán betesszük magunk mögött a kertkaput, hónunk alatt a huszonöt éves Parnasszus legújabb száma, benne a verseinkkel, elfüstölgött álmainkkal... és mégis, egy-egy pillanatra, amikor beléjük lapozok, s beleszipantok a lapokból felcsapó friss nyomdászagba, olykor még mindig húszéves költő lehetek, izgatottság bizserget végig, mintha nyílnának idők, s előtolulnak a kezdet jótekonny lidércei, a lázas készülődés, meg minden, amit összehordtunk annak idején, hogy nagy-nagy tüzet rakjunk; Anna és István mosolyogva fogadja a sereglő népeket, koccintunk velük, megköszönjük nekik a kitartást, hogy soha nem adták fel, hogy hittek bennünk, felolvasunk egymásnak, s a versek közti nagy csöndekben széttárja szárnyait egy angyal, vakító fehérsége kápráztat, hogy került oda, rejtély, bár mindenkinek ismerős, senki nem csodálkozik, hogy ott van, mintha velünk lett volna mindig is...

LACKFI JÁNOS

Málnaszín kapuccsínó

A Gyarmat utcai rózsaszínű házban,
melyre azt mondta Pista,
valójában kapuccsínószerű,
nagy nehezen kiegyeztem
málnaszínben, málnás kapuccsínó,
mert mindketten szeretttük
kötni az ebet a karóhoz.
Zuglóban laktunk, átsétáltam,
pár utca, nagy fák sora,
a kerítésen belül
meglepően nagy volt
az egy négyzetméterre jutó
ifjú-költő-koncentráció,
mi, szépreményűek
és szép reménytelenek,
vagy olyanok, akikben
se remény, se szépség,
faltuk bőszen a szendvicseket,
a soványabbját Pista noszogatta,
egyen még, volt pia is,
ügyelni kellett, el ne szabaduljon
palackjából kibújva a gin,
vagy épp a dzsinn talán,
vagy csak a líra, mely
köztudomásúlag cseppfolyós,
és a fejbe száll,
és licitáltunk,
megannyi Hány János,
életről, költészetről
ki tud közülünk többet,
miközben egyikről is,
másikról is alig tudtunk bármit is.
Öntöttük azért bőven az anekdotákat
tele rozzant Ladákkal,
hódító Jaguárokkal,
ledarált járókelőkkel,
ellopott szerelmekkel,
perverz politikusokkal,
deviáns irodalmárokkal,
mindent IS tudni véltünk,
hogyan a szép miért
érdek nélkül való,
hogyan kell-e az eredetiséghez
költői gimnasztika,

vagy csak a lángholász,
 hogy újrahaznosít-e,
 hozott anyagból dolgozik-e
 a költő, vagy a benne kavargó
 belső valóságából,
 mely végtére is éppen ugyanaz,
 bennem a világ, én a világban,
 irodalomban én s a világ,
 habzsolunk eszelősen a szavakat,
 s még nagyobb örömmel
 öntöttük őket rá a másikra,
 nem baj, ha fröcsköl,
 vájlingszámra gyöngyöztek
 frissen fejt verssorok,
 feszültek a büszke tőgyek,
 de eztet ám ne higgye senki
 szexista megjegyzésnek,
 hímnek, nősténynek
 elvont irodalmi tőgyéből
 dől a szószedet,
 mert hímnős állat a költő
 akkor is, ha éppenséggel
 cseppet se mentes vágy és vonzás
 legszebb és legundorítóbb játékaiktól.
 Ettük a szendvicset böszén a rózsaszín,
 mit rózsaszín, málnaszín kapuccsínó
 jellegű ház teraszán,
 és jöttek-mentek
 felhők, nők, férfiak, napsütések,
 sörök, borok, bambik,
 felettük uralkodott a napbarnított Pista,
 világ vándora, sokat látott kalóz,
 bárkánk kormányosa, versek csaposa.

CSELÉNYI BÉLA

A kezdet névsora

A napokban Turczi István megkért, írjak valamit a Parnasszus folyóirat huszonötödik születésnapjára, én pedig zavarban voltam, mert csak arra emlékeztem, hogy a megnyitón jelen volt Tandori Dezső, aki állítólag sosem szokott elmenni sehová. Ekkor láttam őt életemben először; úgy emlékszem, mintha egy tanterem ablak felőli padsorában ült volna másodmagával, az első vagy a második padban, és fején volt az elmaradhatatlan sapkája. Életemben kétszer láttam Tandorit. Másodszor valamikor a kétezres években, a rádió Pagodájában, ahol Kisteleki Denise könyvstandját nézegette. Akkor is sapkában volt, s akkor láttam őt utoljára. A köztes időben, a tízes években, tehát még a költő életében hallottam, hogy Tandori Dezső hórihorgas termetű. Ezen csodálkoztam. Kamaszos hiúsággal meg szoktam jegyezni a hórihorgas embereket, de mindez nem tűnt fel nekem. Aztán leesett a tantusz: amikor először láttam, én álltam (az ülőhelyemet keresve), a költő pedig ült, amikor viszont másodszor pillantottam meg, én ültem (nassoltam valamit ebéd után a Pagodában), Tandori pedig állva mustrálgatta Denise kínálatát. Egy ülő embernél mindenki magasabb, ez magától értetődik. Soha senki nem mutatott be minket egymásnak... Ez az én egyéni Tandori-történetem. Említettem is Turczi Istvánnak, hogy ennél többre alig emlékszem a folyóirat ősbemutatójáról, s abban egyeztünk meg, hogy ezt megírom, de tegyek említést még a legelső lapszám szerzőgárdájáról.

Rettenetes káosz uralkodik a lakásomban. Megtaláltam például az 51-es számú szalagos irományfedelek közé zárt naplómát, amely 1995. június 17. és szeptember 3. között foglalja össze az eseményeket. Utánanéztam a világhálón: a lapbemutató októberben (esetleg novemberben) lehetett, tény az, hogy az 52-es naplókötetben, amelyet sehol sem találtam, mert 2006 őszén, amikor festettek nálam egy beázást követően (éppen a naplók áztak be), a szobafestők össze-vissza rakosgatták naplóimat és kigépeltek, illetve kinyomtatott verseimet... 2006 ősze óta a közelmúlt történéseit nem tudom időrendbe tenni. Az első Parnasszus-számom is megvan valahol a 38 m²-es, lakásomban, de nem tudom, merre, így utánanéztam – a teljesség igényével – az Országos Széchényi Könyvtárban. Ez tegnap történt, 2020. június 17-én, pont aznap, amikor az OSZK-ban lejárt a karantén. Vagy két évtizede nem jártam a könyvtárban; most – szájmaszkban, gumikesztyűben – esetlenül mozogtam a nagy olvasótermekben, és nem értettem tisztán a szigorú, lopásgátló bürokráciát. Olvasói számom az ötvenkettes volt. Egy arab 52-es szám világított a táblán, de senki sem mondta, hogy ez azt jelenti, hogy megérkezett a folyóiratom. Végül a könyvtáros észbe kapott, és kiszolgált.

Jó, hogy kikértem a lapszámot. Úgy emlékeztem ugyanis, hogy a lapok faerezetmintásak voltak, de nem: sárgásszürke építészeti motívumok képezték a háttérret. Az első számnak nem volt tartalomjegyzéke, így például magamat sem találtam meg, csak hosszas keresgélés után. Minthogy keveseknek van ebből az „ősbemutató” példányból, gondoltam, jót teszek vele, ha lejegyzem mind a negyvenhárom szerzőt a lapban előfordulás sorrendjében:

Orbán Ottó, Fodor Ákos, Czesław Miłosz, Tandori Dezső (két helyen is), Gömöri György, Határ Győző, Bárdos László, Rapai Ágnes, Rónay László,

A lap szerzői: Székely Szabolcs, Tolvaj Zoltán és a főszerkesztő

Kántor Péter, Mezey Katalin, Gergely Ágnes, Brasnyó István, Makkai Ádám, Jánosy István (tőle feltűnően sok verset közöltek), Imre Flóra, Labancz Gyula, Fabó Kinga, T. D. másodszor, Balla D. Károly, Visky András, Nagy Gáspár, Cselényi Béla, Marno János, Kemény István, Szigethy Gábor, Kukorelly Endre, Térey János, Szilágyi Ákos, Papp Tibor, Mándy Stefánia, Pék Pál, Kerék Imre, Rainer Maria Rilke, Tábor Ádám, Simon Balázs, Konczek József, Géher István, Bihari Sándor, Rákos Sándor, Koppány Zsolt, Danyi Magdolna és Méhes Károly.

Míntha csak a sors akarta volna így: mihelyt leadtam a kötetet, megszólalt a hangosbeszélő, hogy fejezzük be a tanulmányozást, mert délután öt óra közeledett.

Még csak annyit említek meg: pazar, költséges kivitele miatt nem jószoltam hosszú jövőt a Parnasszusnak, de így, negyed évszázad után kiderült, hogy ez a rangos folyóirat nem tartozott a rendszerváltás tiszavirágéletű kiadványai közé.

ZALÁN TIBOR

Folyosók

Már hiányzik a szél Állott le
vegőben téli legyek röpdös
nek Faltól üvegig Üvegtől
a nyári lélek üres folyos
óin végig az újabb falak
ig Alvadt rögökkel a szájá
ban A friss föld összetéveszthet
etlenül csikorgó fekete
ízével a szájában és fal

tól üvegig az üvegtől a
lélek üres folyosóin vég
ig az újabb falakig A ví
rus csak később Nem a szerelem
ideje volt Az ajtók bezár
ódtak és kintről szögelték be
őket a szelek Be a spalett
ákat is a szelek A szelek
et az ajtón kívülről a spal

ettákat A horizont felől
az alkony Sötét lett bár nem söt
étedett A hangok tárgyakhoz
ütődtek és szédülten a föld
re estek Nincs aki összeszed
je őket Mielőtt a hori
zont felől megérkeztek volna
a szelek Már megtörtént minden
Mindennek az ellenkezője

S nem volt a történeteknek kezd
etük sem Az ablaknál ült s néz
ett sötétbe kifelé sötét
ből Úgy érezte átlát az üv
egen és át falon s már csak
a szelek voltak hátra S a föld
ön vesztglő felhorzsolts perem
ű gyűrött szavak Alsó polcos
gagyi termékekről estek le

hogy irodalomká foldozza
össze őket valami kósza
ötlet Valaki kósza ötlet
e aki már beszédbe elegy

edett a halállal Kockáztak
és alulmaradt Alul maradt
A legalsó polcok alatt a
helyére kerül az ember A
polc alatti nincsen kijelöl

Persze nem kell mindig a halál
lal foglalkozni Bár az élet
tel meg nem érdemes Így talán
e felismeréssel könnyebb a
mi nem váltható meg Választás
nincs A változás meg nem érdek
es Túl van tolva ez az egész
Ahogy nőre néz az éhes fér
fiatal nőre lányra nem tol

akodón Csak félig bizalmas
an ahogy a folyosó végén
kuporog térdét melléhez húz
va Már a semmi térfelén túl
Hagyj még idő a szeleket vár
om sóhajt Sóhajt Hagyj még idő
Az árbócok már feltolultak
kint Az erkély alatt indulás
ra vár a sokfelé bolyongó

Mosolytalan napokkal múlik
a fölfelé tartó spirálon
s elválnak emberétől az é
let Onnantól kimondhatatlan
s visszafelé sem dekódolhat
ó az ó milyen nevetséges
ahogy rajta alakítja mag
át a nyelv a nyelv az embert az
ember semmi léte hímporát

Végső soron csak a szélre várt
végtelen folyosókat járva
a nyárban mormolva tűnő én
ekét a hajósinasoknak
s indult neki a nagy vizeknek
ahonnan nem jött vissza senki
ahová nem megy ember vágya
önként s talán dalolva sem Még
szomjas a szája De jön a szél

PETŐCZ ANDRÁS

Költészeti folyóirat – huszonöt éve

Hogyan kapcsolódnak össze életek, életművek, sorsok? Ha a Parnasszus című lapról beszélünk, erre a kérdésre is válaszolnunk kell.

Mélységes mély a magyar irodalom múltjának kútja – csodálatos szerzőkkel, életművekkel tele. Van például egy Pásztor Bélánk, aki 1943-ban halt meg, munkaszolgálatra hívták be, Ukrajnában tűnt el nyomtalanul. „Abban a költőnemzedékben, melyhez mindketten tartozunk: Pásztor Béla valamennyiünk közt a legszövevényesebb képzeletű, zsúfolt és szeszélyes motívumok halmozója. Lénye szerint nem is e világból való; mintha egy jámbor földalatti szellem, a gyökerek és elásott kincsek manója tévedésből embernek született volna”, írja róla a nemzedéktárs és barát, Weöres Sándor. Éppen nyolcvan éve annak, hogy a költő, akiről Weöres ilyen szépen emlékezett meg, *Költészet* címmel antológiát adott ki, amely antológiáját folyóíráttá akarta fejleszteni. Ez a folyóirat – a tervek szerint – csak verseket tartalmazott volna.

Mintegy negyven évvel Pásztor Béla halála után fiatal költők, írók lapot szerkesztettek, majdhogynem engedély nélkül, kijátszva a pártállami kulturális cenzúra éberségét. Az ELTE Bölcsészettudományi Karon megjelenő Jelenlét minden alkalommal antológiának „álcázta” magát, valójában folyóirat volt. A Jelenlét körül sokan voltunk együtt, alkotóköri összejöveteleken érlelődött az anyag, ami később a nyomtatott lapba bekerült. Abban hittünk, hogy valamiféleképpen újat hozunk az akkori magyar irodalomba. És hoztunk is, meggyőződésem.

Erős volt bennünk a költészet, a vers iránti elkötelezettség. Elsősorban a versre koncentráltunk, bár kiváló prózaírók is voltak közöttünk, ez kétségtelen. A Jelenlét akkori szerkesztőjeként mindig azt éreztem, hogy a vers műfajának nem a végőráit, hanem a megújulását éljük, és azóta az akkori érzés egyértelmű biznysággá vált – igazam lett, talán soha ilyen nagy igény nem volt a versre, mint éppen napjainkban.

Akkor, a nyolcvanas évek elején nem csupán a Jelenlét volt jelen, hanem – ezzel párhuzamosan – a Jelenlét-csoport tagjainak munkáiból összeállíthatam egy antológiát is Állóháború címmel, csoportunk tagjai közül – betűrendben – Kukorelly Endre, Márton László, Petőcz András, Turczai István publikált ebben a kiadványban. A „kemény mag” a Jelenlét-csoportból.

Maga a folyóirat, vagyis a Jelenlét egyszerre volt újító, valamint a hagyományokat is újraértékelő. Szerettünk felfedezni régi szerzőket, vagy éppen közölni kevésbé elfogadott, megszokott alkotásokat. Ezért döntöttünk úgy, hogy az 1983-ban megjelenő 13-as számmal megjelölt lapszámunkat csakis a költészetnek szenteljük. Az adott lapszám elejére szerkesztői bevezetőt írtam, amelyből egy rövid részletet idézek: „Negyven éve, 1943-ban halt meg Pásztor Béla, költő. Talán kevesen tudják, hogy folyóirat elindítását is kezdeményezte, melynek *Költészet* volt a címe, és csak verseket tartalmazott. Ezzel a számunkkal kicsit rá is emlékezünk: versszámot állítottunk össze, bizonyítandó, hogy napjaink-

A Parnasszus Könyvek írótabori standjánál Tokajban, Szentmártoni Jánossal

ban, mikor a költészet 'haláláról' beszélnek, születnek érdeklődésre számot tartható versek.”

1983-ban tehát a Jelenlét keretében is megpróbálkoztunk azzal, hogy csak verseket közlünk, csak a vers műfajával foglalkozunk. Ezzel is fejet hajtva Pásztor Béla emléke előtt.

E lapszám után a Jelenlét néhány évre megszűnt, majd új korszaka kezdődött a folyóiratnak, ennek az új korszaknak a történéseivel most nem foglalkozom. Sokan, sokfelé indultunk el abból a fiatal társaságból; mondhatjuk, hogy máig meghatározó életművek nőttek ki a Jelenlét-csoportból. És évek múlva, jó évtizeddel a Jelenlét versszáma után megszületett egy lap, amelyik szintén azt tűzte ki célul, hogy csakis verset közöl, illetve csak a költészettel, a verssel foglalkozik.

Megszületett a Parnasszus folyóirat.

Nyilván Turczai István alapító-főszerkesztőt kellene arról megkérdezni, volt-e Pásztor Bélának, vagy éppen a Jelenlét Pásztor Béláról is megemlékező versszámának köze, inspirációs ereje a Parnasszus költészeti folyóirat megszületéséhez. Tény, hogy Turczai István a Jelenlét-csoport fontos tagja volt a nyolcvanas évek elején, ezért is volt szerzője az 1983-as Állóháború antológi-

ának, és az már csak „hab a tortán”, hogy a Jelenlét-csoport visszaemlékező, múltidéző antológiája is, amit *Állóháborús jelenlétünk* címmel 2018-ban volt alkalmam megszerkeszteni, épp a Parnasszus könyvek sorozatában jelent meg, s felelős kiadója Turczi István.

Ahogy a nyolcvanas évek elején együtt voltunk a Jelenlét-csoportban, ugyanúgy a kezdetektől jelen vagyok a Parnasszus körül. Találkozhattam az alapító mecénás Ispánki Lászlóval; láttam, vagy érzékelni véltem feszültségeket, apró elfáradásokat, újbóli nekirugaszkodásokat, tanúja voltam sok olyan apróságnak, aminek természetes módon tanúja lesz egy olyan ember, aki évtizedeken keresztül ott van, s részese a folyamatoknak. A Parnasszus igazi magánvállalkozás, a szó nagyon jó értelmében – egy költő, egy költőtárs megcsinálja azt, amit fontosnak érez: felépít valamit, amiben kedve telik. És most Kassák Lajosra is utaltam, aki emlékezetes és nagyszabású hosszúversében írja: „a költő vagy épít magának valamit, amiben kedve telik, vagy bátran elmehet szivarvégszedőnek”. Nos, Turczi István felépített magának valamit, így – úgy tűnik – szivarvégszedő már nem lehet belőle.

Pásztor Béla vágyálma megvalósult: Turczi, illetve a Parnasszus valósította meg. A Jelenlét ilyen módon is folytatódott, s vele az a hagyomány, amit elkezdtünk a nyolcvanas évek elején. Az irodalom „mélységes mély kútjában” ott vannak ma már ők mindannyian, ott vagyunk együtt, örök időkre.

Valamiről, valakiről azonban meg kell emlékezni, mert nem lenne Parnasszus, ha ő nem lenne, ha ő a munkáját, energiáját nem vitte volna bele ebbe a huszonöt évbe, vagy pontosabb, ha azt mondom, ebbe a majdnem negyven évbe. Pálos Annáról szölok. És nem udvariasságból: „egyszer ha nem veszi észre / nézzetek az arcába hosszan”, írja József Attila Kassák feleségéről, munkatársáról, Simon Jolánról. Ebben a József Attila által írt versben rendkívül sok elismerés van. Annak a hallatlan munkának az elismerése, ami nélkül Kassák sem lehetett volna Kassák, és ami nélkül nem születhettek volna meg Kassák legendás lapjai. Látszólag Simon Jolánról beszélek, de mindenki tudja, hogy valójában Pálos Annáról.

Látva azt, hogyan is éljük hétköznapijainkat, amit közönségesen irodalmi életnek szokás nevezni kies hazánkban, bátran kimondhatjuk: a Parnasszus csapatmunkában lett azzá, ami, és ebben a csapatmunkában mindenkinek óriási szerepe van. A szerzőknek, a mecénásnak, a munkából oroszlánrészt vállaló Pálos Annának, valamint a főszerkesztő Turczi Istvánnak.

GÉCZI JÁNOS

A város

Japán írásjegyként hever
a hegy és a tó közébe beleírt város.

Elemei bár fennmaradtak,
változásokon mennek keresztül,
s már nem oly népek lakják,
akik kedvelik a kutyákat
és a klasszikus zenét.
A jószágok elhaltak,
szomorúságot hagyva maguk után,
amit az ok nélküli mélabú követ.
A test és az arc átalakul.
Az Öreghegy lankáját,
a Remete-forrás csobogását
másmilyennek érzékelem.

Földre vetett rongyként hever,
névvel aligha nevezhető szövet,
amelynek kicserélik a tartalmát,
s csak azért hívják így,
mert nem találnek neki új elnevezést.

Apránként tűnik el,
lassan nem látszik belőle egyéb
a bevégző pontnál.

Néma mennydörgés. Fénytelen villám.

Az írásjegyhez egy másik,
titkos olvasat is tartozik?
Vagy olyan írással lenne a lapályra vetve,
tévedjen benne el az értelmem,
melynek olvasata eltakarja a valódi írásjelet?

Memorizálom a maradék kifejezéseket.

VASS TIBOR

Kicsesszé

Azokban a békeidőkben, legyenek azok boldogok, akár negyedszázadon át tartást is biztosít a kereskedelmi utazó és a fényszedő szakma. A tartásban benne van az art, eleve indok az életben maradásra. A tehetség igyekezettel cimboráz, de jó lesz az igyekezetes cimborozásnak is, félédes furmintok, bájcsevelők folydogálnak ünnepléskor. Mind a kereskedelmi utazónak, mind a fényszedőnek kitűnik a helytelen írás, az ügyeket közös megegyezéssel bájcsevejre, fojtondologra igazítják. A fajta-lankadók és fojtondologtalanok gondját az ég e percben veszi le vállukról, vállapról.

Vállap, e néven indítják az új lapot. Rendre előléptetik egymást, sakktáblán két vezér, azonos színben mégis. Tematikus számokat kreálnak: Vállvetve. Vállap-mente. Vállap-mentve. Válllepké. Háromell. Hárommel. Vállvéjtuhell.

Túl kooperációs tengeren, üveghegyen is, szakmányban malacfarkak, túrárok takarításáról nem is beszélve, élhet egy lelemény-véleményvezér. Másik bolygón akár. Kovid idején: in flu enszer.

Történik enszer, valakit átszed. Fényt, kisírást kéret, és nem kisírni kell benne akármit a kértnek, kicsinek okszerű lennie annak, és kiérnie mellékre időben, írásának széltől szélig. Tényleg csak az írásról beszél. Határozottan nem szeretetversről, mert elsőprő abból a számban akad bőven. Legyen kicsesszé.

Félelem és reszketés lesz vigaszban, miután a szólított a roncsolt fülszővegi okán kisesszének hallja a cuccost. Értsd: Kakkoszt. Lehet étek, piszok, piszoár, párszóir. Túl sok a névelő. Nem győzi vigasztalni sem vezér, sem besztással élő, hogy vers helyett esszé kellett volna, kis. És kibeszélni, pakolira sajnáljuk, de nem jön be ez, nem sínylek ügy-, fény- és vírusprofilba, pokoltassa máshová. A vigasz hasztalan, a bili a kisíró előtt útban áll folyton, kinek-kinek imbolygásában rendre kiborul. Egy óvatlan írás-takarítás közben a vezér a kövidinkát kovidinkának hallatja, következtelenul, és utasításba adja, hogy a bili igya ki őt a béke boldog idejéből. Ne legyen szomjas többé sohase, semmire.

Családtag mondja többször a nyolcvanas években, ne foss, béke van. És mennyire igaza. A kilencvenesekben másfelé indulnak kereskedelmi utazók, kötelékben a fényt csokorba szedőkkel. Bokrétaikkal minden úton sokra mennek, képesek előidézni békeidőket, megboldogultakat. Az élet majdhogynem olyan folytonos a kezükben, akár kicsesszéekben a *köszönet* szívből jövő újjrázása. Újjrázását akartam mondani, mert hatalmi ág bölcsen fikázni mindig, amely dolgáért a dolgozó kénytelen remeg. Adott esetben átszedést, kereskedelmi utazást, élést újra a hetedikén, párszor pár számnak helyét tudni az ennediken.

Kosz az, aki koszra gondol. Kösz, aki köszre.

JENEI GYULA

Parnasszus

Turczi Istvának

a százas kiszerezésű, hetvengrammos,
 ápernégyes famentes lapok műanyagtasakján
 ovális, narancsszín keretben a letört falloszú
 belvedereit apollón rajza volt látható, csak
 a szocialista szemérem egy fügefalevelet
 helyezett az ágyékára, és az istenség
 latinos névváltozatát írták a kép alá
 komoly, fekete betűkkel. ilyen írógéppapírt
 a hetvenes évek második felében
 a kunhegyesi papír- és írószertboltban
 vásároltam először, már nem tudom,
 hány forintért. stílusos lenne azt írnom,
 hogy első verseimet azokra a lapokra
 fogalmazgattam, de valószínűleg
 nem lenne igaz, mert rosszabbnál rosszabb
 rigmusaimmal az idő tájt egy vonalas
 spirálfüzetet firkáltam teli félig.
 már nem emlékszem, mire kellettek
 a flancos lapok. talán az oktv-dolgozatom
 tisztázatának. pedig mennyi plátói
 múzsám volt akkoriban, akik
 megérdemelték volna, hogy hetven-,
 sőt nyolcvangrammos famentes lapokra
 írjam szépségüket dicsérő ódáimat.
 akkor még nem csak az volt előttem,
 ami azóta mögém került az évek
 és évtizedek átláthatatlan útvesztőiben,
 mert minden döntési helyzetben
 más pályára állíthatott volna az életem
 – természetesen a génjeim, a magyarságom,
 a társadalmi rendszer, a felnevelő kisváros,
 a család, a neveltetésem és persze
 a számtalan véletlen által meghatározott
 kereteken belül, bár akkor még
 azt sem tudtam, hogy mindezek mennyire
 súlyosan determinálnak. illetve mégiscsak
 pontosan az volt előttem akkoriban, ami
 azóta a múltammá dagadt, csak még
 azt hittem, hogy másmilyen jövőből is
 lehetne emlékeket gyűjteni morcos
 öregkoromra. akkor még tervezhettem,
 hogy valamelyik múzsámmal, akár többel is,

bejárok messzi országokat, göröghont is,
ahol babér- és olívaligetek közt
elvetődünk apollón szent hegyének tövébe,
s feledve múltat, nem gondolva jövőre,
az időtlenségtől megszédülve, bódultan ülünk
a templomrom több ezer éves kövein, és
csodálkozva vesszük észre, hogy az öröknek hitt
pillanatban a délutáni, mediterrán nap rajzolta
éles árnyékok mégis megmoccannak,
megnyúlnak, s mint óvatos kígyók,
körbekúsznak bennünket. akkor még bármi
lehetett volna. képzeletben. ott, a felhők fölött
még kergetőzhetett apollón a múzsákkal.
de azóta már ő is csak egy letört falloszú
márványszobor, valamilyen kiállítótér
műfényeivel megvilágítva. a múzsák is
megöregedtek. az egyik műkörmös lett
a fővárosban, a másik tanítónő,
s már hosszú évek óta a nyugdíjaskort várja,
meg hogy unokázhasson végre, de
a gyerekei még szinglik, a harmadik
tavalyelőtt halt meg csontrákban,
a negyedik spiritiszta szeánszokra és
ráncfelvarrásra jár, az ötödik régen elvált
a férjétől, és éppen az athéni maratonra
készül, a hatodik is elvált, s most ausztriában
egy alzheimeres öregembert ápol
viszonylag jó pénzért. a többiről nem tudok
semmit. magamról sem sokkal többet.
az a hegy pedig nekem többé nem a lágy,
múzsás, mediterrán világ bejárható
sziklaösvényeit jelenti terebélyes, ősoreg
olajfákkal, feljebb fenyvesekkel, hanem
az elérhetetlent, ahová tökéletlen,
egymásba gabalyodó mondatokat görgetek
fölfelé. görgetem fölfelé a mondatokat, egyre
feljebb. de mindig megmakacsolja magát
a szöveg. eltaszít. maga alá temet.

ACSAI ROLAND

Parnasszus 25

Nagyjából ennyi ideje,
hogy Zuglóban lakom,
és a Parnasszus,

hogy így mondjam,
végigkísért az utamon
mint visszatérő szólam.

Egy kerületben éltem vele,
s mindig jó volt tudni,
hogy pár utcányira lakik Turczi.

Mennyi életből lett líra,
és megfordítva!
Minden meg volt írva.

Verseimben a Rákos-patak
futott,
nem a Szinva,

tudod.
Közben született két lányom,
és babakocsiban toltam őket

a zuglói utcákon.
Igen, köztük a Gyarmat
utcán is...

Príma.
Csak most költöztem ide,
és máris

eltelt huszonöt év.
Elámít.
Amit megéltél,

az vagy.
A múlt lecsapódik,
mint éjjeli gyepre a harmat.

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

Centrum és Redivivus

A Parnasszus folyóirat objektív-tudományos váltásának szubjektív nézete

0.

Valamennyire kedélyességnek is szántam eredetileg az alcímben foglalt témaválasztást; mondom: *is*, de konkrétan átnézve az itthon rendelkezésemre álló anyagot, meg kell állapítanom: pusztán ez alapján az értekezői feladatki-jelölés teljességgel komolyként szintén megállhat, *megállhatna* így. Tehát ami tréfálkozás a mégiscsak inkább komolykodó színezetű gesztushoz hozzáta-pad most, azt inkább az értekező személyisége, stílusa, habitusa, egész *tempója* táplálja, mintsem hogy az alcímben körülírt és főleg még a dolgozatban magában érdemben körülírni szándékozott tárgy jellemzője lenne. Szeretem a játékosságot, a (többnyire (azért)) finomnak megmaradó tréfát. Ugyanakkor a most fennállása jubileumi évfordulóját ünneplő folyóirat sem nélküli – egyéb erényei mellett – az oldottan barátságos, otthonos szakmai fórum érzetét. Ezért talán nem „közegidegen”, amennyiben alábbi tárgyalásom folyamán a halálos komolyságot akkor is mellőzöm, ha tematikusan mintha éppen ilyesminek kötelezném el magam... Közvetlen forrásaim meglehetősen esetlegesek és szűkösek a továbbra is koronavírusos időkben, amikor a nagy közkönyvtárak körülbelül vagy legkorábban éppen akkor nyílnak meg újra, amikor(ra) pontot kell tennem jelen írásom végére. Hiszen azok a tulajdonomban álló Parnasszus-lapszámok, amelyekben közreműködtem, módszeresen a győri rokonoknál felállított Zsávolya Archívumban kerültek elhelyezésre; tőlem esszéfélet tartalmazó példány egy sincs jelenleg budapesti otthonomban, és a verset közlők közül is mindössze véletlenszerűen van jelen néhány. A szerkesztőséggel történt személyes együttműködés számomra emlékezetes mozzanatait biztosan nem ragadhatom meg tehát teljességgel. Míg 2020. március 16. – április 16. között élt az Arkánium adatbázis nyílt hozzáférési ajánlata a folyóiratcikkekkel illetően, addig sem tudtam azt használni a nekem logikailag leginkább kínáló módon, ezért most sem kísérletezem vele. A print Parnasszusnak pedig webes archívuma imponáló tradicionalitással nem létezik. (Ha még jól tudom.) Vannak dolgok, szempontok, mozzanatok, amelyekért nem érdemes (feleslegesen) kapkodni? Marad a papír legjobb értelemben vett patinás 19. századisága, a 21. században is! Biztosíthatok mindenkit arról: ha így lenne, hát legalábbis az én személyes támogatásommal!

Annyiban máris (és mégis) kijavítom magam, hogy a pillanatnyilag kar-nyújtásnyira rendelkezésemre álló, részemről-verses Parnasszusok közül nekem az egyik legemlékezetesebb, mondhatni, jelképes jelentőségű a 2001/1-es, „Írások az EGYRől” cím alatt futó összeállítás. Az immár VII. évfolyam tavaszi lapszáma pedig azért szimbolikus érvényű számomra, mert amennyiben nem tévedek, ez volt az első alkalom, hogy beszálltam valamely tematikus szerveződésű csoportos vállalkozásba a szerkeszt(ő)és környékén, azaz

először látott napvilágot írásom a tulajdonképpen még csak nemrég született, de mihamar az első-második osztályos nebuló emberi életkorához mérhető folyóiratban.¹ S az erősen szubjektív, mindössze partikuláris fontosságú megjegyzésem, persze, amaz információ kontrasztfényében kapja meg valódi jelentőségét (ha egyáltalán), miszerint addig, tehát úgy 2000 végéig, 2001 elejéig jómagam nem hittem a/egy kizárólag költészeti periodikum – nem az, hogy – *létfogosultságában* –, de – távlatos értelmében...

És addig ellenálltam *volna*? Jóformán... De inkább csak a nélkülém (is) boldogan haladó karaván egymás után elröppenő évei. Mígnem... Mígnem az első darab rímes-szakaszos futam, amellyel az első lírákötetem megjelenése után a következő versdossziémat fizikailag (is) megnyitottam a magam számára –: pontosan a 2001/1-es Parnasszusban megjelenő és a tematikus felkérésre íródott versem lett, a három eltérő szemléletet hordozó, egymással gondolatilag felelő részről álló *Egy-alom*. S *mígnem* hamarosan elém került akkor az a lapszám, amelyben, valóban: az *egy* Tandori Dezső filozofikus feljegyzésein, az *egy* Sebeők János és az *egy* Kertész Ákos két esszéjén (az univerzumról és az univerzum Isten-Uráról), (az) *egy* Nagy Gábor monográfia-részletén (Baka Istvánról), továbbá az *egy* Szepes Erika értekezésén (a haiku műfajáról) kizárólag csak verseket, költészeti darabokat, lírai szövegeket találtam. Kizárólag? Hiszen az imént felsoroltak, mint „más” és mint afféle *tanulmány* – már nem is annyira kevés. Mégis, az utóbbi két dolgozat hiába irodalomtudományos jellegű, valamennyire a tagolóelem szerepét tölti még be textuális környezete számára. Más még a *feelingje*, mint lesz majd az ilyesminek a kifejezetten (habár nem kizárólagosan) értekezői szövegcsoportokat felsorakoztató összeállítások, tematikus blokkok, lap-szakaszok részeként.

1.

A XIII. évfolyamban, a 2007/1. számmal indul útjára a Centrum és a Redivivus rovat; egyszerre, egy időben a kettő, egymás kiegészítőiként kezdettől fogva, eleve így elgondoltan, nyilván. (Észreveendő: nem valamiféle „beharangozásként” teszik közzé a szerkesztők, miszerint mostantól fogva így és így lesz, hanem „csak” az első-belső borítón szerepel az onnantól fogva meghatározó és lapszámot alapozó funkciót betöltő két rovat célkitűzéseinek ismertetése.)²

1 Ha „évvesztes”, akkor még csak elsős ekkor, és igen: a Parnasszus iskolai értelemben évvesztes, hiszen 1995. október 10-én jelent meg az induló száma. Más kérdés, hogy a folyóiratok évfolyami korából egyet matematikailag levonva kapjuk meg fennállásuk tényleges éveit, vagyis lapunk pontosan a szabályos időben kezdte intézményes nevelődését...

2 Mivel ilyen módon ízlésem szerint mintegy túlságosan *diszkrét*, hamar önmaga medrébe nyugvó, gyorsan „eltermészetesedő” felvezetéssel került mindmáig futott pályára a két vizsziatérő rendszerességgel szerepeltetett laprész, érdemesnek tartom bővebben felidézni e névvel nem jegyzett, konkrét megfogalmazásuk szerint azonban a leginkább Bedecs László kézvonását sejtető valóságos (mini-)programbeszédeket. „Még a legtöbbre tartott kortársaink is csak ritkán állhatnak egyszerre több oldalról megvilágított porondra. A Centumba kerülő alkotókkal készülő beszélgetések, az ezekhez kapcsolódó új verseik, illetve az alkalmankénti három-négy tanulmány azonban épp arra ad garanciát, hogy a vendégül látott költő, az interjúkészítő, illetve a tanulmányok és esszék szerzői, akik között, reményeink szerint irodalomtörténészek, kritikusok és költők, pályatársak egyaránt megtalálhatók lesznek, a nézőpontok és a beszédmódok természetes sokfélesége miatt minden alkalommal több oldalról, más-más problémákat körüljárva világítják meg a kérdéses életművet. Ez pedig jó alkalmat kínál az olvasónak arra, hogy egy szokványos kritikai találkozásnál sokkal mélyebben ismerhesse meg az adott szerzőt, avagy az itt felbukkanó érvek és információk hatására áttértelkenesse korábbi ismereteit és álláspontját.”

Hangsúlyos lépés megtétele valamelyik élő kortársunk felé (mert – figyelemre méltó már maga ez is – az abszolút aktuális fókuszálása a sorrendi elsőbbség), majd főhajtás a magyar költészeti modernizmus egyik, már irodalomtörténeti dimenzióba került életműve irányában. S ettől kezdve, innentől fogva mindig így, ebben a szerkezetben, sorrendben – megtűzdelve, követve természetesen az egyéb szövegcsokrok, blokkok, mintavételek és híradások rovat-egységeitől. Első tehát a jelenkori tájékozódás az alkotót pillanatnyilag mozgató természetből vett mintával, az ezeket megvilágító interjú, majd a hivatalosan „tanulmányoknak” nevezett anyagok – néha pályatársi esszék, esetenként költőtársi kreatív jegyzetek; ezeket egy cezúra (mély levegővétel?) után az első tizenkét évfolyamból jól ismert, jellemző líra-blokk vagy első lírai blokk követi, majd következik az irodalomtörténeti alászállás: gyakran fogadtatástörténet, a kulturális tájékozódás életmű tágasságú megragadása, nem ritkán a visszaidézett szerző fordítással kapcsolatos nézeteinek felvillantása-értékelése, esetleg filológiai érdekesség vagy plusz ismertetése-közreadása a műhelyből. A Centrum és Redivivus rovatokra épülő, azokkal megalapozott folyóiratszámok további

Illetve: „Az újraolvasás szükségessége ma már a kritika közhelye – mégis ritkán találkozunk a klasszikusok életművét övező pezsgő vitákkal. [...] Redivivus [...] címen elinduló sorozatunk célja viszont éppen az, hogy a széles körben ismert és elismert, mégis egyre inkább háttérbe szoruló, már lezárt életműveket olyan új szempontokkal szembesítse, melyek választ igénylő kérdésekként működhetnek a későbbiekben is. A[...] kutatókat [...] arra kérjük, hogy írásaikban mutassanak rá a megszólíthatatlannak tartott életműveknek a felismerés örömét rejtő, a szövegértelmezés várakozó izgalmával kecsegtető részeire, vizsgáljanak korábban esetleg érdektelennek vagy tabunak minősített kérdéseket. Reményeink szerint a megszülető szövegek a költészetet kedvelők széles táborát tudják majd megszólítani, elgondolkoztatni és újra, vagy még inkább a tárgyalt alkotók felé fordítani.”

részei szintén tagoltak, a korábbiak differenciáltsági fokánál gazdagabbak *in-nentől kezdve*, és mint ilyenek szinte számról számra külön, új változatosságot mutatnak fel. A 2007/1. számban például Yvon Givert-ről szóló vegyes szövegű rovat található (rőla, tőle, hozzá-vele), s az 1926–2005 között élt francia nyelvű költőnő kapcsán készített sokrétű blokkot (mert az *hommage*-ok és elemzések után Finy Petra, Imreh András, Filip Tamás és Ijjas Tamás versei talán „csak” tágabban kapcsolódnak a kialakított kontextushoz) Lackfi János (már a Givert körüli munkának is több féleképpen hőse!) lírai híradása követi, „alkalmi versezet” a Nizzai Kavics-díjhoz. Valamint – feltehetően – a jutalmat elnyerő alkotás maga. Ezeket követően *Körkérdés* jön a 2006. év emlékezetes *versesköteteiről*; a válaszadók Balázs Imre Józseftől Vilcsek Béláig terjednek, betűrendben; vagyis költő, kritikus egyaránt előfordul a sorban és vegyest is a kettő. A lapszám zárása egy második verssorozati blokk; nekem úgy tűnik fel, a szerkesztési időszakban felgyülemlett, véletlenszerűbben beérkezett kéziratokból nyilván erős minőségigénnyel készített, valamennyire mégis *ad hoc* forma válogatása – a szó jó értelemben helyet adva az „élő jellegnek”, a véletlen(szerű)nek, a nap, az aktualitás igényeinek. (Már a lapszám korábbi, első versblokkja ilyen volt, csak talán a kiemelés, a szerkesztői kanonizáció gesztusával felruházva.)

A tudományos-filológiai fordulat utáni első lapszámban a középpontba kerülő Marno János mellett Babits a megidézett, nagy visszatérő. Biztos, hogy időnként a valamiképpen a másikat komplexen, üdítően kiegészíteni képes „ellentétesség” vonzása hívja egymás mellé (tágabban értett) jelen és (fél)múlt kiemelten szerepeltetett-tárgyalt alkotóit. Máskor nehezebb felismerni effélet; a Csoóri Sándor – Dsida Jenő „páros” esetében például (2008/1.). Néha kifejezetten párhuzamba állítás jelleget ölt a társító gesztus, mint Kukorelly Endre/Erdély Miklós kettős háza táján (2011/3.). Feltehetően ennél rejtettebben felismerhető irodalomtörténeti összekapcsolás szándéka húzódik meg a Szkárosi Endrét és Balaskó Jenőt finoman összekötő szerkesztésmód mögött (2012/3.). Valahol élettanilag kissé bizarr, hogy ki (Takács Gyula) kerül éppen a figyelem középpontjába és kinek (Somlyó Györgynek) szánják aktuálisan a visszatérés lehetőségét (2008/4.), csakhogy nyilvánvalóan a biográfia tárgyszerűsége is szerkeszt. A „nagyasszony” és az „avantgárd kölyök” egybevetése tanúinak hihetjük magunkat a Takács Zsuzsa–Sziveri János-tengely mentén előre tempózva (2009/1.), de hát... De hát ez formálisan megfelel az eredeti életkori arányoknak is, illetve van úgy, hogy az „újköltészet” a történelmi múlt már régen, míg a klasszicitás az abszolút jelen. Ebben bizony megnyugodhatunk! Viszont mit mondjak az Oravecz Imre–Beney Zsuzsa (2009/3.), vagy a Borbély Szilárd–Szabó Lőrinc (2009/4.) duók feltételezhető együttes természetrajzáról – ebből a szempontból? (Csakhogy pontosan milyen szempontból is?!)

2.

A *Szabó Lőrinc-redivivus* [I.]³ nagyjából két évvel a kettős (fő)rovatprogram elindulása utáni szerkesztés. Noha kifejezetten „összehasonlító vizsgáló-

3 A borítón „I”-esként, a Tartalomjegyzékben sorszámozás nélkül szerepel az adat. A/ egy *Szabó Lőrinc-redivivus II*-est tartalmazó Parnasszus-számmal mindenesetre nem rendelkezem.

dásokat” nem végeztem ezen a téren, megkockáztatom: *valakinek* az egyik leggazdagabb receptív újjáéledése ez az összeállítás a folyóirat történetében. Eleve kilátásba helyezett folytatása ugyancsak erre utal, ám ez már önmagában is igaz a mostani anyagra – a rovatot útjára bocsátó Babits-blokk szám szerint mindössze négy, katonás fegyelmű tanulmánya határozottan szikárabb ennél. És itt nem annyira a valóban többre, hatra rúgó, esszé-tanulmány műfajú dolgozatra gondolok csak, hanem a közéjük ékelődő verses tisztelgésekre (Mizser Attila és Lászlóffy Csaba tollából) csakúgy, mint ahogyan némelyik értekező karakterű szöveg igen személyes hangjára vagy legalábbis az egyéni (egzisztenciális) érintettség megvallásának (kikötésének?) mozzanataira az újszerű értelmezés céljából ismételtelen elővett modern klasszikus életműve, személye, (szellemi) habitusa kapcsán.⁴ S hogy lírai versek ilyen jól elérhetnek nehézjáratú, mélyenszántó tanulmányok közvetlen szomszédságában, hogy – ennél jóval többet nyújtva, de mégsem utolsósorban – élénkítő jelleggel tagolhatják azok sorát, az még csak az egyik sajátossága a Parnasszus 2007-től szerepeltetett értelmező rovatainak. Mert mostani példánkra, az egyes sorszámú Sz. L.-redivivusra koncentrálna azt szintén ki lehet, éppen ezért ki is kell emelni, mennyire változatos (lehet) maguknak a felvonultatott dolgozatoknak a „tanulmány-ságon” belüli szóródása. Éspedig pontosan a már említett személyes-szakmai érintettség, közelségkeresés, a témához való egzisztenciális elhívottság megvallásába átérő felvállalás, az effektív hagyományalkotás alapján. Éspedig jóformán függetlenül attól, hogy az adott értekező hosszú évtizedek óta ezen a téren kutató szakember, professzor, vagy inkább még a pályája elején járó író, irodalmár.

Ne legyen senki által negatívan félreérthető, amennyiben Ágh Istvánnak a blokkot megnyitó, tanúságtétellel felérő, igen szubjektív, erős belső fedezetű, nemesen egyszerű címadású „szócikkét”⁵ szinte éppen csak megemlítem most, noha megrendítő hitvallása mellett kreatív sűrítmenyként végtelen eredetiséggel foglalja össze a költő életútját csakúgy, mint abból a szerző által nem éppen pusztán egyféleképpen eredeztetett „ihletét”, „élményrögzítési” eljárását. A maga is eredeti, izgalmas írástechnikájú és jelentős pályatárs feltétlenül emlékezetes jellemzést nyújt ezeken a lapokon egy *különös természetességgel* hatni kezdő lírai univerzumról, amely megragadás nyelvi kimunkálása nem kevésbé karakteres, mint a (fel)értékelni szándékozott „nagyszabású világ”, nekem azonban a Parnasszus folyóirat objektív-tudományos váltása, majd azután ilyen alapokon való tovább-működése a saját magamnak kijelölt feladat-témám (e funkcionálás egyik emlékezetes meg-

4 Ugyanezen lapszám Centrumában Borbély Szilárd esetében is végtelenül üdítő a „cél-személy” saját műveit, a vele készített alapvető interjú követő, eléggé masszív konzisztenciájú tanulmányosor után álló, a középpontba helyezett szerzőnek ajánlott Korpa Tamás-vers, amely alighanem legalább részben B. Sz.-motívumok vagy azok *képzelt emléke*, önálló(sul) továbbgondolása alapján generálódott (*Metapillanat* /1/, 2009/4., 68.). Az összességében már tekintélyes terjedelmű értekezői blokkot követő egyetlen „idegen” vers – mert ami líra ebben a rovatban még található, az mind magától Borbélytól származik – kicsit úgy is hat, mint a disszertáció(részlet)-óriások impozáns, ezúttal 7 db-ra rúgó sorához illesztett szerény méretű, ám annál intenzívebb primer-költészeti függelék. Legfeljebb némiképp vizuálisan elárulva az által, hogy az előzőleg páratlan oldalon végződő dolgozati szakaszhoz a következő páros oldalon mintegy hozzácsapódik még – szemközti lappárján már a Redivivust felvezető karakteres fotó reprodukciójával, a „csúnya, fekete fiúról”, Szabó Lőrincről...

5 Á. I.: Szabó Lőrinc = Parnasszus, 2009/4., 71-76.

valósulási momentuma fölé hajolva éppen), így Kabdebó Lóránt felé haladok tovább. S nála időzőm el kissé.

Kabdebó Lóránt itteni tanulmányának címe, formális témaválasztása némiképp talányos.⁶ Ami nem igazi baj, persze, sőt, egyáltalában nem az – csak hát az egész szöveg ismeretében visszaolvasva tulajdonképpen mégis pontatlannak, akár megtévesztőnek tartható első pillantásra. Lévén valamiféle dikcionális, akár szavalási lehetőségmérlegelést látszik ígérni. Azonban, bár Latinovits Zoltán és Gáti József vermondási gyakorlata, ezt illető reagálása kapcsán történik benne – pontszerű – utalás a Szabó Lőrinc-i líra tényleges mondás-feltételeire,⁷ ez mindkét színész esetében inkább értelmezési probléma (szimplifikáció vagy félremagyarázás) gyanánt jelentkezik meglátása szerint, mintsem tényleges-közvetlen előadóművészeti, azaz módszerkérdésként. Valószínű tehát, hogy az egész tanulmány is a tartalmi-világszemléleti jellegű interpretációs kihívás szintjén tárgyalja ebben az esetben a „mondhatóságot”, s a pódium akusztikai terére legfeljebb következtetve, így közvetetten kíván utalni. Azért a „mondhatóság” mégis felvethető a gyakorlati szempont fényében (is): hogyha Latinovits elhárította a *Semmiért Egészen* című vers közönség előtti prezentálását, úgy a vélt kizárólagos „férfiönzés”-apoteózist, ezen keresztül pedig majdhogynem az egész felmerülő életművet, alkotói habitust utasította el. Amennyiben pedig valaki képes túllépni ezen a kizárólagos-szűkítő felfogásán a szövegnek, vagyis kitörni az erkölcsi karámból (korántsem etikátlansággal, persze, ám megengedőbb, tágasabb felfogást kialakítva), úgy színész lévén esetleg könnyebben eljut a Szabó Lőrinc-versek szavalati értelmezésének szituációjába... S a pódiumszerepléssel megvalósítható jelképes gesztus nyilvánvalóan Szabó Lőrinc nagyobb általános elfogadásának a jele lehet(ne) – a tanulmány szerző vágyálma és minden irodalmári törekvése szerint. *Szavaltatok a Szabó Lőrinc-verseket, kedveljétek Szabó Lőrinc líráját, szimbolikusan: fogadjátok el (jobban) magát Szabó Lőrincet!* Ekként konkretizálható az az értekezői imperatívusz, amelyet a dolgozat felirata sűrítetten hordoz, s talán, némi képszerűséget sem nélkülözve, valamelyest kódol.

Hogy viszont az egész tanulmány pontos-részletes célkitűzése miben áll, azt nem könnyű megállapítani, de nem könnyű és nem szimpla az a feladat sem, amelyet saját maga számára megállapíthat benne és kiszabhat *vele* Kabdebó... Annyi bizonyos: Szabó Lőrinc minden eddiginél komolyabb recepciójáért, mindennél mélyebb és átfogóbb befogadásáért látja szükségesnek (még mostanában is) módszeresen dolgozni. Mi több: harcba szállni! Az eredmény? Egy egészen különös, a személyes megértéstől vezérelt, a megértetés szenvedélyes vágya által hajtott, *tudományosan* talán még soha-nem-volt feladat-meghatározású, igen komplex, rétegzett, menet közbeni meglepetéseivel együtt némi szeszélyességgel kanyargó(nak látszó), ám mégis elejétől a végéig tervszerűen haladó *dolgozat*. Melynek terve, projektuma pedig – önmagában is különösen – így hangzik, jellemző módon az olvasási stratégiák felől kiindulva:

6 K. L.: A Szabó Lőrinc-vers mondhatósága = Parnasszus, 2009/4., 77-92. A talányos-ságot nagyban fokozza a forrásmegjelölés nélküli mottó (feltehetően az itt megjelenő, konkrét tanulmány egyik szövegelményéből származva) önmagában is meglévő poétikussága: „szép szintézisbe hozta a lelkében szunnyadó Kelet emlékkincsét s a kísérletezés, elemzés, az élmény megragadásának nyugati módszerét”.

7 Uo., 83.

...ha rákérdezek, a nagyok közt emlegetik, ha népszerűségi listát kérek, mintha abból olykor kimaradna. Az iskolák kihagyása? Idő kérdése? // Ugyanakkor egyfajta ellenpéldasort is idézhetek.⁸ De éppen ez az *egyfajta* jelleg lehet árulkodó, visszautalva talán a távolságtartás kiváltó okára is. (Kiemelés az eredetiben.) A megértésben legyőzött nem értés mibenlétére. (Kiemelés tőlem – Zs. Z.) Erre szeretnék tanulmányommal rákérdezni. Nem befogadástörténetet felvázolni, hanem egy huszadik századi emberi gondolkozásmód poétikai megjelenését körülírni, egy személyiségképnek költői módszerre szervülését átgondolni, és a mindennek eredményeként jelentkező eseményre, egy nagy költészetnek az irodalom történetében való elhelyezkedésére rátekinteni. Egy megtestesülő költői módszer jelenlétét számba venni.⁹

A teljesség igénye nélkül szemezgetve Kabdebó Lóránt hosszú évtizedek alatt keletkezett és megjelent, egyként Szabó Lőrinc életművével foglalkozó, de lényegében mindig eltérő vagy legalábbis elkülönülő korszak-kijelölésű, tárgyalási aspektusú monográfiája közül, a mostani szerzői blokk, a 2009/4. szám Redivivusának más értekezői alapvetően hivatkoznak ezen koncentrált-részletező nagytanulmányok némelyikére. Nagy Csilla¹⁰ az 1974-esre,¹¹ Rutkai Balázs¹² az 1985-ösre¹³ támaszkodik emblematikusabban, Kulcsár-Szabó Zoltánnak¹⁴ pedig az 1992-es¹⁵ a legfontosabb ezek sorából. (Oravecz Péternek egyik sem – ami ugyanakkor egyáltalán nem gond vagy furcsaság: a dolgozat publikálásakor még mindig eléggé ifjú kései költőtárs afféle egyén(i)-gyógyászati vállalkozásba bonyolódik az általa (is) viszszaidézett alkotó kapcsán, feltétlenül pályatársi, tehát legalább áttételesen saját-érdekű, -kifutású esszét alkotva róla: életéről és műveiről izgalmasan beszélve.¹⁶) Mondhatom, *lehet, mert bőséggel van miből válogatni*; minden tanulmányíró a saját témájához, célkitűzéséhez igazítva választ a felsoroltakkal még mindig nem kimerített professzori inventáriumból.¹⁷ Maga Kabdebó Lóránt a saját könyvei egyike-másika között fennálló genetikus kapcsolatot világítja meg itt szereplő munkájának amolyan mellékes-plusz információ-

8 Ez alighanem a közeli lábjegyzetben felvonultatott Tornai József – Hárs Ernő – Szabó Ferenc SJ vonulat lenne, amelynek tagjai külön-külön, elszórtan működő harcosokként azonosíthatóak az „ügyben”: a nyíltan felvállalt „tanítványságtól” kezdve a „kötődő” habituson át a „versengésig” [Kabdebóval] „e költészet »lelkéért«”.

9 Parnasszus, 2009/4., 79.

10 N. Cs.: „megzendült a tér”. Térélmény, vizualitás és auditív tapasztalat Szabó Lőrinc és József Attila egy-egy versében = Parnasszus, 2009/4., 94-99.

11 K. L.: Útkeresés és különbeke. Szabó Lőrinc 1929–1944 (Bp., Szépirodalmi).

12 R. B.: Óda a genovai kikötőhöz. Egy új „világforma” látomása = Parnasszus, 2009/4., 100-104.

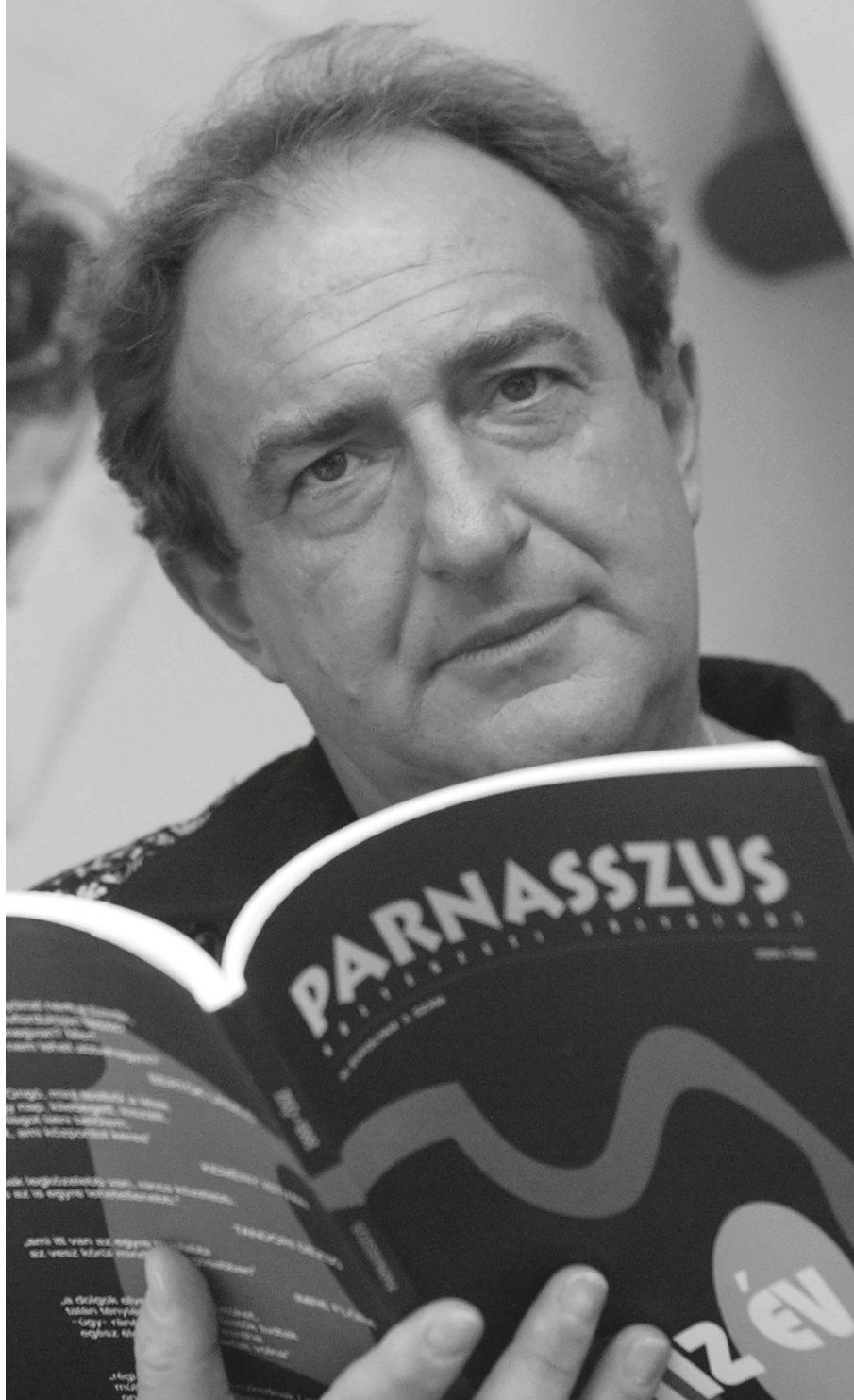
13 K. L.: Szabó Lőrinc (Bp., Gondolat).

14 K.-Sz. Z.: A kísértet elégiája. Szabó Lőrinc: Egy téli bodzabokorhoz = Parnasszus, 2009/4., 105-113.

15 K. L.: „A magyar költészet az én nyelvemen beszél.” A kései Nyugat-líra összegződése Szabó Lőrinc költészetében (Bp., Argumentum, Irodalomtörténeti füzetek 128.).

16 O. P.: Fiúk, apák, istenek. „Szabó Lőrinc-terápia” = Parnasszus, 2009/4., 116-123. S mindössze egyet kiragadva az intern költészeti gyógyulást rekonstruáló esszé emlékezetes megfigyelései közül: „Lóci megjelenésének (sok egyéb közt) két jelentős hozadéka lett. Az egyik, hogy az apai vonalon tovább-örökölt átok (az apa-fiú kapcsolat) áldássá lényegült, a másik pedig – részben ennek folyományaként – egy pozitívabb és egyszersmind emberarcúbb istenkép megszületése.” (122-123)

17 Feltétlenül említendő még: KABDEBÓ Lóránt, Az összegzés ideje (Szabó Lőrinc 1945–1957). Bp., Szépirodalmi, 1980.

ként is jelentős közlésével; ami korábbi vonatkozó műveit illeti. Mint tehát megtudhatjuk: az 1974-es keltezésű értekező kötetből a kiadói szerkesztők által kihagyatott versértelmezések képezték aztán az 1992-es munka alapját. Vagyis azon monográfiáét, „amely úttörő módon rajzolta át Szabó Lőrinc költészetének helyét a modern magyar költészet történetében”.¹⁸ Természetesen nem pusztán a majd’ húsz évvel korábbi szövegelemzések alkotják a kevésel rendszerváltozás utáni könyvet, mégis, hogyha csak annak az 1990-es, akadémiai értekezésként megvédett ósváltozatát vesszük alapul, akkor

18 KULCSÁR-SZABÓ i. m., 105.

is kénytelenek vagyunk megállapítani: több, mint másfél évtized késéssel jutnak nyilvánosság elé – kötetes konzisztenciával mindenképp – azok a meglátások és interpretációs momentumok, amelyek ezt a bizonyos „átrajzolást”, át-mozdítást kezdeményezik és jelentős mértékben rögtön végre is hajtják! Ekkora idő pedig már az irodalomtörténet(-írás) lassúdad folyásában is igencsak érzékelhető. Érzékelhető és érzékeny veszteség (volt). De ami késett, nem múlt, nem úszott el véglegesen. Az újszerű szempontok magvai később egy megváltozott akusztikájú szakmai környezet termékeny(ebb) talajára hullhattak – ha nem éppen eleve átalakítólag dolgozhatták meg immár maguknak ezt a talajt. S ha nagy vonalakban azt a következtetést vonhatjuk is le az esetből, miszerint a „létező szocializmus” kulturális hivatalossága feltehetőleg a legkevésbé sem akarta Szabó Lőrinc munkásságának egyszerre elmélyültebb és szélesebb körű befogadását elősegíteni, úgy elégtételül szolgálhat a kétségtelenül helytálló szerzői megállapítás: „A rendszerváltás óta az irodalomtudomány megújulása részben a Szabó Lőrinc-életmű kanonizálásával fonódik egybe. Újabb tudósnemzedékek – tanítványaink – nőnek fel öröksége feldolgozásán, a Szabó Lőrinc által megteremtett szövegvilág mind teljesebb felmutatásával.”¹⁹

3.

Részben? Egészben? Az utóbbi talán azért túlzás lenne, de nekem mindenestre úgy tűnik fel: *jelentős mértékben* valóban a Szabó Lőrinc-i költészeti teljesítmény kanonizáló feldolgozásával kapcsolódik össze a professzionális hazai irodalomértés rendszerváltozás utáni (át)alakulása. S e tételelesen megfogalmazott, megfogalmazható felismerés egyik kiváló illusztrációja éppen a *Szabó Lőrinc-redivivus* [I.] összeállítás, s a Parnasszus folyóirat Redivivus rovata általában (természetesen a hasonló indíttatású és alapozottságú, többé-kevésbé mégis más Centrum rovattal együtt). Amint maga a Parnasszus is jellegzetesen rendszerváltozás utáni orgánus, létezése 1990 előtt szinte elképzelhetetlen lett volna. Annyit persze mindenképpen hozzá kell tennünk a dologhoz, annak határozottan érezhető sikerülségéhez (a konkrét esetben), hogy ahhoz kutatói ösatyaként mindenekelőtt Kabdebó Lóránt kellett. Kabdebó Lórántnak pedig: Szabó Lőrinc! Mely megállapítás reményeim szerint csak elsöre hangzik valamiféle szellemeskedni akaró *bonmot*-nak. Arról van szó ugyanis, hogy amennyiben a fentebb részletesen taglalt *-redivivus* mintaszerűen valósítja meg a XIII. évfolyam első számának első belső borítóján megfogalmazott rovat-célkitűzést, akkor nem pusztán Kabdebó kutatói életművén és feltehető vendég- vagy társszerkesztői közreműködésén megfordulón teszi ezt, hanem még magától Kabdebótól is olyan értekezői terméket mutatva fel *A Szabó Lőrinc-vers mondhatósága* című – mint fentebb jeleztem, némiképp „megtévesztő” témamegjelölésű dolgozat képében –, amely, ha terjedelmileg nem is, de a személyes egzisztencialitás, tárgyszeretet és kutatásetika, történelmi léptékű elfogadtatás-misszió szintjén legalábbis, még a legalább fél tucat Szabó Lőrinc-monográfiáját is meghaladja a szerzőnek! Ez az esszé tanulmány (vagy tanulmányesszé) *mindazt* tartalmazza, sűrítetten, amit Kabdebó Lóránt Szabó Lőrincről csak tud, és persze, véletlenszerűen, valamennyire esetlegesen összeálló interpretációs dokumentum gyanánt is

vehető, mivel mindazt természetesen mégsem hordozhatja motivikusan még vázlatos módon sem, amivel az irodalomtörténész a saját életművét és teljes szakmai életét lényegében kizárólag Szabó Lőrincire és nagyszabású – a lehető legnagyobb szabású – irodalomtörténeti integrálására építette és annak szentelte. Ez az értelmezői, értelmezési jelenség márpedig lényegében „páratlannak” tartható, ám páratlan mivolta egyszersmind valószínűleg a Parnasszusi Redivivus legmagasabb, ideáltipikus megvalósulási lehetőségeit is kijelöli – egy konkrét szerkesztési megvalósulás keretei közé (szinte rögtön – a rovat mintegy kétesztendei fennállása után) belehelyeződve.

Hasonlóról, őszintén szólva, nem tudok. Legalábbis ennyire intenzívről nem. (Miközben már jeleztem korábban: az itthon konkrétan rendelkezésemre álló anyag mennyiségileg eléggé korlátozott.) De a felmutatott találkozás is kivételes. Életműé és értelmezőé. Szabó Lőrincben nagyon sok van – sokkal több, mint amennyit hagyományosan a szakmai köztudat, oktatás, kanonizáció tud és elismer belőle –, és ehhez képest nagyon mélyről *lehet*, s kell is felhozni. A hangsúly a „lehet”-en van, mert a szükségesség Kabdebó és tanítványai munkája nyomán már egyáltalán nem kérdés! A *lehet* igazából azt engedte meg, hogy az abszolút, az emberi-etikai, filozófiai-egzisztenciális dimenziókat is átjáró, azokba szintén behatolni képes szakmai felkészültség nem mindennapi elszántsággal és kitartással társulva meg hozza gyümölcsét. A visszavonhatatlan meggyőző(őd)ést Szabó Lőrincről.

Ennek pedig a Parnasszusban lehetett, és éppen ezért ott is kellett megtörténnie.

TOLVAJ ZOLTÁN

Jubileumodra

Huszonöt éves lett a Parnassz'.

Idősebb, mint a mamlasz,
ki ott
loholt

a Bosnyák téri Gyarmaton,
mint egy kettéhasadt atom,
egy vers
heves

utószelétől ittasan
tújákra hányva elhasalt.
Ravasz
tavasz.

Teraszon zeng egy Edda-dal,
míg a szobában diadalt
arat
irat-

lan ódák szomjas mámore,
ez a törzsi líra őshona:
Bora
Bora.

Vass és Jónás felröhög,
baljós szívükben barna rög.
Большой
mosoly.

Pista az ezredfordulón
ajtót nyitott nyikordulón
nekünk.
Gyerünk,

gyerekek, ne kúrjuk el,
felettünk senki sem felel
se így,
se úgy.

Most, hogy minden oly csodás,
narancsos, pangó ragyogás,
holott
halott

nyalábokból teremtyük elő
a fényt, mely töből körbenő
gyomunk
gyanánt.

De a Rákos (és Szilas) patak,
szívünk Zuglója így marad
derűs
betűs,

árnyas és kies latin liget,
hol lelkünk vígan ihletet-
ten él-
degél.

Majd beszól a csapos múzsa.
„Húzz már el innen a búsba...
Hellén
kretén.”

Korán bezár az összes presszó,
nem hallatszik több üres szó.
A csend
kicseng.

Táskámban régi Parnasszusok.
Basszus, mennyi emlék susog.
Kísér,
kísért.

SZÉKELY SZABOLCS

60.

Bele fogsz halni most, madárka, belerepülsz a
fáradásba, bele a stukkós,
fényes házba, vitrin mögötti csillogásba, bele a fehér
porcelánra
festett madárba, repül az ábra, vissza magokba,
kupaknyi tálba,
bele a kalitka aranyos rácsa alatti kovácsolt kis
kupolába,
tele a tollal kitömött párna, beleszakadni a
kiszakadásba, bele a fénybe,
bele a táncba, fekete frakkos suhogásba, feszülő, bordó
báli ruhába,
pincérbe, csillárba, tele a tálca, pezsgősüvegbe,
kidurranásba, bele a világra
éhesre tárva zokogó, lihegő, nevető szájba, bele a
hajnali szereposztásba,
bele az erkélyek csarnokába, bele a minden
szárnycsapásra költáncot járó
hurrikánba, bele a fába, mikor kivágva homlokkal
előre bele a sárba, rebbenj,
madárka, röpj, madárka, ragyogj bele a
kipusztulásba,
annak is mélyén a sötét szobába, ember az ablakát
ahol kitarja,
őreg és figyel és nevet, és várja, lobog az éjszaka,
nincs neki szárnya,
repülj be, repülj be sötét kabátja madárnyi, puha, meleg
zugába.

Vers a buszra-várni-versről

A buszra-várni-vers csak buszra várni jó.
Egyáltalán nincsen benne semmi szenzáció.
A buszra-várni-versben, mondjuk, ez a jó.
Hogy akármilyen buszra várva mondogatható.

A buszra-várni-vers az nem több, mint ami.
Alkalmatlan, többek közt, szerelmet vallani.
Csalódásra nem jó, meghalni nem segít,
nem becsüli senki túl a képességeit.

A buszra-várni-vers az nem ríkatja meg
sem anyák, sem halottak napján a néniket.
A költő, aki írja, bárhogy tördeli,
alkotmányos rendet ezzel nem tud dönteni.

A buszra-várni-vers hát így lesz bánatos.
Nem akarja, hogy vele csak buszra várakozz.
Nagy szeretne lenni, egy negyedikes gimnazista irodalmi
szöveggyűjteménybe is berakható,
szeretné, ha lenne benne mondanivaló.

A buszra-várni-vers ezért vidám is lehet.
Képzeli, hogy épp, ahogy a legkisebb gyerek,
bármi lesz még, hogyha felnőtt, fiúból legény,
olyan vers lesz belőle, hogy az már költemény.

SZÖLLŐSI MÁTYÁS

Árokpart

Sápadt már a patak, a kövek sem csillognak,
hiába tűz a nap szikáran és rendületlenül.
Csontos könyökét vakarja, ütés
utáni kényszer, szorítás, ezer nyílhegy
most a délután, ahonnan menekülni nincs hová.
A többiek az árokparton ülnek. Lábat ingáztatva
izzadnak, és várják az árnyék eljövetelét,
ahogy az általában lenni szokott mifelénk.
Macskák bagzása, sikoly ad hírt a szerelemről, ami fáj,
hosszan zihál, zihál a por, a város határában
vonat zakatol, és fémes recsegés hasítja szét
a rádióból szüremelő dallam álmosító mintázatát.
Az ütés nem hagyja nyugodni. Sem a szája száraz
íznélkülisége. Szinte csak rándul, nem is lép
egyet-egyet arrébb ez a délutáni semmitmondó béke
a parton, és még mindig ülnek, mintha egy egész tonnát
nyomna rájuk az ég, olyan nehéz, hogy hallod
minden mozdulatát – amit csak akar, vagy eltaszít.
Lent hatalmas, lapos kövek hevernek. Vakít, vakít
a nap, és hiába terül egyre jobban szét,
mégsem ad árnyékot a falomb. Föláll. Arrébb megy,
minthogyha várna egy egyszeri alkalomra.
A szeme olyan mosolyt ölt, akárha ezreket
ölne halomra mindjárt. Lent a kövek. Rajtuk a lengő,
miniatűr tájak tobzódnak, szétesnek a felloccsanó víztől,
hisz ahol egy fűszál illik be fának, ott semmi sem
maradhat érintetlenül. Nem is marad. Szokatlan
pattogásra lesz figyelmes. Összeszorul a szája.
A nyelvére harap véletlenül, miközben a napszak
csak izzad, és makacs kitartása terhes
fényben úsztatja a patak menti tájat. Alul a mozgás
ütemes, mint a hőség: fel-fellobban. A szája véres,
bosszúsan törölget, de közben tág szemmel figyel,
hogy merre és mi mozdul, és pontosan honnan
ugrik elő az áldozat. Hirtelen sekély lesz a víz.
A lenti mozgás is leáll. A kövön már csak egyetlenegy
zöld pont van. Körbenéz. Lapos követ keres. Talál is.
És huszonnégy fázisra bomlik, ahogy a nyugvó test
a partról szüremelő nevetés közben szerteloccsan.

CSOBÁNKA ZSUZSA

Átutazó ember

Kabátban ül le a székre,
örök indulásra kész.
A tárva hagyott szárnyas ajtó,
mint meglazított gallér, az égig ér.

Ahogy leteszik elé, biccent.
A kávéfeketén issza.
Akárha lehetne szívében,
mint a tél, másik évszak.

De ábrándos fényeivel
ki-ki maga játszik.
Kiskanálon kockacukornyi édes.
A világ visszapillantótükörben látszik.

Roskadni készül
a lomha lélek alatt a test.
Az elágazó út távolról
mindössze egy pont lesz.

Elsiklani egymás mellett
a pillanat selyemtöredéke.
Maga a fal roncsolja a téglát,
pusztulása és moraja egyben éke.

Egyszerűen hagyd menni.
Szeretni tanít minden egyes téglá.
Te festetted annyi éven át,
ahogy tarka szavakkal a vízfelszínre írtad:

Te szeretnél, ő szeressen. Nincs kijárat.
Roppanó jégbordákon
egyensúlyoz veled az élet.
Természetes, hogy botlik a lába.

És még csak kegyetlen sem vagy.
Józanságod is álom.
Átvirrasztott éjszakáidat
szűrd át a halálon.

SZÉKELYHIDI ZSOLT

Egyszer volt, sose múlt Parnasszus-napló

*2007-ből 2020-ba – privát tábori napló-
emlék, csak nekünk. Parnasszus műhely-
tábor, Szentendre, 2007*

*„A zsír az élet sója.”
(Zsírjátán 4.2. (asszem))*

Zsírjátán szerint a Parnasszus műhelytábor kétezer-hét hozta a tőle már megszokott és elvárt színvonalat, szintet, szintűgy az előadók felkészültsége, jártassága a témákban, a táborlakókkal szemben tapasztalt hozzáállásuk megütötte és gyakran túl is magasodta a Szintet nagy S-sel és kis zint-tel. Csakúgy, mint a táborfoglalók székfoglalói kis székfoglalóval és nagy, helyenként kissé zsíros szívvel.

A HÉV szentendrei végállomásánál gyülekező, ifjú és nem-ifjú költőírók az első pillanattól kezdve egyfajta élet- (később étel-)közösséget alkottak, hiszen már ott és akkor elvégezték az öregebb, korosabb íróársadalomra jellemző úgynevezett klikkesedési szertartást, aminek következtében figyelemre méltó két részre tudott szakadni a tábor: a már és a még nem voltakra. Megfigyelhető volt, hogy Zsírjátán sokat nézett a még nem voltak felé, egyesek kacintásokat véltek látni, de mindenképp egyfajta készség mutatkozott az ő arcán, amikor egy-egy kézfogás, baráti mosoly, csodatevés vagy boszorkányátok erejéig Lánchídként átvitt az említett két táborrész között.

Ő, hát ki ne vette volna észre érdeklődését – több, már volt táborozóval egyetemben – a frissen elkésző, és aztán mégis üdén odaérő Simon Adri felé. Kísérgettek, becézgettek, utalásokkal tették izgalmasabbá az ottlétét, és néha a hiányát is megutalták, s már ott, a HÉV-végállomáson észrevehető volt, hogy néhányuk saját magát és őt egy szobába utalta volna, amint lehet, de legkésőbb azonnal. Meg kell jegyezni, hogy a vele majd' egy kora születésű Zsírjátán is figyelemre méltó jelenségnek tartotta az I. V. (Isten /esetleg Irodalom/ és Visszavág) egykori szerkesztőosztárját és gondozónőjét, s meg is kérdezett tőle egyet s mást, válaszokat is várt, s néhányra kapott.

Turczy István, akiről annyit tudna saját maga is írni, hogy csak ennyit írna: a fiatalok megsegítője, íróköltő, egyetemi pista, műfordító, szerkesztő, művelődés- és parnasszustábor-szervező, igen okos, József Attila-díjbirtokos, tatai, a telefonszámai 06(1)251-8163, 06(20)941-9427, de ezeket nem szereti megadni, viszont a http://www.szepiroktarsasaga.hu/1-tagjaink/Turczy_Istvan.htm címen ott van, válogatott verseit Székely Magda világolta napra, és Zsírjátán szerint *A többi csak kaland volt* kötete egyszerűen zsír.

De ne szaladjunk ennyire előre. Erőre kaptak, mindamellett némi gutát a melegtől, ami a kor Szentendréjére olyannyira jellemző volt egész múlt héten... szóval a táborozók táborozás és fröccsözés helyett erőt merítettek a Mű-

vésztemalom modern és direkt szétmegkonstruált állításterében, a második emeleten, Ofra Zimbalista izraeli szobrászművész(nő) lépő-mászó-ülő-vonuló-éneklő és szürke szobrai között. Újrafogalmazva és öncenzúrázva: hejj, de jó is volt, sok állítás elhangzott, de jó is volt!

Rögtön Ofra Haza jutott mindenki eszébe, aki már meghalt – de, akik élnek, azoknak az eszébe is csak ő jutott – és Ofra Hazának semmi nem jutott eszébe, mert ő már halott volt, mint Bartók Béla. Mindenki helyett észrevett és kelt viszont Aczél Géza úr, akiről ő maga elmondhatná, hogy ajaki születésű és az Alföld szerkesztője-mozgatója, és Ratkó József- és József Attila-díjazott és (viszsa)galoppozik, ha ideje engedi a (fél)édes hendikep-versek közé. De azt mondom, hogy a Kassák-ismerő Aczél úr megmondta és megmutatta, hogy lóvátéhetetlenül jól vágta K. Lajos életútján végig s vissza, úgy ismeri az 1887-ben Érsekújvárott született íróköltő, műfordító, képzőművész Baumgartner- és Kossuth-díjas férfi minden légvételét 1967-es utolsójáig, hogy csak na.

Ott volt tehát Aczél Géza, és Ofra hazatelefonált, hogy hol van Zsírátán, aki meg ott volt, és a fejét ingatta, mint valami híd.

Elég az hozzá, hogy Kassák megült a fejekben és összefüggött, átívelt és partot ért, 3 pont, pont du 3, ahogy a francia mondaná. S ehhez nem szorosan: a madár kirepült, a lovasz pedig visszaült Debrecenbe.

Angyalosi Gergely tanár úr József Attilát hozta és magát, még '53-ból, a legjobb szavak rá talán a mindenféledíjas, aspiráns, elmagyar–franciaszakosodott, eléltésedett és elfilozófia-intézetesedett, ha nem túlzás: elegyetemesedett és persze: elangyalosiasodott.

Mondta felállva, hogy dr. Bókai Antal és hogy a tiszta üres vagy még inkább büntelen, és ezt kivetítette, hogy J. A. és filozófiai, meg vallásosológiai szempontból.

Ennélfogva, mint ahogy tudható, az 1951-ben Pécsen született Bókay doktorúrnál 9 évvel fiatalabb Országos Kriminológiai Intézet a Legfőbb Ügyészség tudományos, kutató és képzési intézménye. Feladata a bűnözés kutatása, a kriminológia, a kriminalisztika és a büntetőjog-tudományok elméletének és gyakorlatának fejlesztése, a kutatási eredmények hasznosításának elősegítése, valamint az ügyészségi fogalmazók, titkárok és oktatók képzése. Más szavakkal: kifejezetten élénk párbeszéd alakult ki.

Úgy, hogy estére természetyszerűleg elfáradt mind a költő, műfordító, mind a tanár és tanított. Mentünk a Pap-szigetre, de elfordultunk balra ötven méterrel, és beértünk a szállásunkra, párosával, Zsírátán Tatár Balázs Jánossal, az egy szem leány a másik szemével, és ki-ki, hogy mást ne említek.

A szállásra nem lehetett panasz, parnassz annál inkább harmincszoros, tizenöt szoros kétszobás és egyszer-egyszer passzentos hármassal, na de ne siessünk el.

A bográcselmaradást kárpótolta az ismerettest. A szálloda Gössersörsátra alatt mondta mindenki bor- és szellemírta szövegét, Zsírátán természetesen jelen volt, figyelt, somolygott és homlokát húzta, a zsír szinte ki is ült az arcára, ahogy csak úgy odafigyelt.

Nem állította meg a sötétedés szokását, nem említette meg: baszki, de nem látok, hiszen Zsírátánnak nincs szüksége, hogy lásson a sötétben. A sátor és szőr mentén (érted, Kassák!) mindenki megült és örült jól szórakozva. Tolvaj Zoltán, aki 1978-ban látta meg a napot valamelyik kora reggelen, és jól tud portugálul, leleményességét mutatva fejlámpával állított elő, és mondta: aki ezt használja, vegye le tüstént a sapkát, még ha senkinek sincs is. Itt Zsír

nem tudálékoskodott a sötétben, csak húzott a száján egyet, és csendesen figyelt ide s tova. Tolvaj amúgy olyan hosszú szöveggel jött elő, hogy nagyon jó volt. Még az egyébként nem olvasó Vass Tibor is olvasott, az ötvenévnvi Turczit köszöntötte, akinek tényleg annyi idén. Zsírjátán titokban megőrül Vasstibitől, ahogy az ír! Később, ahogy annak lenni kellett, összefolyt a bor a verssel, Miklya Zsoltról már attól kezdve tudni lehetett, hogy majd a mélység emeli magasba, Balla Istvánról meg, hogy a hosszúhaj mögött ott van az esze. Ennyit ott már lehetett.

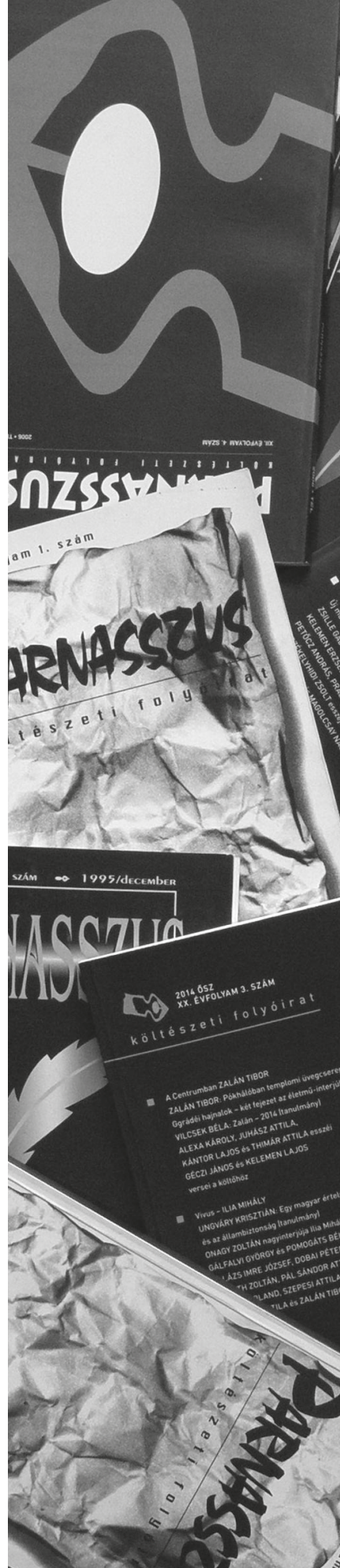
De – mondja az örök fiatal Zsír – már 2004-ben Egerben sem tudott ennél több semmit senkiről, és azt kellett látnia, hogy 2007-ben az a fajta semmi nem változott benne, pedig Szendrén csak délután ittak, vagy leghamarabb délben, a rekesztő sörhőségben, a rövid távú memóriára parnasszkodva, hogy az ilyen, akinek zsír az agya, jegyzeteljen, de már gimnazistaként pont csak annyit nem tudott a körülötte szélesedő világról, amennyit nem is kellett, mert a zsírvátesz pont azért az, mert nem akar túllépni saját magán a világban, meg amúgy is csak a beltartalom számít, az meg kilóban. Nem, Udvardy Bali mondja, hogy nem, a vátesz atomjófej, és csak a világról tud annyit, hogy egymaga megválthatná, no persze nem akarja, csak feljavítani vagy legalábbis javíttatni, megzsírozni, hogy forogjon, vagy legalább az üres üvegeket váltsa meg, hogy tudjon továbbra is váltani, ha hozzárak valami keveset. Így, ezek után már maga sem mondhatja, hogy semmi.

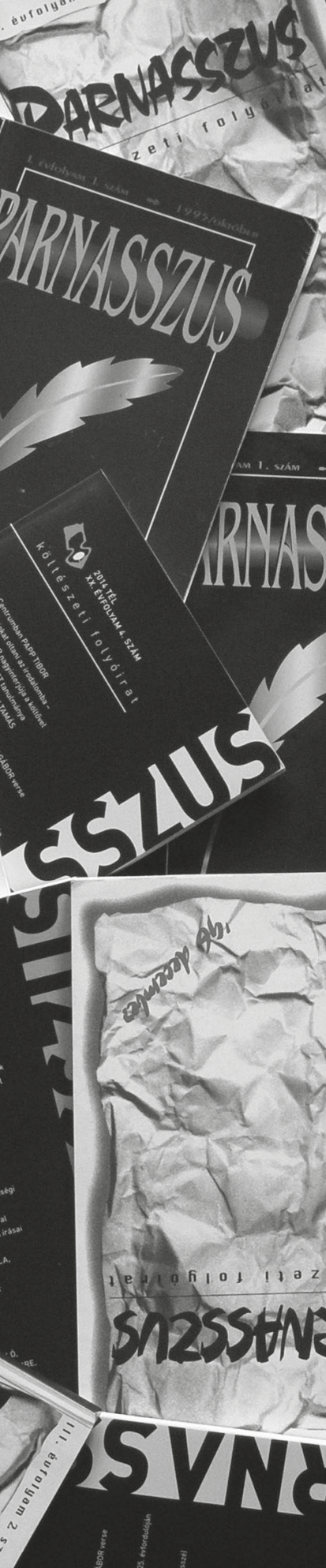
Zsírról egyébként tudni lehet, hogy így van jól.

A 102 éve létező József Attila tisztaköltészte jut mindenki eszébe egy késő este megjelenő idősikban. Közbe jön az éjszak, a Tolvajjal és a Tatárral Zsírjátán kiőtli, de lehet, hogy az már másnap volt. Nem. Másnap volt.

Vasstibiék befűtöttek és beszaunáztak már szerda nyolctól, Kürti Laci, a '76-os, aki Balázs Ferenc-díjas, bevizeződött hajjal jelent meg a reggelinél, de hát minden reggel úgy jelenik meg az ember, ha az szaunázó és Szendrésző-táborzó. Payer Imi is megjelent, és mondott valamit.

Doktor Bazsányi Sándor – aki 1969-ben kifejezetten odaszületett Miskolcra, és láthatóan ő is eleltésedett, elesztétaosodott és egyik pillanatról a másikra szomorú lett a szájalástól, ami önmagában is csak egy álnokul költött fabula, ha figye-

lembe vesszük – megjelent. Pátosz és vátesz vagy zsírtoasz és zsírtesz Arany Jánosban és a poszt-modern korban. Most jön igazán Udvardy Balázs, akinek vannak fent rengő (fetrengő egyúttal) dal-lamai, de lassan rájön az ember, hogy miért, a ma-gyar ember, hogy miért, a magyarságos atyavilág, hogy csak későn magyar az igazi magyar. Nem az elkésző, hanem a késleltető, a miért hogy, a múltból merítő és az ott létező, azt kivetítő, vagy kivetíteni nem tudó és ezért kesergő, berúgó, a szélsőséges és sötétben nem látó, de tudó, érző: a zsíros.

Mert Zsírátán szélső és magát magyar zsír-nak valló, és ezért egyben mint valami jelkép, magát is megváltó, a múltat vissza és ki és az-tán újból. Magyar ember, magyar zsír (Zsírátán, 4.6. és 2. is). Szóval: Balázs az ezredvég és egyben ezredelő embere, ahogy mindenkinek kéne, aki-ben van elég tudja mindenki, mi!

Zsírátán így magyarázza ki: vesszen mindkét kar, koros elhalálózás, kordonnak szúrt kard, kö-rülhantolt tarack, tosszátok meg nagyon, hungari cum laude és ria, ria, felül a víznek hungárja, meg valami arról, hogy coitus ergo sum! Lefordítva és akkor itt bejön a hajó-motívum, meg hogy hova a francba ússzon az ember, ha ott a fa (a mindunta-lan vizes hajú Kürti felszárad harmadnapra), no meg, hogy építsen hajót akár egymaga bárki, azt is körülveszi a 99% nedvességtudat.

Látszólag nehéz innen és ezzel mit kezdeni-építkezni, következzen itt egy sornyi a tiszta üres-ségből vízkiszorítás gyanánt.

Zsírátán bepofátlankodta magát a hálózatos kultúrhába és terpeszkedik, szimatol és zúg. Ki-rály Levente, aki '76-tól nagyon ott van, és sze-ret sárkányfüvezni, és negyedjére is utálja az arany közepet, no ő behívta a táborba az interne-tet emberek formájában, és azokkal beszélgetett. Balogh Endre, aki az egézszer mint médiát tartja fontosnak, és megcsinálta már nyolc éve a Prae.hu-t (volt ilyen is: <http://magyar-irodalom.elte.hu/prae/>), ismeri Kertész Imrét, de nagyon, és inter-netezésben a palimpszeszt. Mondta, hogy meg-újulóban a Prae.hu kül- (és remélem, más nem!) alakja. No, de akkor már nem kérdezi meg senki, hogy ezek a fiúk szeretik a Boards of Canadát, és otthon vannak amúgy a kortárs magyar ze-nei életben, és a sok más, Zsírátánt is többször foglalkoztató területeken, de nem folytatom, mert akkor egyszerűbb lenne a hírlevelet idemásolni. Ó, az iwiw, mondaná valaki, aki nem Bada Dada.

És ment tovább, Gabriella elmondta, hogy litera.hu, de ő sokszor elmondta és meghallgatták és felvetette, hogy jogdíj és ekkor nyílt meg és kiszélelt a társalkodás, mint valami kilyukadt gumilabda. Vasstibi mondta, hogy jó-jó, de első közlés és ennek ellenére átverik a virtuál szöveget a nyomtatón, meg más a képernyő és amit lát. (Vízjeles képernyő naggyon jó:) A bárkaonlajn elhangzott Leventétől. T. Zoli, hogy a dokk.hu hatezer- valamennyi, és de meg van szűrés, végül is nem kell, de hát a vátesz-szerep, hogy mindenki a magáét bekaphatja, és minden internetnek van egy nyomtatott verzió-törekvése. Nyomd a nyomatod, bébi! A spanyolcsapat például megjelenéshirdető esteket szervez és a kivetített irodalmat (Bujdosó Alpár), meg úgy látja valaki, hogy olvasva, lapozva és önéletrajzolva is ott van egyszersmind. A parnasszus.hu mondta, hogy egy archívum létezzen, mert egyre csak igénylést gerjeszt, hogy rákeressen és megtalálja a régmúltat, és ha magyar, ha nem. Közös evezőre jutottak a hajó-motívum kapcsán.

Ebéd.

Ó, a nagymeleg, mindenki sült Szendrén, és nem mertünk csókolózni és fogdosódni, pedig akkorra már lassan négyre duzzadt a mellek száma, hogy az izzadtság, meg mindenki tudja, hogy a mediterrán szerelem a leghevesebb, mert a nap betölt energiával.

István-vörksop I. Persze a legnehezebb kezdeni és főleg Dsida, utána Kassák, de Kassák aczélszerűen erős és vaskos lett, ahogy D. Jenő-ünnepség keserédes, egyben de zsír is, jó, hát nemtom, hogy ki nyert, de nem jut az eszembe se.

Zsírátánnak nincs szüksége a jegyzetelésre, hogy mindent tudjon, mert nem kell, hogy mindent tudjon. Mondhatná, hogy pont annyit tud, de nem törekvő, ezért módosítva: csak annyit tud. Ennyi. Mehetünk tovább.

Az étkek, a dagadó és a fogyasztás.

Minden szinte a zsírnak állt, ahogy azt mondani szokás. Az a meleg, ami nem halálos, alkalmas az evésre. És ehhez nem szorosan: tömtük a pofánkat, mer ingyen tömés kétszer tömít. Voltak problémák az italméréssel, mert nem érvényesült, hogy drága ital jó ital, mert minden ital egyforma, és a különbség a módszer kifinomultságában elrejlik. Más szóval Tolvajzoli és Zsír itták a viceházmestert, bármi legyen is az, és remek szomjtalanítónak bizonyult, még, ha mást is ittunk.

Látszólag nehéz innen tovább inni, de mi tettük, igaz, korántsem úgy, ahogy némely előző író tábor erre alkalommal szolgált. Kedves Magolcsay Nagy Gabival, aki 1981 és Miskolc, de már Eger, és a nő S. Adrival meg söröztünk ebédek után vagy valamikor, és mindig előkerült a szemérmes-önérzetes-tekintetű udvaroló, s mi csak néztünk arrafelé, ahonnan jelent.

Valamikor, ahogy sétáltunk és ábécéztünk Tatár Bali Janival és a '87-es kora születésű Balajthy Ágival, aki kicsitokaji lakos, de Debrecenbe iskolázták és próza- és tanulmány-díjas, velük mentünk a patakparton. Akkor aztán elénk kiáltott valaki és kiállította, hogy nem varázslat, tényleg jobbra keveredik éppen elő Zsírátán asszonya, a vörös-fekete hajzuhatagú csodaszépséges, nagycsöcsű és angolszász származású, talán '80-as kora születésű, aki – mit tesz zsír – hirtelen szembe került, mint valami muslica, és megtörtént a rövid légyott, ami mégse volt ott légy.

Rásöröztünk.

És csütörtök lett másnapra, a köztes idő Zsírátán szerint, mint a beszívott hasú menyecske, olyan, mert akinek nincs hasa, az egyen magára.

Szokásos vizesblokk és svédasztali fehérje kom-biteával, ahogy azt az évről évre fiatallá érő Payer Imi, aki 1961 óta fiatal és olyan irodalomtudós, hogy mindent elhiszek neki, még ha az nem is irodalom épp, dehát Arany János- és Nagy Lajos-, meg a Junior Parnasszus-díj is mutatja, hogy mások is hisznek valamit benne. Szóval Imi három darab teafilterrel itta a teát.

A meleg melegedett, a férfi szagosodott, a nők meg nősödtek (direkt nem nősültek!), mire egyszer csak arra került a sor délelőtt 10-től, hogy kibújjon a feminista a kortárs női szerzők szájából, és összenyálazza nyelvileg a soviniszta férfi magyarszagosok szőrös mellkasát. Ó, micsoda hőlégkör ballonosodott ott a vészmalom szoborszínházában, a feszültség nőttön nő(2t), a csajok alteste a székre fészkelődött, idomultak a face-ek, mi a fészkes fene, fasza ficánkolás? Lélegzet leállt, nem jött a hang, beállt a fetisiszta csendalak.

Zsadányi Edit jött, aki nem hallgatta el az irodalmi értekezést, és a kihagyásalakzatokat se hagyta ki, és Krasznahorkait úgy ismeri, mint Édes Annát, akit összehasonlít az irodalomtörténetben bárkivel, aki alárendelt. De Edit tanár(nő) tudta és mondta, hogy az egész szocioirodalmi és társadalomelvárás, és igaza volt, hogy a női váteszszerep, és nyögjük a nő-férfi kapcsolódás búját-baját-örömét-szépségét és hát persze, hogy kificánkol és néha kificamodik mindez a nőnemű költők vershozzáállásában, és hogyne írná le Kosztolányi, hogy Annára legbelül miféle csapda csukódott, és már Zsírátán is megmondta, hogy a szöveg függetlenedjen végre le a szerzőjétől, és soronként meztelenedjen, és azt jelentse, amit az olvasóban jelent. De hozzá kell jelölni, hogy miért baj – morgolja félig magában Vasstibi –, ha a nő belenősödik a szövegbe? Vagy Simon Adri szemén át kicsurogna már, olvasható, hogy a picsába, de milyen nő vagyok én, de költőNŐként funkcionálok! És közben olvassuk Erdős Virágot, aki már 1968-ban nő volt, és utána kétszeres édesanya, és már '93-ban beszövegelte nekünk a nős tényeket, szóval olvassuk, hogy fű, de szar a nőnek ott, abban a jó szövegben. És tudjuk, hogy az 1880-as Kaffka megírta az elszemélytelenedett nőiességet, a túlélő nőiséget, a lelkifájdalmas és a maga alá rendelt nőt és a sok látens homoszexuális és kielégítetlenségében erőszakossá váló hímet is odaírta, ó, hogy az apjuk fasztát! Ó, hogy a töméntelen terméketlen zsírosodás csattant-sa szét a seggüket!

A női alárendeltség kifejeződése a múlt századi asszonyi költészetben párosodik és elvegyül az elhallgatott és kikíváncozó feminizmussággal. Más szóval: hogy tudnánk leválasztani a hájat a férfihasról, ha a hájas férfihas a férfi egyik fő ismérve? És nem szorosan kapcsolódva: ha leszámítjuk a túlhízott férfitesteket, megállapítható, hogy csak a nőknek van mellük.

Muszáj volt enni valamit. Persze Balajthy Ágival és Adrival egyszerre.

Bedecs László meg rávilágított a délután lényegére. A '74-ben születését kezdeményező irodalomtörténész, aki már 2003-ban tudta, hogy mi a példának az oka, és később tudomást szerzett Tandoriról is, helyesebben tudta ő előbb is, de, ahogy írta: Beszélni nehéz. Nehezen beszélt Laci úr, de fontos dolgokról, és állította egymás után azokat, hogy tudtuk, az má' igaz.

A posztmodern mint valami nehezen beszélhető iz-mumus, vagy, hogy mi a fene történik a '80-'90-'00-s években, és kik azok a költők egyáltalán, amikor már meghalt egy csomó, és még mindig csak jönnek és jönnek, mintha a kihalás széle össze lenne öltve a születés ölével, aminek persze baromira örülnek a feminista anyukák, azon belül is az ölük.

A posztmodernséget talán leginkább a megolvadt zsírhoz lehetne hasonlítani, ami mindenhová befolyik és – ha épp ott hideg van – beledermed, s ugyanakkor kenhető-formálható marad. Ilyesmi.

Talán ettünk valamit, és akkor jött a megmondó Payer Imi, a nők báránya, és olyat rögtönzött posztmodernileg, hogy abban még Vasstibinek (aki nem Munkást, hanem Kassákot szívott kiskorában) és Turczi Istinek (micsoda párhuzamosítás: Vass) is helyet kerekített, és tíz perc alatt mindenki megtudott mindent. Mondható, hogy meghódított és magával ragadott, de Zsírását nem hódítja és nem ragadja magával senki, csak az, akinek azt megengedi.

Turczishow 2. Hú, fasza volt, komolyan és komolytalanul is. Néhol nőies.

Zsírásátán Zsadányi Editet idézi, aki pedig Derridát és Helene Cixous-t: „A női írás lenne az az aktus, amely létrehozza a nő cenzúrától mentesített kapcsolatát saját női létével.” És ez igaz a férfiírássra, ahogy ez lenni szokott a pálinkázással ugyanúgy.

Az esti vihar szintén zsír volt, nekem az tetszett a legjobban, amikor a felhők gyorsan mozogtak, de a mellék reszketve megálltak. Elfogadási szintre szuszakolódott a színvonal a posztmodern váteszsköltőkkel együtt. Az „és” közöttük kifelejtve, hogy nagyobb legyen a kavarodás. A hotel épülete volt az első, ami nem látszott a holdsötétben, a víz megtócsásodott, felverődött és gyorsan csurgott, amikor a felhők gyorsan zubogtak. Minden kötelező érvényű hozzáértés nélkül odaittuk magunkat az éjszakának, a gyertyafényes italozás, az intimszféra-feszegetés és a sötétből elő-előbúvó Payer Imi szépen ráhajlott a másnapi hajnalra. Olyan volt, hogy amikor visszakerült az áram, kicsit bántuk.

Szaunazárás, a vizes Vasstibi száradt a reggelinél egyharmad napra, még három darab teafilter került bele Imi forróvizébe.

Turczi lastwork és lasztigördülékenység, szünet és ítélet.

Zsírásátán azóta forog a zsírjában.

(Megjelent: Székelyhidi Zsolt: Ördöngös, Spanyolnátha Könyvek I., 2009)

KIRÁLY FARKAS

Cold Reset

Több mint tizenhét évvel ezelőtt, *Higany-madár* című első verseskötetem megjelenése és annak jó fogadtatása után nagy meglepéssel határoztam el, hogy életművem teljesnek és kereknek tekintem, írással többé nem foglalkozom, egyrészt mert a kötet egy debüt-díjat is kiérdemelt, s különben is, egy friss emigráns töltsé komoly dolgokkal az idejét, nem holmi firkálással, még ha nemesen költészetnek is nevezzük ezt a firkálást. Hiszen a Ctrl+Alt+Delete a prioritás. A rendszer hideg újraindítása. Az életé.

E cold reset közepén kezdett biztatni, igen kitartóan, régi barátom és mentorom, Bágyoni Szabó István: írjak valamit egy készülő erdélyi-szerzők-válogatásba, amely egy Parnasszus nevű folyóiratban fog megjelenni. Nem volt könnyű rávenni magam a versírásra, ahogy Bágyoninak sem lehetett könnyű kivárni a költeményt – de egyszer mégiscsak átadtam neki az irományt, ő pedig, ahogy mondta, elküldte Turczinak.

Ebben az egyenletben számomra mindössze két ismeretlen volt: Parnasszus és Turczi.

Azóta persze mindkettő kedves ismerős és barát lett – az említett lapszám műcsarnokbeli bemutatója óta eltelt tizenhét év alatt sok mindent láttam e kiváló műhely környékén. Részt vettem számos (számtalan?) lapszám-bemutatón Budapest kultikus lokáljaiban, fröccsözésen a Tokaji Író-táborban s egyéb jó helyeken. Mint megannyi remek ember a Parnasszus holdudvarából.

Ez bele is fér egy lineáris idővonalba. És ez már elég is ahhoz, hogy jólessen kimondani: Parnasszus.

De tovább is van, mondom még. 2014 vége felé Turczi István megkeresett egy bizalmas kéréssel: tördeljem be a lap következő számát. Ily megtisztelő felkérésre nem lehetett nemet mondanom – természetesen elvállaltam. Idestova öt éve önthetem formába minden évszakban egyszer a Parnasszus szerzői által hozott tartalmat, ami egy igen kedves és izgalmas kihívás. Ahogy annak a tizenöt könyvnek a megtervezése is, amelyeket a Parnasszus Könyvek sorozatban tervezőként jegyzek. Egy költő-tipográfus számára mi is lehetne izgalmasabb verseskötetek tervezésénél...

Ctrl+Alt+Delete. Évente négyszer: tiszta lapokkal. Parnasszus.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

megnéztem újra

előbb csak súrol, telibe aztán talál. beront az udvarra a déli szél. futott, egész nap, futott, menekült a sötét elől. az alkonyfény és a naplemente közébe ülni, egyszerű vágya ennyi. ment, futott a reggel szürkéjében, indult a sötéttel, vállán súlyok, táska és számítógép, a furcsa az már, ha nincs rajta semmi. forgalom, túlélés, vezetnek, vezet, haladás, állóra fékezés, kettesben csurgás, integetés biciklinek, banyatanknak, járókeretnek.

mint a tolvaj éhes
holdfényes éjszakán
árnyéktól árnyékig
magát a városba
úgy lopta be

macskafürgén, egerutakon. hűség fogytán, parázsló gyűlölettel. ez a hely, ez a város. születés, élet joga. hársak, platánok, sövények, járdaszigetek, jelzőlámpák. lebontott házak sziluettjei. árnyékból árnyékba tart, fejére húzza a munka helyét, reggeledik és nem egyedül többé.

eposzban sem többen, örökhétfőn, fekete pénteken a parkolóban, az úton, a járdán, az üzletekben, a hídon álló forgalomban. megnéztem újra. nem így képzeltem el.

körét megfutja
öltöző söntés bicikli iránt
lenyalt fejről égnek álló tincs

az élet felosztható. gyerekkor, ulti, snapszer, gyufa. kamaszként flipper, öngyújtóból kipattanó tűzkövek. pókerbe be nem száll. ül a büfében, a szappanoperák generálta csendben maga elé néz. ha megreccsen alatta a szék, dühös szemek vágnak felé.

ökölbe szorított kézzel, lefagyott arccal. déli szél futkározik a nyugati végeken, fejében lassan elforduló térképlapok. megcserélt égtájak, változó szélirány. álljon bárhol az udvaron, beintí az irányt. ott van a. arra van.

vár ez még vagy dült rom / zsebéből előhalász húsz deka parizert / a sós-kifli félholdjára borítja / a csücsök mindig kilóg / azt eszi meg előbb / hozzá elképzel / fél liter zacskós kakaót / aljára ült darabos származékkal / útjára engedi magából a riposztromantikát / és a két véglet között bejárhatóra figyel / füle éles látása megkopott / szemüvege is csúszkál fején / jó lenne tudni hogy most / a közel a távol vagy fordítva / hanyatt esett és elgurult / nem éri el a háta közepére kenődő port / néha átkozódik / nyugtatja magát / a polcig elsétál / öreg barátaira gondol / halottakra élőkre / a gyászkeretekre / az érkező hírt követő / döbbenetben kotorászik / süketen bénán vakon / ácsorog a polc előtt

a régi halott költők
összes versét
apja vette meg
vagont rakott a tűzépen

az új élőkre holtakra
maga tett szert
szénlapátolás helyett
összeolvasott amit csak ért

a két közárás között visszabukdácsoló öblítő flakon / úszik billen elmerül / úszik telik elmerül / a forgóból partra sodródik / és maradék színeit rontja a napsütés / felnéz akkor indul / a töltés aljáig szapora léptekkel / onnan már kisebb rőssel / nagyobb szuszokkal / megbecsüli a buszok távolságát irányát / a neki tetsző szándék szerint / helyét elfoglalja / lélegzetét visszafojtva figyel / beoltódik kátránysötéttel / és a négyrét hajtott lap fölé hajol

elfekszik a teraszon az októberi meleg
vissza robbantott gráfokon
térre görbülő ponthalmaz
érintők cikkek és szelők

*Egy lépcsőn kapaszkodunk fölfelé; a fordulón túl
a ködös jövő még gomolygóbb ködbe fordul.*

És nincs tovább, ez a legfelső emelet.

megnéztem újra. tetszett, amit láttam, a visszat nem így képzeltem el, viszontlátásra, viszontlátásra, bólogattak a meggy- és cseresznyefák, hallgatott a diófa zöldje, maszatoltak

a barackfák az enyhülő esti szélben, mosolyogtak, tudták, minden év egy esély, sajnálat semmi nem maradt: minden annyi volt, amennyi volt. grammal se több.

kihűlő helyét őrzi egy asztal, pattan a fémszék. pilácsát elköpi, elfogy söre, bora. nem tudja megenni kenyere javát. szájából kifordulnak a falatok. feláll, kerítésig, pisál. mint aki kiválasztott egy helyet. a folyóközi sztrádán hajók. finom kézzel üt rá, dízelmotorika. metrum hallás és csend közé. lehulló levelek a fáról, gúlába pöndörödő avar.

már tudja, mire való a tálról levert rózsaszírom. felsöpör.

BERKA ATTILA

Levél a Parnasszusba,
1995-be*Orbán Ottónak*

Mit tudni talán soha nem lehet, észrevennénk-e, ha bekövetkezett?

Az a néhány – több mint néhány – kóbor vers teszi a dolgát. Teszi-veszi magát, sőt hiszi, hogy világhódító az út, amin – hátára, nyakára a szellemet pakolva – makacsul menetel dalolva.

Becsvágja jobb vagy tisztább, mint az évszázadé volt, mit elhagyott, meg annál is, mit megkapott. És jól tűrte, hogy ráadásul egy ezredfordulón is átbalaghatott.

Rend persze nem lett. Miért is lett volna? Miből? Hogyan? A teremtés kezdettől vesztébe rohan. Ugyan! A vírusos veszettség kell az agynak, mint tüdőnek a levegő a pecsétes föld s a lyukas ég között. Ott a füstcsík is, igen: beleégve a térbe, ami rom, beleégve az időbe, ami rom. A döghalál csillogó fönix, kísérteties a tánca, és a történelem már csak kezdőbetűk láncá.

Máshogy nem megy, együtt kell mondanunk: a művészet szent, a líra örök – mert rögeszme vagyunk. Ez legalább igaz. A tompára kopott, lila szuronnyal nógatjuk a szamarat, hátán csörög-zörög s rúgkapál a költészet és a jövő. Aggodalomra ez mégse ok, magasról nézve összemosódnak a sorok.

Szárnyak árnya vetül ránk, csak akkor látjuk a napot, ha tiszta fejjel, tiszta szívvel, tiszta kézzel piszkoljuk be a tiszta lapot. Ha van még esőerdő, éden az, ha csatatér is. A tej bajos, a csecsemő zajos. A felnőtt maga a seb. Napról napra véresebb.

A múlt idő nem nyerő, se a jelen, se a jövő, mert a Parnasszusban nincs idő. Érvek sincsenek, csak a költészet. Mert a költészet az, ami érvek nélkül tetszik. A huszonöt évek egymást a végtelenben metszik. Ott sírás meg rívás van, kacagás és móka. Ez bizony jó mulatság, férfi-női munka.

SZALAI ZSOLT

Ugrálás

Őrizetlenül hagyták a limest, üres a kikötő a ház mögött.
Carnuntumról itt nem sokan hallottak,
a főút a bevásárlóközpontok erődítményeihez visz,
mindenki az Arrabonába jár.

Pedig szabad az átkelés,
nyáron száraz lábbal gázolsz a csatornában,
Kunszigetnél meg egyhelyben úszol, az árral szemben,
keresheted az elsüllyedt toronyvár szívtelen, kővé vált
tündéreit.

Hozzád már nem jön víz és nem folyik el,
elzárt zsilip tartóztatja a Kis-Dunát;
még csak nem is holtág. Felgyúlik benne az esővíz,
elpárolog, ha kikeltek a szúnyogok.

Láthatnánk innen a tengert.
Érezhetnénk a sós levegőt
hozó mediterrán szeleket.
Ha lehetne menni visszafelé.

De csak a térképet nézed,
kimondasz beszédes helyneveket,
és marad az ugrálás
a kiszáradt csatorna időtlen partjai között.

PAYER IMRE

Negyed évszázad a Parnasszussal

Az én életemben fontos a Parnasszus. Tényező. Nekem nagyon sokat jelentett, mind folyóiratbeli publikációimat, antológiában való szerepléseimet, mind versesköteteim (*Egyes szám, egyetlen személy; Pattanni hullni; Fényből van a fal*) megjelenését illetően. Nagyon szeretem a Parnasszus-rendezvényeket is. Az évek során mindig igazi közösségteremtő események zajlottak. Ahogy beléptem, azonnal észleltem az összetéveszthetetlen hangulatot. Ez nagyon fontos a Parnasszussal kapcsolatban. Az intézményi-, eszme-, poétikai hatástörténet mellett – a fogalmi értelmezéseket el nem hanyagolva – elengedhetetlen ennek a különleges hangulatnak szóba hozása a Parnasszus-jelenség megértéséhez. Optikai hasonlaltal élve, ez a hangulat a nagytotálhoz hasonlít. Fesztivál- és báli hangulathoz. Tágas és világos palotaérzés, amely mindenkiben lelkesültséget váltott ki. Mindenki elfogadóbbá vált korábbi önmagához képest. Reneszánsz show jellegük is volt ezeknek a rendezvényeknek. Nagyon flottul mentek a műsorszámok. Teljesen különböző felfogású, különböző személyiségű emberek, akiket máshol elképzelhetetlen lett volna együtt látni, itt mégis békésen együtt voltak. A színész-, sőt szinte primadonnaszerűek a befelé forduló elmélyültekkel, a sanzonszerű populárisok az ultra-avantgárdokkal, a konzervatív felfogásúak a hipermodern kísérletezőkkel, a szorgalmas filiszterek a megrökönyítő vagabundokkal. Beszélgettek, kellemesen időztek egymás társaságában. Nem voltak elkülönülő három-négy fős klikkek. Mindez Turczi István szervezőtehetségének és személyes kisugárzásának köszönhető. Mindez a verstársadalomra vetítve hasonló volt ahhoz, amit a reformkori országgyűlésekről olvashatunk. Vagyis egységbe kell hozni a széthúzó csoportokat, és fel kell rázni őket a tespedésből. Ez az aktivitás nagyon vonzott, ez a pezsgés.

Az én életidőmben szerencsés volt a személyes találkozás. Amikor megismertem a Parnasszus körét, akkoriban nekem különösen hiányzott valami gyors és hatékony szakmai megvalósulás. Nagyon örültem a lehetőségnek, nem csalódtam ebben azóta sem. Jól emlékszem arra a ragyogó délelőtre is, amikor megkaptam a Parnasszus-díjat. Most is tenyeremben érzem Turczi István barátságos kézfogását, érzem az ünnepi érzést. A díjnak köszönhetően, jutalomként, a fiammal több napon keresztül bebarangolhattuk Eger városát. Ez is páratlan élmény volt. Szípkázó teljes derű. Sajátos volt az is, hogy a fegyelmezett munka és a bulizás teljesen megfért egymás mellett a Parnasszus-táborokban. Nem folyt szét a program soha, ugyanakkor mindenki klasszul érezte magát. Sok jó barátot köszönhetek a Parnasszusnak. Nem felejttem az esti fergeteges csocsóbajnokságokat sem. A Nemzeti Színházban is felléphettem! Nagyszerű érzés volt elszavalni ott a verseimet, több alkalommal is. Turczi István tette ezt lehetővé számunkra. Mi, a folyóirat szerzői együtt szerepelhettünk a legrangosabb előadóművészekkel. Ennek nagyon felemelő hangulata volt. Ragyogott a Nap, közel a széles Duna, hatalmas közönség. Felejthetetlen és kivételes érzés volt látni a kéziratos versemet a Fővárosi Szabó

Ervin Könvtárban, akár egy műtárgyat, egy Parnasszus-évforduló alkalmával. Fellépések soráról beszélhetünk. Múcsarnok, Vajdahunyadvár, a Duna-parton egy emelvény, mintha mi is rocksztárok lennénk. Egyszerre elvont és gyakorlatiasan szervezett, nagy létszámú csoportokat mozgató jelenség, igazi kulturális erőmozgalom.

Még a kilencvenes évek hajnalán (de régen volt, Istenem!, talán még Noé bárkája és a hazai kereskedelmi televíziózás előtt) láttam Turczi Istvánt a Parnasszus televíziós vetélkedőben. Már akkor, a képernyőről is feltűnt szokatlan dinamizmusa, nyitottsága, tág intellektuális horizontja. Az immár nyomtatott Parnasszus „törzsfejlődése” tehát a széleskörű és játékosságot sem nélkülöző tévéműsorból vezethető le. A két ősatya, akik szinte szuggerálták Turczit a folyóirat-történet unikalitással bíró vállalkozására, e két név nem más, mint Vas István és Orbán Ottó. A szellemi szikra eme fellobbanásának két helyszíne pedig Vas István és Szántó Piroska hétvégi kertje Szentendén, illetve a budapesti Széchenyi rakparton lévő összevont (Élet és Irodalom, Kortárs, Nagyvilág) szerkesztőségi épület. Ám még korábról, az ötlet születését is megelőzve, meg kell említeni a kádárista korszak underground kulturális nyilvánosságát is, az úgynevezett „fű alatti” közeget – például a Bálint Endre festőművész Rottenbiller utcai lakásában összegyűlt fiatal alkotóközösséget –, ahol már pedzegették egy költészeti folyóirat megalapításának szükségességét. S ugyan-ezen a véleményen voltak a már hírneves idősebb pályatársak közül Pilinszky János és Vas István is. Kezdetől különböző ízlés- és gondolatvilágú, eltérő korosztályú költőket köt össze a folyóirat. Nem irányzatos, hanem orientáló jellegű. Leginkább azt a humanista felfogást vallotta-vallja, hogy a művészet, a nemzeti kultúra gyarapítása élni segít. A Star Wars átalakított mondásával – az Erő legyen veled! –: a Vers legyen veled! Tehát a vers az életfenntartó erő. Turczi István főszerkesztő a költőknek és az olvasóknak is megadta a tiszteletet, ahogy ő mondta, az ínyenceknek járó kivételes elismeréssel. És a folyóirat is kellő erővel bírt a fennmaradáshoz. A tizedik évfordulón elhangzott: „Egy évtized alatt negyven lapszám, több mint négyszáz szerző és négyezer vers, neves és még névtelen szerzők sokasága a tizenöt évestől a kilencvenöt évesig. Négy generáció, melynek tagjai nemcsak magyarországi magyarok, de tizenöt különböző országban élő, magyarul író külföldi művészek...” Harminc ország líráját sikerült bemutatni a skótoktól kezdve az izlandin át egészen a brazil irodalomig. Képvisleti és individuális, klasszikus, avantgárd, posztmodern szövegköltészet és vallomásosság, nagyon híres és nem annyira ismert költők egyaránt szerepelnek benne. Turczi István igazi hídverő személyiség.

Persze, irodalomtörténeti perspektívából is átgondoltam a Parnasszus-jelenséget. A magyar irodalom folyóiratközpontú. Az emlékezetes változások, irányok elsősorban ezekhez a kiadványokhoz kapcsolódnak. A korszakokat is szokás ezekhez kötni. Ezeknek a periodikáknak többletjelentésük van. Mozgalmat, sőt egész világnézeti fordulatot is képviselhetnek. A szemlélet mindenestre sokkal nagyobb jelentőségű, mint néhány ívet tartalmazó papírgyűjtemény, inkább monumentum, mint dokumentum. Ily módon beszélhetünk a Parnasszus folyóiratról is. Kivételes vállalkozás, hiszen egyetlen műnem köré csoportosul, a líra köré. Ez az egyedi és nagyszabású vállalkozás Turczi István Babérkoszorú-díjas költő érdeme. Ejtsünk szót arról a líratörténeti környezetről is, amely az indulást jellemezte. A Parnasszus egy olyan irodalmi folyamatba érkezett, amelyet valóban nagyon jól jellemezhetünk Reinhart Kosseleck fogalmával, az egyidejű egyidejűtlenséggel. Vagyis a társadalmi-kulturális

időbeliségnek azzal a tulajdonságával, hogy mivel az mindig reflektív tudati létmóddal bír – tehát nem tévesztendő össze a naptárral –, ezért megférnek benne egymás mellett egészen különféle történeti jellemzővel bíró szemléletek. A szemléleti-poétikai váltás szempontjából tehát a cusanusi, egy korszakváltás-küszöb előtti és egy nolanusi, azaz küszöb utáni horizont egyaránt képviselhetik magukat a folyóiratban. Így volt ez a Parnasszus indulásakor is, a kilencvenes években, amikor elhárultak az intézményi korlátok feszélyezései, és a különféle irányzatok nagy erővel és lelkesedéssel artikulálták magukat. (A környezetről szólva, ha mégis ki kell választanunk egy irányt, akkor leginkább a nyelvkritikait kell megneveznünk, Tandori és Petri nyomán.) Ebben a helyzetben a Parnasszus nem az irányzatosság „dogmatikus”, hanem a tájékoztató közvetítés inkább „eklektikus” útját választotta. Egyszerre voltak jelen benne olyan szemléletek és poétikák, amelyeknek alapvetéseit több évtized választotta el egymástól. A Parnasszusnak így módon különösen nehéz feladatot jelentett megteremteni a vállalt szerkesztésbeli egyensúlyt. Ahogy a képviselői, a létbölcseleti, a klasszikusan esztéta modern mellett nagy teret adott a neoavantgárd és posztmodern jellegű megszólalásmódoknak is. Sőt közös fellépéseken, élő szóval is egymás mellé kerültek a különféle költői világnézetű és beszédmódbeli alkotók. A politikai elköteleződéstől való távolságtartást bizonyítja az is, hogy a közéleti-politikai költők teljesítménye a Parnasszusban inkább a költészettörténeti hagyományalakulás, illetve a létbeliség sorskérdéseinek keresztül értelmeződött. Például ilyen szempontból volt döbbenetes hatása annak, amikor Juhász Ferenc arról beszélt, hogy szülőfalujában, Bián szinte kamaszként a hátán vitte a halottakat – ez volt az az életrajzi adat, amelyből jobban megérthettük kozmikus lírájának lét/nemlét oldalát. Ugyanilyen hatású volt, amikor Csoóri Sándor beszélt a forradalom alatti élményeiről, személyesség téve a közéletet. A Parnasszus mindig komolyan vette az elméleti háttérrel, a történeti szemlélet erősebb jellegű volt az esetében, és ez a karakterjegye az idők során inkább kirajzolódott – a folyóirat szerkesztési felépítettségének változását tekintve. Már-már levéltári vagy kritikai kiadásszerű feldolgozásra is biztató felépítettségével.

A Parnasszus költészeti folyóirat 1995-ben indult, nagy lelkesedéssel. A debütáló szám, az entré több szempontból is irodalomtörténeti unikum. Egyrészt rengeteg, azóta már kanonikusnak minősülő írás szerepel benne, másrészt a tördelési, grafikai megoldások okán valóságos műtárgynak is nevezhető a folyóiratszám. Amellett, hogy ma már kanonikus szerzők kanonikus alkotásait tartalmazza, a költészeti folyóirat költészeti szemléletének irányát is jelezte. Fő helyen Rainer Maria Rilke lírafelfogását idézi, de Tandori Dezsőé úgyszintén kiemelt helyen szerepel. Azt gondolhatnánk tehát – a magyar költészettörténet oldaláról –, hogy az Újhold elvont tárgyiasságának eszménye volt a legkarakteresebb, ami áthajlott abba a neoavantgárd poétikába, amely viszont ebből a nézőpontból inkább az elődökre (Szép Ernő) reflektált. Mindezenesre egy inkább bölcseletei, illetve nyelvi-retorikai én beszédének fogta fel a verset, nem annyira regionális, inkább egyetemes jellegű világnézettel. A magyar költészet tehát kezdettől a világköltészet horizontjában szól a Parnasszusban. Eklektikusan, széles merítéssel így szerepelnek már az első számban is – transzparens, beharangozó, debütáló jelleggel –, láthatóan az irányzatok és nemzedékek orientáló reprezentációjának céljával. Az első szám költői közül néhány név: Fodor András, Fodor Ákos, Gergely Ágnes, Határ Győző, Kántor Péter, Kemény István, Kukorelly Endre, Marno János, Mezey Katalin, Nagy

Gáspár, Papp Tibor, Rákos Sándor, Tandori Dezső, Térey János. 1996-tól a folyóiratszámok műtárgy jellege szándékosan visszavonódott. A patinásan irodalomtörténeti, enyhén muzeális vonatkozást aktivistább, a jelent hangsúlyozó szerkesztési szemlélet váltotta fel, és ez a külalakban – a borítón, a betűtípus és tördelési forma megváltozásán is megmutatkozott. Míg a korábbi korszakban a költészet mikéntjéről a klasszikus modernség második hulláma olyan nagy alkotóinak írásai vezették be a lapszámokat, mint Rainer Maria Rilke vagy Thomas Stearns Eliot, ebben a második korszakban már az antilírát is megelőlegező Witold Gombrowicz *Le a költészettel!* című előadásának részlete a bevezető szöveg a decemberi számban. A kilencvenes évekre jellemző, vidoran rájátszó posztmodern attitűd is megjelenik a 2000 tavaszi Barguzin-számban. Petőfi Sándor fiktív szibériai életéről és költői munkásságáról, a kultuszát groteszken megismétlő álkultusz jegyében: „Egyszer mindenki lesz Petőfi, / Egyszer mindenki volt.” (Szilágyi Ákos)

A költő neve szinonimája a sztárságnak. Gondoljunk, mert érdekes analógia lehet, Andy Warhol mondására, miszerint tizenötpercre mindenki lehet sztár. (Teszem hozzá, főleg, ha beengedték a Stúdió 54 diszkóba. Ott lett volna csak igazán posztmodern Petőfi Sándor a táncparketten, két kokaincsík között!) A paródia és a travesztia játékossága érvényesül a folyóiratban megjelent alkotásokban. Kivételesen érdekesek a „fiktív dokumentumok” alapján megírt pszeudoesszék Margócsy Istvántól valamint Spiró Györgytől, amelyek az értekező műfajra jellemző modalitást is mesterien produkálják. A Parnasszus mindig is kultiválta az irodalom vidám, nevetős arcát – például olyan tematikus számokkal, mint a Farsang- vagy Erotika-szám. A szerkesztés – mint a kulturális nyilvánosság folyamatait reflektáló szempont – külön figyelmet fordított az évfordulókról megemlékezésre is. 2005-ös Tavasz száma a Parnasszus tízéves fennállását volt hivatott megünnepelni. A főszerkesztő nagyvonalúságát tanúsítja, hogy abban a lapszámban megjelentek korra és irányzatra tekintet nélkül a folyóirat régi-új szerzői. A széles vett világpolitikai nyilvánosság folyamatait is figyelembe veszi a szerkesztés, természetesen a költészet oldaláról. Kivételes szám a *Háború+béke*. Erős nemzetközi hatása is van. Ebben világhírű költők művei sorakoznak fel az első blokkban – Günter Grass, Ingeborg Bachmann, Adam Zagajewski, Vladimir Holan és mások –, és más német, osztrák, orosz, finn, lengyel, román, szlovén, bosnyák, horvát, szerb, cseh, francia, spanyol, brazil, holland, walesi, angol, amerikai verseket is olvashatunk. S ebből a perspektívából hasonlíthatjuk össze a következő blokkban szereplő magyar költők alkotásait. A szám belső borítóját az avantgárd fe. Lugossy Lászlónak köszönhetjük. A Parnasszusnak ebben a korszakában még hangsúlyosabbá válik a kulturális és történelmi emlékezet fenntartása. 2006-ban egy egész szám emlékezik meg az 1956-os forradalomról 56 lépés címmel. Az emlékezet munkáját az is erősíti, hogy együtt jelennek meg a rekonsztitív emlékezetnek – az akkori események résztvevőinek, például Makkai Ádám és Gömöri György – tanúságtevő művei a jelen értelmezésével, olyan fiatalabb költők alkotásaival, akik, lévén akkor még nem éltek, a történeti értelmezés perspektívájából alkották meg verseiket. Figyelemre méltó még Pomogáts Béla tanulmánya a tárgykörben. 1997-től a Parnasszus szerkezete egyre tagoltabbá vált. Verseket mellett tanulmányok (én is szerepeltem több ilyen írással a verseim mellett) és kritikák is megjelennek a költői művekről. Az Átjárás rovatban remek műfordításokat is olvashatunk. 2004-től is beszélhetünk profilváltásról. A kanonizációs folyamat még hangsúlyosabbá válik a Centrum és Redivivus rovatokkal. Hivatkozhatunk Paul de Manra, aki szerint a kanonizáció határozza meg az irodalom létrejöttét, azt, hogy van irodalom egyáltalán, és nem fordított a folyamat, ahogy azt hagyományosan elképzelelik. E két nagyrovat a lap 2007-es nyári számától létezik. Egyenként negyven-ötven oldalnyi terjedelemben foglalkoznak a kiválasztott szerzőkkel. Az alapsapathoz (Pálos Anna, Vass Tibor) akkor csatlakozott főmunkatársként Kukorelly Endre és Bedecs László mint tanulmány-rovatvezető. A Centruban a kiemelkedő kortársak szerepelnek. Egy, a kánon szerint is jelentősnek gondolt élő kortárs költő és új versei, a róla megrendelt új tanulmányok, írói esszék, valamint egy nagy terjedelmű, fényképekkel kísért interjú közreadásával járul hozzá a folyóiratszám az alakuló életmű rangjának megszilárdításához, megemlékezéséhez. A Redivivusban a testben már nem élő halhatatlanok szerepelnek. Ebben a már lezárt életművek újra felnyitódnak, új szempontok szerint értelmeződnek, így módon biztosítva továbbélésüket, felkelteni a min-

denkori érdeklődést irányukban. A Centrum szerkesztési elvei között szerepel egy úgynevezett szakmai toplistá, a kortárs lírára hangolt figyelem, valamint a fiatalok irodalmi párbeszédigényének figyelembe vétele. Kiragadva néhány alkotó nevét: Bertók László, Borbély Szilárd, Buda Ferenc, Csoóri Sándor, Dobai Péter, Juhász Ferenc, Kiss Anna, Oravecz Imre, Takács Zsuzsa, Tolnai Ottó és sokan mások. Az egyik számban a „fiatal magyar költészet” állítódott a középpontba egy teljes lapszám erejéig. A Redivivusban például újraolvasódott olyan, klasszikussá vált 20. századi költők életműve, mint Babits Mihály, Dsida Jenő, Füst Milán, Jékely Zoltán, Kassák Lajos, Kálnoky László, Nagy László, Szabó Lőrinc, Zelk Zoltán, Weöres Sándor. Ám vitákat sem kerülve beszerkesztődtek olyan életművek is, mint például Sinka Istváné. Helyet kaptak a közelmúltban elhunyt költőnagyságok, mint Bella István, Fodor Ákos, Határ Győző, Marsall László, Nagy Gáspár, Rába György, Rákos Sándor, Székely Magda, Sziveri János. S a folyóiratban olyan méltatlanul elfeledett költőknek is helyet szenteltek, mint Balaskó Jenő, Erdély Miklós, Kemenczky Judit, Rózsa Endre, Szervác József (Turczi István fiatakorának legendás alakjai). A hagyományos elképzelést a Lyra Hungarica képviseli. Itt jelennek meg az évszak kiválasztott művei és a felfedezett fiatalok alkotásai. Kiemelkedő tanulmányok is olvashatók, példa erre a 2008-as Lator László–Vas István-szám, amelyben a Parnasszus szerzői oldalának írott eredményei is hangot kapnak, kiváló tanulmányok kíséretében.

Az utóbbi években ismét módosult a szerkesztőség. Pálos Anna maradt a szerkesztőségi titkár, Zsille Gábor lett az olvasószerkesztő, Király Farkas a tördelő és az online felület gazdája, Vass Tiboré a képzőművészet, Turczi István viszi a vers- és a tanulmányrovatot.

A jövő valószínűleg egyfajta széles kitekintésű kultúraköziség lesz, beleértve a nem európai hagyományokkal folytatott lírai párbeszédet is. Hiszen Turczi István a PEN Club egyik vezetője. Például indonéz költészet, mongol líra és orosz rockversek is helyet kapnak az oldalakon.

2000-től könyvsorozatot indított a Parnasszus. Turczi István úgy döntött, hogy azoknak a költőknek és irodalomtörténészeknek-kritikusoknak, akik rendszeres szerzők, indít egy könyvsorozatot, amelynek révén teljesebb formában mutatkozhat meg a tehetségük. Így jött létre az Új vizeken. A könyvsorozat ugyanabban a szellemben épül fel, ahogy a folyóirat. A verseké az Új vizeken; néhány név, akiknek ez a sorozat jelentette a pályán indulást: Babiczky Tibor, Bajtai András, Dukay Nagy Ádám, Kürti László, Lázár Bence András, Magyar Andrea, Nyerges Gábor Ádám, Svébis Bence, Tolvaj Zoltán. Ne felejtjük el, már az induláskor is hangsúlyt kapott a műfordítás. A budapesti Jókai Klubban Petrőczy Éva költő és Kertész Gyula faggatta erről a főszerkesztőt. Így lett angol, skót, lengyel, moldáv, szlovén költők antológiája, megannyi fiatal szerző fordításában az Átjáró sorozatban (2003-tól). A Magasles könyvek között pedig (2001-től indult el) tanulmánykötete jelent meg a fiatalon elhunyt Prágai Tamásnak, Bodor Bélának (kettő is), Borbély Szilárdnak, Vilcsek Bélának. A sor nem teljes. A Parnasszus Könyvek a nagy szakmai érdeklődés miatt 2007-ben a P'Art sorozattal bővült tovább. Már ismert, több kötettel rendelkező költők versesköteteit foglalta magába. Megint csak néhány név: Bárdos László, Dobai Péter, Fodor Ákos, Imre Flóra, Kurdi Imre, Marno János, Payer Imre, Szentmártoni János, Szepesi Attila, Vasadi Péter. Az új mediális csatornák jelentőségét felismerve meg kell említeni az e-parnasszust, amelyben a szerkesztőség által megjelentetésre érdemesnek ítélt műveket publikálják. Az e-könyv

rovatban olvashatók a korábban a Parnasszus Könyvek sorozatban megjelent kötetek. Az archívumban megtalálható a Parnasszus folyóirat 2009 óta megjelent valamennyi számának teljes tartalma, letölthető pdf formátumban.

Huszonöt év egy ember életében is meghatározó, hát még egy irodalmi vállalkozás esetében! Idős vagy fiatal a Parnasszus? Mindkettő. Egyrészt érett, tapasztalt és sikeres. Az olvasók, az előfizetők száma egyre emelkedik. A fiatalok, az iskolák körében is nagyon népszerű. Mert fiatalnak is megmaradt a Parnasszus: a lendület, a felfedezés kíváncsisága, kalandja állandó benne. A Parnasszus mára bebizonyította irodalmi életképességét, költészettörténeti erejét. Kétségtelen, hogy olyan költészeti horizontot nyitott, hogy azokhoz a jövő kezdeményei is kapcsolódni fognak. Ezenkívül európai, sőt világszintű kultúraközi párbeszédet is folytatva, kitágítva a perspektívát, a jövő egyre inkább dialogikus közegében is helye lesz.

A **PARNASSZUS**

költészeti folyóirat

5. születésnapját köszöntő

első magyar kortárs költészeti

KÉZIRATKIÁLLÍTÁS

Költők: Balla D. Károly Balogh Robert Báger Gusztáv Bárdos László Bertók László
Béki István Czigány György Csiki László Dobai Péter Fabó Kinga
Faludy György Fodor Ákos Fenyves Marcell Gécz János Gömöri György
Gyukics Gábor Imre Flóra Imreh András Jenei Gyula Kántor Péter
Kemény István Keszthelyi Rezső Kukorelly Endre Kulicz Gábor Ladik Katalin
Lackfi János Marsall László Mándy Stefánia Mezei András Mészöly Dezső
Nagy Gáspár Nádasdy Ádám Nyilas Atilla Obersovszky Gyula Oravec Péter
Orbán Ottó Petőcz András Podmaniczky Szilárd Prágai Tamás Rába György
Restár Sándor Sebeők János Sebők Éva Simon Balázs Somlyó György
Szentmártoni János Szilágyi Ákos Szénási Miklós Szkárosi Endre Tandori Dezső
Tábor Ádám Térey János Timár György Tornai József Tözsér Árpád
Utassy József Vass Tibor Vörös István Zemlényi Attila

Képzőművészek: Banga Ferenc, Gaál József, Lévai Ádám, Magén István,
Püski Sándor, Szabados Árpád, Szemethy Imre

KÜRTI LÁSZLÓ

audiencia

„könnyű neked igaznak lenni!”
– nekem, ki lepaktáltam az ördöggel.
szemedbe hazudhatok,
és dobálózhatok neveddel.

te mondd meg nekem, Uram:
hogyan lehetnék józan és igaz?
kik imáikat előled elmotyogták,
csak virulni mernek, mint a nyári gaz.

hegyeiden hiába kerestem,
egerben találtam néhány lugast.
elvert a jég, és seregélyek
között lehettem esztelen ludas.

eltelt huszonöt év, egekbe szöktek
szőlőindáid. mára parnasszus oldalán
józan ültetvények. eső nélküli nyár van,
cukrosodó fürtök, kétezer-húsz végtelen nyarán.

LÁZÁR BALÁZS

Akkor

A Parnasszus 25. születésnapjára

Huszonöt év, az már egy emberöltő,
kutatja nyomát az eltűnt időben a költő.
Ahonnan megint minden elérhető,
és fontosabb a szó, mint a térerő.
Akkor még írógépen kattogtatott verset,
s nem projektté értek laptopján a tervek.
Akkor még nem kommentált folyton a neten,
de napokig rágódott egy igenen, nemén.
Akkor még volt, mit nem tűrt a nyomdafesték,
s lassan fonták körbe meleg, puha esték.
Akkor úgy tűnt, vannak valódi érvek,
s a farzsebekben nem lapultak kések.
Akkor még nem gépekkel élt egy nemzedék,
s nem az volt a hős, ki váltogatta nemét.
Még nem volt időzített bomba a Föld,
s nem rémült meg, ha új vírus bukkant föl.
Nem gondolta, hogy így kifeszíti a tét,
s kiváltság lesz majd a személyes jelenlét.
Hitte, a Parnasszuson laknak a múzsák,
aztán virtuális térben adták ki az útját.
Akkor még maszk nélkül vallotta, hogy szeret,
az élet nem nyitott benne néma kórtermeket.
Ölelt, ha ünnepelt, és így tettek mások is,
nem nőtt fölé árnya, az új ember: homo ffice.

WIRTH IMRE

(***)

ÚGY JÁRKÁLSZ OTTHON, mintha még otthon lennél,
 csapot nyitsz, a csobogó vízben énekelsz,
 úgy járkálsz, szigorú menetben a pigment-
 kráterek, a hámba fogott bőrállatok.
 Úgy járkálsz, mintha lenne otthon, bőralja,
 csengő, szarusodó kopogás a hajnal
 szemölcsös rétegében. Bőrléc roppanás.

ELFÚJTA A SZÉL a wifit,
 gerléc röpültek utána,
 fészkükben digitálisan
 zeng-bong egy elkapott hullám.
 Elfújta a szél a wifim,
 gerléc kacagják jelszavam,
 szárnyuk alatt nyílfaga,
 kódjait ne tudd meg soha.
 Fújja a szél, egyre fújja,
 online térképpel csőrükben
 verebek ülnek kedvesem
 ringó, elveszett vállára.
 Este Wikipédiából
 olvas fel egy gerlecsalád,
 eperfánk zöld romjainál.

AHOGY AZ ALKONY végigfut a meridián szélén,
 felébrednek a baglyok, megrázzák egy kör mentén fejük,
 repülnek a mező felett az évezred-hálóba,
 lehullnak furcsán kifordult nyakkal, néma sátrakban
 sírnak értük a mező szélén, a bozótosban
 vaddisznó készül eltévedt útra, lovasok este
 patkót csattogatnak, szikrát szór az emlékezet,
 magasba röpül a fogoly bagoly, tollai között
 egy dróton lobog égig az álom, szorít az ég.

HOGY MEGY EL ez a nemzedék:
 gitárszólóval az urna
 permetező giccsében,
 koporsó szakad ki a
 falból, ahogy a basszusból
 kivirágzik a vadmeggy, és
 szopogatjuk a magot,
 ritmusra köpjük magasba,
 széttapossuk a rímeket,
 csalánná ledől a backstage,
 lányom szól: hangos vagy, apa,
 üvölt halkán valaki még,
 így megy el ez a nemzedék.

KEVÉS OLYANNAL TALÁLKOZOL, mint én.
 Milyen én, milyen olyannal? Ne tettesd
 hülyének magad, ócska nyelv
 játszik veled, ha visszakérdezel most.
 De nagy a szád. Hogy ne lenne nagy, nagyobb,
 a proletár tetemét taposom át
 féregjáratokon át a semmibe.
 Megérdemli. A történelemről nincs
 fogalma, verseit József Attila
 megírta, ennyi. Kapsz levegőt azért?
 Olvasod este? Titokban? A falvak
 ímélei lehullnak, rendszergazda
 motoz a játszótér kvarckristályai
 között. Kapd be. Fúl a sötétbe némán.
 Mégis, mit képzelsz? Dedikáljak neked
 fejszesuhanást? Mindent odaadnék.

MOST MEGYEK ÉPPEN aludni.
 Milyen szép a hivatásod,
 hogy ezt megteheted – igen,
 szép függönyöket teríték
 ablakainkra, ne lásson
 be senki, ha kertem végén
 végtelen csak ások, ások,
 végtelen temető után.
 Megörültél? Nem elég, ha
 csontpára szálldos felfelé?
 Beszippantja az ég, még sincs
 szabadulás. Körbeér a
 fénylő élet-elterelés.

TOMAJI ATTILA

Parnasszus 25

1990 körül egy hosszan elhúzódó, tanácstalan és prolongált kamaszkor zabálja fel utolsó erő tartalékjaimat. Dögunalmas tucatélet, lakótelepi lakás, tönkrement első házasság, párhuzamosan futó párkapcsolatok, reggel még itt, este már ott, a szív hektikusan, szaporán ver, vagy inkább csak *vereget*, de dobanni egy nagyot mintha elfelejtett volna. Alig látom anyámat, apámat, testvéremet, kislányomat. Közben az első megjelenések, minden hétfőn megyek az ÉS-be, Bella Istvánhoz, elvárta, hogy hetente új verssel állítsak be hozzá, ő fog majd bemutatni, aztán Kalász Márton közöl a Vigiliában, Nagy Gáspár a Hitelben, mintha épülne valami, de azt érzem, inkább pusztul, minden pesti utca felém lejt, és mintha eltűnne belőlem az élet, s zuhannék, ó, Stendhal. Engem is űzni kezd egy unikornis, sötétség íze a szájban, alvó leszek az éghideg homlokban, aztán számomra is váratlanul megrázom magam, doktoriskola, tanárkodás egy újpesti gimnáziumban, első kötetemhez Lator László ír utószót, ikreim születnek, de ez sem segít, rájövök, gyöngye fűszála vagyok csak Istennek. És elhagyom a katedrát, pénzt kell keresnem a családnak, brókernek állok, Rimbaud fegyverrel kereskedett, én részvényekkel, és akkor találkozom Pálos Annával, aki elvitte verseimet a Parnasszusba, csókolom a kezét érte, Turczi István pedig jelzi, számít rám, ölelés érte, és onnantól volt egy hely, ahová várták a verseimet, ahol negyedévente megjelenhettem. A magunkfajta számára egy szerkesztőség, egy kellemes kocsmá már-már az otthonnal is felér. Felolvassák a verseimet a Múcsarnokban. Kezdek megtalálni valamit, ami a saját hangomnak mondható, megyek a nincsből a van felé, és halkan, ha nem hallotta senki, már ki tudtam mondani azt is: költő vagyok.

TRAUMA

Ültem a parton, és nem tudtam, merre vagytok,
 merre ragyogtatok szerte magatokat a fénybe,
 víz felszínére vagy csak a színére, kövek közé,
 le a rücskőkbe, honnan moszatdarabkáitokat
 halak tépkedik, vagy kisodródtatok a homokra,
 gyökerek karmába, s bekarmoltak maguk alá,
 hogy erősebbek legyenek tartani a fákat, merre
 hullámozott messze a sorsotok, mit átadtatok s
 mit tartotok még most is abban a sötét sávnyi
 feszült térben, hová kínlódva szorult arcotok,
 ha megfújja hajamat a szél, ti sóhajtotok, ha
 megver az eső, sirattok, mert hagyni kellett
 halántékomat lüktetni, rossz szívemet
 dobogni tovább, felkelni ostoba reggeleken,
 öltözködni, utcára menni, keresni, maradt-e
 szépség és sajdulás ebben az állatkertben,

tigrisek zöldsötét pupilláiban, tébolyult vak keringésében, ahogy kancsítva szavannákra emlékeznek, szőrük hullásával együtt hullani, ketrecek homályán velük emlékezni, kutatni levelek közt és kint a vízen, gyors árnyékok futásában hallgatni tovább, mit súgnak a szelíd tárgyak, mit pisszeg a hosszú eső, mit rikolt egy rémült madár, ha meglát, menni tovább a nyugtalan s önmagába ájult emlékezet bozótosában, szűkülő ég homloka alatt, merre szakadtatok, ceruzám hogy kaparhatná össze szétszórt részeiteket, hogy erősebb legyen a gyökereknél is, és szüljek halálig betűket, anya, Nap aranya, apa, Hold hamis ezüstje –

Elhalt részemet, az idegen ismerőst élesztgetem, félő, egyszer felébred, maradhatna halott, maradjon is halott, őrizze tovább, mit meg sose osztott, örök vérzés, néma seb, buzgó buzgás, elgyötört igyekezet, még hallani hangotok, ahogy távolodik, mert mennetek kell, nem kiabálni, tutogni csak, soha már és örökre –

FILIP TAMÁS

Kiáltótorony

Mintha tündök volna a
fejem fölött, s a tündök
fölött a Medium Cœli.
Most talán megérdemelném
a csöndet, de a függőleges
szárítókötélen láthatatlan
zászlók csattognak szüntelen.

Röpül a hétszárnyú madár,
átszakítja az ég határait,
örökre eltűnik, de egy
tolla épp a lábam elé hullik.
Próbálom fölemelni, de
mozdíthatatlanul nehéz.

Tudom, az embermesternek
gondja van rám, figyel, tanít,
s én növekszem a hitben,
árnyékom már tud járni a vízen,
s ha hívnak a gyönyör sötétén
zúgó fenyvesei, ő visszatart,
ne lépjem át a határaim.

Most épp nem figyel,
indulok hát fölfelé a kiáltás
tornyába, hogy messzire lássak,
hogy lássam a többi tornyot.
Az ősök létráján kapaszkodom,
szeretnék egyedül lenni,
de fönt a legtetőn egy vak
halálkoldus úgy néz a semmibe,
hogy megsajnálom, és a
kalapjába dobom az életem.

BALOGH ROBERT

Az idegenvezető újabb levele

Kedves Uram,
húszhúsz február huszadikán
épp a fiammal mászkáltunk
téli időszámítás szerint, kicsit
negyed hat után, a főtéren,
a patika közelében, a járdaszélen,
abban a pillanatban, mikor oldalról
közeledett bicegve egy árnyék,
bottal járó ismerős figura
toppant elénk a sötétben lihegve.
Merthogy dombnak felfelé...
A szemem már nem a régi,
vagy a lámpa fénye gyöngé,
csak háromlépcsnyiről mertem köszönteni
egy szia, Laci!-val.

Ez az a pillanat, amikor az ember még van,
de már erősen elindult a nincs felé,
amikor a hegyoldal már omlik,
de maga a hegy még áll,
s ahogy elnéztem őt,
aki egy mester, kolosszus, ikon,
most önmaga árnyékaként öregember,
ott állt, ahol, s ahogy írta egykoron:
„hitbizománya van a halálnak”.

A fiamnak mondom, hogy
ő írta a *Dinnye Dömét*.
Határozottan nyújtotta a kezét,
bemutatkozott. Mégsem mondhattam neki,
a *Platón benéz az ablakont*...
Nyolcéves a nyolcvanöttes parolázott,
az idős költő zihálva mosolygott,
elénk ugrott, mint egy szénaboglya mögül,
mint baj, gond, műtétek, szédelgés,
fájdalom és befelé fordulás mögül,
s azzal köszönt ránk, hogy huhú!

Megszólalt a harangszó, valahonnan hátulról,
fentről, mindegy, honnan, tele ez a város
haranggal, templomtoronnyal,

akkor is biztos sírhantokon álltunk,
 még a rómaiak idején temettek itt,
 még nem nekünk harangoztak...
 Közben a Föld túlsó felén, bizonyos Vuhanban,
 a 19-es kódszámú koronavírus aratni kezdett.
 Karantén? Kihalt utcájú városok?
 Emberek haltak meg, százak, ezrek...
 Pár hét, és csak erről szólt a világ,
 még jártak a repülők, működtek az iskolák...
 A költő is csak kifliért s gyógyszerért indult...

És ekkor, a február végi napon, majdnem estefelé,
 eléink szállt egy lepke. Nem jelenés volt, Uram,
 ez itt a mediterráneum északi csücske!
 Tudja, hány lepke élete múlik egy reflektoron?
 Imbolyogva a fény felé repülve sülni meg a cél előtt?
 Tudja ön, hányat pislog egy Hölderlin-vers alatt?
 Tudja, hányszor kell csöpögtetni, nyelv alá fújni?
 Hányszor kenni, vérnyomást mérni?
 Hány ellenőrzés? Hány vizsgálat...
 Hányszor kell utoljára csalni,
 hogy megmaradjon egy hátha?
 Egy karantén, az ajtó bekattintott biztonsági lánc,
 a nehezen forduló, olajozatlan hevederzár csukódása...
 Mi az, ami megvéd a láthatatlan érintésétől, Uram?
 Egy maszk? Vagy tücsökpörköltre ivott vései szilvapálinka?
 Netán a *világsó*? Esteleg egy magunkban elmormolt ima?
 Ha tudja, írja meg nekem!
 Tisztelettel üdvözli régi barátja!

NAGY GÁBOR

BÚCSÚ

Minden irányból *gyöttek a népek*,
kicsípve-kifenne, lépésben,
én ficánkoltam, érzünk mielőbb
a zsibvásárba, ahol kiszínesedik a falu,
ringlispíl, szédít zshivaj, zshivongás,
a műanyag trombitába töltött gömb
rágógumik, a kápszlis pisztoly
füstje, a céllövölde csúfondáros
bajszú cigánya – a görnyedt hazaút
porát csak a részegek kurjongatása
verte fel, ballagtam nagyapámék
lába nyomában, cefreszagú hőségben,
kábulatomban nem is sejtve, hogy nem csak
a bazári színek hagynak magamra,
amikor elalvás előtt nagyanyám fölém hajol:
Na, kisfiam, szép vót-e a bucsu?

Vasárnap

Áldoztam én is a vasárnapnak
egy földre pottyantott tojással,
úgy csaptak rá a tyúkok, a sarkukban
főtörő, méltóságában ingadozó
kakassal, először a sárgájára,
majd nyújtott nyakkal habzsolták
a fehérjét, vastag csőrükkel
aprították miszlikre a héjat,
gyakorlott kannibálok;
mire nagymama előjött a csődületre,
nem maradt utánuk, csak egy gyanútlan
árnyék, meg néhány tollpihe.

Zsebpénz

Mindig tudott mit *fölhándigálni*,
 a férfi mind csak sumákolna,
 a *szöllőn* szöszmötöl, cefrét
 fokol és suttyomban lopózik,
 pincebogarak egytől egyig,
 nagy melákok, lobbanékony volt
 nagymama, de nem tartott haragot,
 s ha elvárása szerint kosztoltam, *nyőttem*,
 a *falusi levegő*, *fiam!*,
 nem a dologtól: a széltől is óvott,
 kenyérre lehetett kenni,
 búcsúzóul a zsebembe csúsztatott
 némi pénzt, *az emberek ehhez is mamlaszok*,
 avatott be súgva a háztartás titkaiba,
 és büszke és terebélyes volt,
 mint egy pénzügyminiszter.

Kaptárok

A piros bor, a kesernyés *korminnal*
 fölütött otelló inkább csak ünnepekkor,
 meg apámnak, hétköznapi a *noha*
 járta, mert a paraszt csökönyösen
 ragaszkodik ahhoz, amit az urak
 megtiltanak a javára,
 Öregpapa is elengedte a füle mellett,
 mennyire butít a *nova* szőlő,
 a néprádió zümmögése helyett
 hallgatta inkább a kaptárok
 időkből ismerős zenéjét,
 motyogott fogatlanul a bajsza alatt
 a méhek nyelvén.

NYILAS ATILLA

Karantén-hetirendem

Hétfőn verselemző foglalkozást tartok
távoktatásban (de csak kéthetente),
a sorozat címe: *Ady Endre ébresztése*,
minden alkalommal egy verset veszünk,

kedden meglátogatom egyik egykori
egyetemi tanáromat (ugyancsak kéthetente),
a háza előtt, egy kerti padon üldögélve
iszogatunk, beszélgetünk, élvezzük a napfényt,

szerda az a nap, amikor úgy nincs semmi,
hogy másnap sincsen semmi,
létrehozhatok egy úgynevezett „eseményt”
egy rendszerben a hétfő beharangozásaként,

csütörtök az a nap, amikor nincs semmi,
de másnap takarítani fogok,
talán fölveszem Ady Endre következő versét
az előadásomban, és nyilvánossá teszem,

pénteken megjön a hetilap, amit járatok,
lemegyek érte, megnézem, jött-e más is,
átlapozom, itt-ott beleolvasok,
és hősiesen takarítok (jellemzően porszívózok),

szombaton készülhetek a verselemző foglalkozásra
(ha olyan hétfő jön, amikor lesz),
előre fölírok kérdéseket és válaszokat,
hogy a szövegük majd rendelkezésre álljon,

vasárnap kisebb kirándulást teszünk,
mióta tart a járvány, a Pilisbe járunk,
leparkolunk, megyünk, nálunk a labda
és a frizbi, de nem vesszük elő egyiket se.

Ami mindennapos: a reggeli készülődés,
az étkezések, négy-öt kávé, a dohányzás,
irodalmi munka, zene, nyelvtanulás,
sokszor ellenőrizni, jött-e értesítés,

esténként sorozatot nézünk
az internetről, esetleg egy pohár sör,
s az ágy mellé készítem a könyvet,
de előfordul, hogy ki se nyitom, csak elalszom.

Mindez miért érdekes? Mert el van
beszélve, érdekes maga a nyelv is,
de ami talán még érdekesebb: hogy így *van*,
a létezés, hogy egyáltalán van valami.

A vendég

Ha rovar jelenik meg a dohányzóban,
poloska, újfajta katica, légy, darázs,
esetleg szúnyog, vagy ami szintén előfordul:
náasztáncot lejtő, éppen párzó rovarok,
azt mondom fennhangon: *vendégem* van,

de ez nem szívesen látott vendég.
Ha lomhább, ivóedényt borítok rá,
alácsúsztatok egy papírlapot,
s a poharat a ház előtti térbe nyújtva,
száját lefelé tartva kirázom

– a pókokkal is így járok el –;
ha fürgébb, igyekszem kiterelni
s gyorsan betenni utána az ablakot
(ha kint sötét van, előbb lekapcsolom
a nagyvillanyt, hogy a fény ne hívja vissza),

vagy egyedül hagyom, hogy magától távozzon.
Újabban többször észrevettem,
hogy azon jár az eszem, vajon mit gondolhat
a *vendég*, mi a terve, a célja, mit miért csinál,
hogy éli át ezt az egészet, hogyan működik.

Jó, hogy csak ilyen vendégeim vannak,
nem mint az *őrült úriembernek*,
aki a delíriumban megjelenő lényeket
hívja vendégeknek, és a macskájához
bújik, mert róla tudja, hogy valódi.

Néha az igazi vendégség is olyan
látomásszerű, hogy magában a vendégben
fogalmazódhat meg a gyanú,
nem nézi-e vendéglátója éppen
afféle borzongatós, tűnékeny lénynek.

GÁTI ISTVÁN

A vers veled marad

Garázsba indul már a busz,
A fázós gólya délre vágyik,
Hegyek mögé gurult a Nap,
Unottan függ a zárva tábla,
A héten elhagyott a kedves,
A túrazoknid nem találod,
A múltba hull a pillanat.
A vers veled marad.

Külföldre ment a jó rokon,
A fán a szilva mind leérett,
Az osztály tegnap ballagott,
Elfolyt a jég, töltön az iPhone,
Megszűnt a céged mintaboltja,
Lámpád a fáradtság leoltja,
Lement az esti színdarab.
A vers veled marad.

Mint bárdolatlan hormonok,
Dühít vagy felderít a mondat.
A vers, ha csendben mormolod,
Belülről dől a homlokodnak.
Jó képernyőn, és jó kimondva.
Bár nem belőle él a nyomda,
Mint furcsa fény, mint árnyalak,
A vers veled marad.

FECSKE CSABA

A Parnasszus felé

A Pegazuson lovagolva

*Amice, jó Stephanus Turczí,
helyéről te senkit se túrsz ki:
„Nyitva a Parnasszus,
szárnyalj, hogy odajuss,
italod bor legyen, ne murci.”*

Amikor huszonöt évvel ezelőtt, egy őszi napon hírért vettem, hogy új, tisztán költészeti folyóirat indult, amely szépprózát, regényrészletet, kritikát nem közöl, csak lírát; arra gondoltam, ez tiszta örültség, ez halva született ötlet. A lap alapítója – máig főszerkesztője – a tévéből volt ismerős, a Parnasszus című irodalmi kvízzjátékot vezette 1992–1995 között. Szerettem ezt a műsort, és szimpatikus volt a műsorvezető is, érezni lehetett, hogy a játékosokat nem ellenfélnek, hanem valóban játszótársnak tekinti, és szívből szurkol nekik.

Ez a lap, gondoltam, „néhány kósza szám” után belefullad az iroda-lomba. Hála Istennek tévedtem, bizonyosság rá ez a jubileumi szám. A versek, költők és a versolvasók életben tartották a lapot, a kifogyhatatlan energiájú alapító „atya” hatékony közreműködésével, mint ahogyan a lap is életben tartotta a verseket, a költőket, és ébren az érzékeny lelkű olvasókat. Bizony, kisebbfajta csoda ez a versek inflálódásának idején. Amikor a verseskötetek néhány száz példányban jelennek meg, és jó, ha az a kevés is gazdára talál. József Attila, Babits kötetei talán kapósabbak voltak a maguk idejében? A költészet mindig csak kevesek ügye volt, intim műfaj a vers, a lélek fényűzése. Költészet, vers nélkül ugyan lehet élni, de nem érdemes. Ide illik egy nagyon szép japán közmondás: A kenyér az élet, a rózsza az élet értelme.

A közelmúltból két kivételt említhetek: Kányádi Sándor és Faludy György verseskönyvei öt számjegyű példányban jelentek meg. Méltán népszerű költők voltak, de a példányszám nem feltétlenül esztétikai mérce. A hatvanas-hetvenes években több ezer példányban jelentek meg verseskönyvek, például Nagy László, Weöres, Váci Mihály művei.

Akkoriban az állam finanszírozta a könyvkiadást, tehát a kiadó tulajdonképpen nem vállalt rizikót; ha egyetlen könyvét sem tudta eladni, akkor se ment csődbe. A Magvetőnél megjelent, meglehetősen vegyes fogadtatású első kötetemet ezerhétszáz példányban adták ki, ami akkor a szokásos példányszám volt első kötetek esetében. És most? Az első kötet igazi költőavatónak minősült: akinek kötete volt, az részévé vált az irodalomnak, kritikák jelentek meg könyvéről, amiről a kiadók gondoskodtak. Ha jól gondolom, ma ez nem ilyen szépen működik. Pályám kezdetén – a hetvenes években – nehezebb volt kötethez jutni, mint most, hiszen mindössze három kiadó (Szépirodalmi, Magvető, Móra) foglalkozott szépirodalmi művek kiadásával, ezért nagyobb súlya is volt az első kötetnek.

A lap – és itt egyértelműen Turczira gondolok – népfrontos alapon működik, és ezt a szót jelen esetben nem pejoratív értelmében használom, hanem

úgy értem, hogy kizárólag esztétikai alapon működik: senkit nem rekeszt ki, liberálisnak számító szerzőt éppúgy közöl, mint népemzetit, nem tesz különbséget világnézeti alapon sem; vallásos szerző ugyanolyan eséllyel jelentkezhet, mint egy ateista. Kezdő poéták éppúgy helyet kapnak, mint idősebb, úgynevezett befutott költők, és ez nagyon jó. Nézetem szerint Turczi integráló személyiség, aki mindenkivel szót ért. Ám ez a mondat, mivel magam is a lap rendszeres szereplője vagyok, kicsit hazabeszélésnek tűnik, ezért, ha mód adódik rá, másutt is el fogom mondani, ha még nem mondtam volna. Orbán Ottó szerint Turczi igazi foltozóvarga, aki képes egy asztalhoz ültetni a legmegátalkodottabb ellenfeleket is. Én erénynek gondolom a lapnak ezt a nyitottságát, nyilván vannak ezzel ellenkező vélemények is – amelyek megfontolásra érdemesek, mint minden vélemény, minden értelmes gondolat.

A Parnasszus két nagyon fontos rovatát megemlítem: Centrum és Redivivus. Előbbi a jelenkori költészet egy-egy alkotójának munkásságát veszi górcső alá (legutóbb Győri Lászlót, illetve Villányi Lászlót), míg a másik már nem élő alkotók lezárult életművére hívja föl a figyelmet, közülük találokma néhány név: Balaskó Jenő, Szervác József, Bella István, Mándy Stefánia. Elfelejtett költők is reflektorfénybe kerülnek itt.

Vajon lesz-e következő huszonöt év? Idő persze lesz, az időnek nincsen vége, legfőljből nélkülünk múlik. Kíváncsi vagyok, hogy huszonöt év múlva a lapban szereplők közül kire fognak még emlékezni, mert az idő bizony nagy rostáló – Esterházy szép kifejezésével élve, kire mondható majd, hogy eljárt fölötte az olvasó... Kik voltak huszonöt évvel ezelőtt a köztudatban? Váci Mihály már nem, Nagy László alig a híresek, nagyon népszerűek közül. Weöres igen. Ő volt, van és lesz. Mint a magyar költészet, melynek védőbástyája és világítótornya a Parnasszus.

Mert versnek születnie kell, különben elgörbülne a világ gyémánttengelye.

PETRŐCZI ÉVA

Grádicsok éneke – a Parnasszusért

Ma, amikor annyi folyóirat változik megérintható, friss nyomdaillat-örömet kínáló, papír alapú kiadványból az éterben lebegő, s ezért azután ronggyá nem olvasható-jegyzetelhető barátunkból, társunkból személytelen „valamivé”, kétszeresen érdemes megéljeneznünk az egyetlen magyarországi költészeti folyóirat, a Parnasszus huszonötödik születésnapját, s – remélhetőleg – sziklaszilárd további létezését.

Benne van ebben a negyedszázadban az alapító főszerkesztő, Turczi István munkája éppen úgy, mint a lapmecénás XIV. kerület, Zugló nagylelkűsége, Takács József elegáns laptervei, s kiemelt helyen Pálos Anna fáradhatatlan szerkesztőségi titkári vállalásai. És, természetesen mindnyájunké, akik ebben a huszonöt évben akár több műfajban is – jómagam verseken kívül műfordításokkal, esszéekkel, s olykor egy pályatársi portré megírásával – szolgáltuk ezt a lapot. S tettük ezt nagyon sokan, úgy, hogy bizony a legkevésbé sem valljuk magunkat a tizenkilencedik századi francia *parnasszisták*, a „gradus ad Parnassum” jelszavát sokszor kimondatlanul, de minden sorukkal és tetteikkel lobogtató Théophile Gautier, Leconte de Lisle, Paul Verlaine és társai utódainak, akik az *elitizmus*, az elkülönülés, a poétai fölény jelszavával és jegyében éltek és alkottak.

A mi Parnasszusunk inkább egyfajta folyamatos, nagyon nyitott költészeti szeminárium, a határon belül és kívül mindazoknak, akik számára fontos a magyar költészet és a világlíra. Ezt a szemléletet segít következetesen képviselni az a tény, hogy a lap belső és külső munkatársi gárdájában sokan vagyunk olyan, már érettebb korú lírikusok, műfordítók, irodalomtörténészek, akik különböző egyetemeken vagy kurzusokon tanítottuk és tanítjuk az alkotó írás több formáját. Vagyis: *gnosis és praxis*, elméleti tudás és gyakorlat sokunk fejében és lelkében ötvöződik. Jómagam például a folyóirat korai éveiben olyan Roald Dahl-fordításaimat publikáltam itt, amelyek az én munkáim ugyan, de rengeteg erőt, örömet, inspirációt, akár kritikai megfigyelést adtak hozzá akkori tanítványaim, akik nagy számban látogatták a Károli Gáspár Református Egyetemen „Alkotó írás, alkotó megszólalás” speciálkollégiumomat. Egyikőjük, Elekes Dóra mára sikeres, sőt, nemzetközi hírű író-műfordító. Legalább jó évtizeddel első Parnasszus-béli *dahlozásom*, Dahl hangján dalolásom után, 2016 nyarán a XXII. évfolyam 2. számában kaptam azután, éppen a páratlan norvég–walesi író századik születésnapjának tiszteletére, egy újabb „jutalomjáték” lehetőséget: egy miniesszével és 2015 forró nyarán készült új fordításokkal tisztelegtem a számomra oly kedves, Llandaffban felnőtt, gyermeklelkű zseni előtt.

Saját parnasszusi munkácskáimtól most illő módon elszakadva, csak meghatottsággal tudok visszagondolni a 2018 tavaszán megjelent lapszámra, amely a régi jegyes, illetve házaspár portrék átszellemültségét idézve hozza elénk a szívárványosan sokoldalú Ladik Katalin portréját – ugyanis e szám Centrum

rovatának ő volt a főszereplője. Ezt követően Redivivus rovatcím alatt kirajzolódik Ladik Kati 2018. június 8-án távozott párja és alkotótársa, Keszthelyi Rezső portréja, akit több irodalmi műhely és közösség, de elsősorban a Fekete Sas Kiadó és annak vezetője, Fazakas István igyekezett a tehetségét megillető, parnasszusi *grádusra* juttatni. Ugyanilyen méltó és nagyon fájdalmas szépségű Parnasszus-rekviem volt a közelmúltban Tandori Dezső búcsúztatása, vagy a nemrég elhunyt nyelvész professzor-költő, Makkai Ádám köszöntése, nem sokkal végső távozása előtt. Ádám, aki világpolgárként is megmaradt nyelvünk örök szerelmesének, az egyik legszebb magyarsággal író, hatalmas életművű, Erdélyből Budapestre gyökerezett anyja, Ignác Rózsa emlékét és nagyon sok olvasóban élő emlékezetét híven-hévvvel ápoló fia volt. Azon a hóviharos és – részemről – az influenza miatt „karanténos” esten ugyan személyesen nem tudtam jelen lenni, de a Makkairól megszólalók közt írásban: igen. S ha már a havat emlegetem, soha nem felejttem el azt a szintén jócskán hózivataros napot, vagy húsz esztendeje, amelyen „beugróként” lettem egy Parnasszus-est vendége a Jókai-villában, a főszerkesztői segélykérő telefon nyomán, amikor az egyik szereplő betegét jelentett.

Voltak még Turczy Istvánnal közös jelenéseink egy-egy Budapesten kívüli helyszínen, így többek között 1998 áprilisának elején a Szolnoki Verseghy Ferenc Könyvtárban, ahol sikerült egy alapos önbeteljesítő jóslatot produkálnom. Ott került sor ugyanis *Szenczi Molnár Albert lázbeszéde* című versem ösbemutatójára, amelyben veszttemre „Tallértől tallérig vonszolódó napjaim”-ról írtam, igaz, Molnár Albertünk 1599-es heidelbergi vándordeák-élethelyzetét jellemezve, de még nem sejtve, hogy a szolnoki „Parnasszus-tájéolást” követő hetekben pontosan úgy fogok élni én is – igaz, nem Heidelbergben, hanem szűkösen ellátott oxfordi vendiák-ösztöndíjasként.

Sem hűtlen, sem hálátlan szerző nem vagyok, de publikációim után a folyóiratok tiszteletpéldányait csak ritkán szoktam megőrizni, mivel sok ezer kötetes könyvtárunk még mostani tágas lakásunk kereteit is szétfeszítik. Most kis Parnasszus-történeti nyomozásom során kiderült, hogy ezzel a költészetnek szentelt thesaurussal kivételt tettem, s így jóformán minden nekem küldött tiszteletpéldányra pillanatok alatt rátaláltam.

Ezek után már csak az marad hátra, hogy egy-két olyan megjelenésemet kiemeljem, amelyeket különösen fontosnak érzek. Az első, *Elégia Joszif Brodskijért* című versem 2006 őszi megjelenése számomra most azért időszerű, mert a tragikusan rövid életű, Nobel-díjas orosz–amerikai szerző nemrég ünnepelte volna nyolcvanadik születésnapját. Vele egy hosszabb, angol nyelvű poétikatörténeti publikáció, s egy triptichonná bővült lírai darabom mellett a közelmúltban műfordítóként is foglalkoztam, a karantén hónapjai elején pedig az én tolmácsolásomban közölte a *Litera Ne hagyd el a szobát* címmel 1970-ben, az odesszai kolera-karantén idején írott versét.

Ugyanígy nagyon hálás vagyok a Parnasszusnak azért, hogy a már említett Ladik Katalin–Keszthelyi Rezső számban megjelentette, méghozzá egy tökéletesen reprodukált, nem ismerősök számára is megható archív fényképpel, *Nézem kettejüket* című versemet, amelyben felnevelő nagymamámnak, Vaniss Margitnak és dédanyámnak, Seifmann Idának állítottam emléket. S ha már az emlékeknél tartunk, köszönöm azt a 2019 végi hosszabb közlési lehetőséget is, amely nem más, mint a tavalyi Nemzetközi Könyvfesztiválra megjelent *Ida és Gyula – Dédszüleim története* című, azóta már egy zeneművet is „termett” könyvem teljes második fejezete, a *Versben bujdosó évtizedek*.

„Miként imádkhatnám Istent,
ki népem tűzszlop képében vezette
lángok közt miként festhetném meg?”

Marc Chagall

„Aszály jön ezután, örök aszály.
Mutatja az idő fölemelt ujját.
Fölötünk kerekedik egy szél járta száj.
És gyertyánkat elfújja.”

Orbán Ottó

„Pokolba a váteszl pózzal!
Kíméld a tollad hegyét.
Fellengzésed puha lószar.
Ne is írj hát. Szenvedj elébb.”

Timár György

„Isten álmai
volnának? És ha: csoda-e,
hogy föl-fölríad?”

Fodor Ákos

„- figyel még Isten
vagy csak az ostora?”

Restár Sándor

„Jó költő, rossz költő nem ugat hiába.”

Lászlóffy Aladár

A Parnasszus további életéhez, jó sorsához további sok erőt, örömet és természetesen változatos, ifjú és idős szerzőgárdát, továbbá el nem apadó anyagi háttérrel kívánok. A főszerkesztő, s így a Parnasszus széles körben ismert jelszava, „A vers legyen veled/veletek!” szép és lelkesítő, nagyon szerethető és közérthető program. Különösen akkor, ha írás előtt, írás közben eszünkbe jut minden magyar költői és emberi hitvallások legszebbike, Arany Jánosunk aranyát *soha nem veszítő*, soha le nem pergető két sora a *Szondi két apródjából*:

*Jézusa kezében kész a kegyelem,
Egyenest oda fog folyamodni!*

Ez az üzenet rangosabb, örökebb és maradandóbb minden, a maga nemében és a maga helyén fontos és elengedhetetlen költői „önarcképformálásnál”, média- és online jelenlétnél, őszinte, vagy éppen kényszeres kánonokhoz csatlakozásnál, de még a nemzetközi költőtálalkozók kétségtelenül inspiráló, lélegzetet tágitó légkörénél is. Mert a költészet, ezt sokan valljuk és érezzük: kegyelmi ajándék. Ahogyan egy, a költészetet negyed évszázada rendületlenül, meg nem hátrálva szolgáló folyóirat.

TÓTH LÁSZLÓ

Három nekirugaszkodás

V. ö. Sanzon; T. L.: Istentelen színjáték
(1983)*Remake harmincöt évvel később*

szalonunk nem volt s benne fénylő zongoránk
örültünk ha nyárra szalonnabőrünk maradt
hogy kedvünkre rágcsálhassuk nyári konyhánkban
noha rágcsálónk sem nagyon volt már a háznál
szánkából fohász sarjadt imaszó bugyborgott
bár királynak születtünk – templomok ezer egere

*

szalonnánk sem volt s hozzá flancból szalonunk
ökostelefonunk a legócskább az is a holdban
pedig csak rá kellett volna keresnünk a youtube-on
egy bőségtálra esthajnalcsillagunk helyett rátalálni
a csalóka túléléshez vezető út
reményt hozó GPS-koordinátáira

*

se szalonunk se szalonnánk bankbetétünk miből volna
zongorázhatunk kopott gombjuk-nincs gomblyukainkon
szabadon választhatunk hitelezőink között s mondandónknak
ha pízsi gátat nem vethet senki gerincünk mint paragrafus
kanyarog láthatatlan gumibotültetvények közt élünk
s ha kenyerünk fogytán cirkuszbérletünk majszolgatjuk

VILCSEK BÉLA

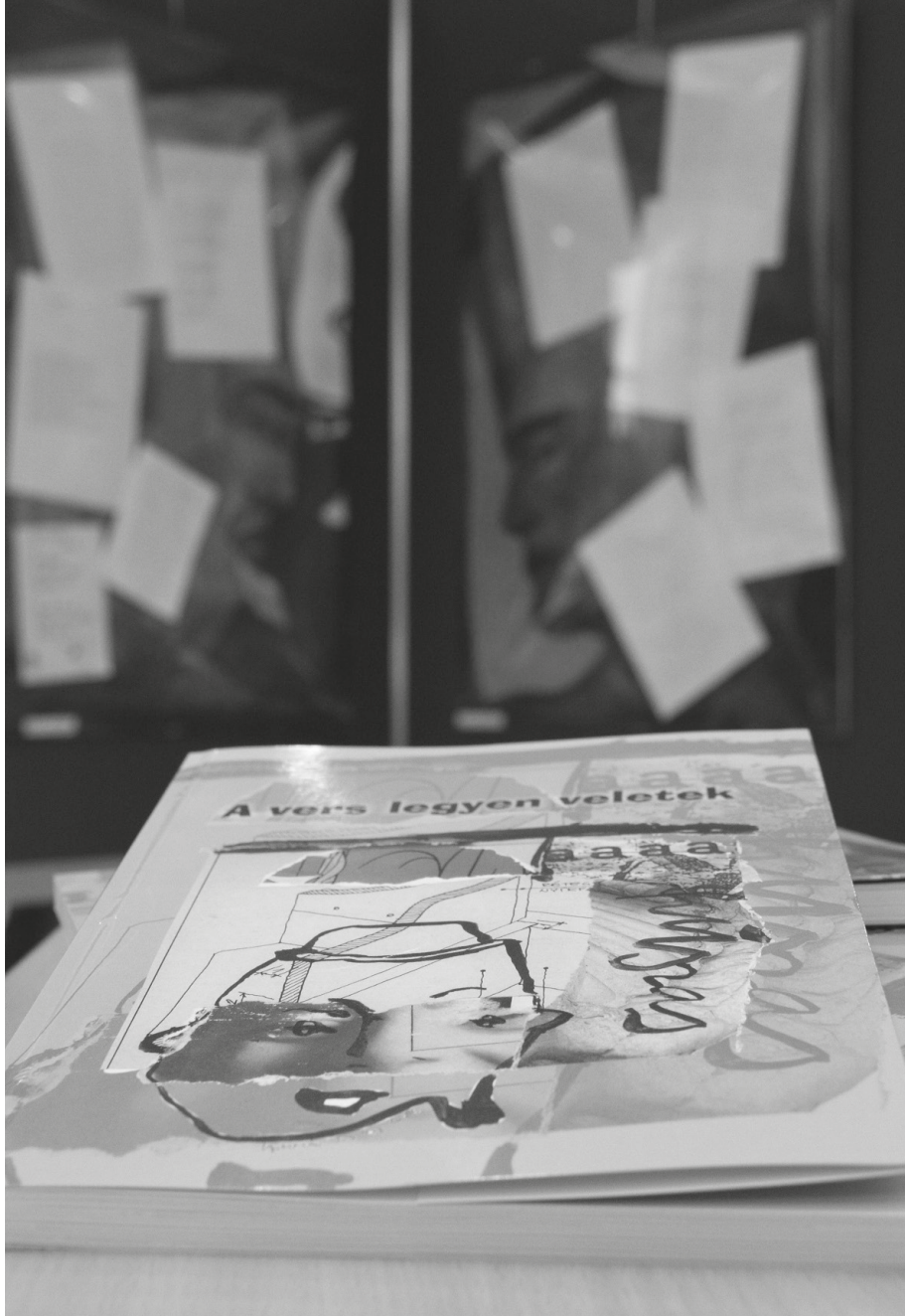
Nemes szövetkezés

A Parnasszus ünnepére

A Parnasszus egyszemélyes intézmény. Na, jó, legyünk igazságosak: a Parnasszus kétszemélyes intézmény. A lap impresszumában az immáron eltelt negyed évszázad és huszonöt évfolyam alatt két sor garantáltan mindig foglalt volt. Az egyik azt állította: „Alapító főszerkesztő: Turczi István”, a másik azt: „Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna”. A Parnasszus férj és feleség nemes szövetkezése egy jó ügy érdekében. A nemes szövetkezés első kézzelfogható eredménye a máig egyetlen költészeti folyóirat első számának megjelenése, 1995. október 10-én. Pálos Anna az egyik egri Parnasszus Műhelytalálkozó kötetlen beszélgetése során tréfásan mondta: „Mit tehet az ember, ha a férjének ilyen bolondos hobbjja van, mint a költészet? Támogatnia kell ebben a törekvésében!” A családi szövetség kétségtelenül érdekszövetség: a férj pontosan tudja, hogy alkatától teljességgel idegen mindenféle adminisztrációs, gazdasági és pénzügyi tranzakció, a hétköznapi szervezési problémák megoldása, a feleség meg szó nélkül tudomásul veszi, hogy ha a legkiválóbban teszi is a dolgát, akkor sem lehet az övé a hírnév, a siker, a rajongás, az elismerés. De ez nem is fontos. Egy a lényeg: „A vers legyen veletek!”

Akkor a kezdetekről tehát! Negyedszázad távolából nézve, ma már egyre bizonyosabb, hogy a Parnasszus megjelenése és megerősödése a legújabb kori magyar irodalom, azon belül a költészet meghatározó időpillanata és korszaka. Nincs olyan Turczi-interjú vagy -visszaemlékezés, amelyben ne kerülne szóba a Parnasszus jelentősége. „Emlékezni jó – írja a lapalapító a huszadik évforduló alkalmából összeállított emlékkönyv bevezetőjében –. Emlékezni rossz. 1995. október 10-én jelent meg a Parnasszus költészeti folyóirat *legelső* száma. Írhattam volna *első*-t is, de húsz év, mondjuk, távolából vagy távlatából, idekéredzkedett ez a *leg*-. Akkor úgy tűnt, a legnehezebb indulni, lapot alapítani, bizalmat szerezni. Azóta tudom, hogy benne lenni, fennmaradni és megújulni még nehezebb.” (20 év Parnasszus = *IN MEMORIAM. A vers legyen veletek*, Tipp-Cult Kft., Bp., 2015, 5.)

De nézzük konkrétan, hogyan és miért történt mindez! „1995-ben – mondja egy 2007-ben adott nyilatkozatában –, amikor egy költészeti folyóirat megindítása már több volt sziluettnél, úgy gondoltam, én is teret nyitok a legfiatalabbaknak. A Parnasszus folyóirat a kezdetektől céljának tekintette a pályakezdők felkarolását, és fórumhoz juttatását, esetenként még kisebb minőségi engedmények árán is. A Parnasszus Könyvek megindításakor többek közt olyan alkotók támogatták az első kötetes sorozatot, mint Lengyel Balázs, Kántor Lajos, Pomogáts Béla, Rába György, Tandori. Ők jelentették az egész ügy szakmai és emberi aranyfedezetét. [...] A Parnasszus eredetileg televíziós irodalmi vetélkedő volt 1992–95 között. A kereskedelmi tévék térnyerésével hamar elfogyott a levegő körülöttünk. Megint nem véletlen az, hogy eszembe jutottak Vas István szavai, aki évekkorábban biztatott: ami Pilinszkyéknek nem sikerült a körülmények miatt, azt én megcsinálhatom. Ebben erősített az irodalmi szekértáborok utolsó nagy összekötő hídjaként megszállottan dolgozó

A 20. születésnapra megjelent *In Memoriam* kötet emlék és főhajtás a folyóirat 1995 és 2015 közt elhunyt szerzői előtt, Fodor Andrástól Fodor Ákosig

Fodor András és Lakatos István. Orbán Ottó mondta egyszer, hogy »te képes vagy egy asztalhoz ültetni a legmegátalkodottabb ellenfeleket is«. Ez az integráló, szintetizáló szándék talán azóta sem veszett ki belőlem, de az elmúlt másfél évtizedben nagyon megváltozott a helyzet, elkeserítően polarizálódott az ország és vele a kultúra, az irodalom is. Azok közé tartozom, akik tenni akarnak ez ellen.» (Laik Eszter: „A költészet nincs egyedül”, Új Könyvpiac, 2007. május 23.)

A könyvsorozat megindítása valóban egy újabb fázisa vagy fokozata a Parnasszus alakulástörténetének. Egy egy évvel későbbi nyilatkozatában a sorozat kiötlője mintha ugyanott folytatná a nehézségek és a nehézségek leküzdéséhez kapott biztatások elősorolását, ahol egy évvel korábban abbahagyta: „Orbán Ottó egy éjszakai telefonbeszélgetésünk során, próbálom szó szerint idézni, azt mondta nekem: »A tékozló fiúk gyülekezetének, akik megtépett inggel, hamuval a fejükön kérnek bebocsáttatást az irodalom lerombolt szentélyébe,

ilyen emberre van szükség. Rád van szükségük. Minél kevésbé gondolod, annál jobban így van. Te képes vagy emelt fővel járni, és segíteni másoknak, hogy fölemeljék a fejüket. Fogj hozzá.» Ő ezt akkor mondta, amikor a kételyemet ragoztam neki, hogy a Parnasszus folyóirat alapítása után öt évvel (tehát 2000-ben, nyáron, stimmel) lehet-e, szabad-e könyvsorozatot indítani az egyre romló szellemi és anyagi környezetben. Elég kishitűen viselkedtem, mire azt találta ki, hogy beszéljünk néhány jó nevű íróval, állítsunk fel egy rangos szerkesztőbizottságot, ők lesznek a fedőszerv, és rájuk való hivatkozással sértődések nélkül elhajthatjuk a nem vállalható kéziratok szerzőit. Lengyel Balázs, Kántor Lajos, Pomogáts Béla, Tarján Tamás és Tandori Dezső neve és védjegye így került anno az impresszumba. Megindult a Parnasszus Könyvek-sorozat, amely kötetlehetőséget biztosított a legtehetségesebb fiatal költőknek, versfordítóknek és azoknak az elméleti szakembereknek, akik a »fiatal« irodalommal foglalkoztak. Szép lassan (szinte) mindenkivel kapcsolatba kerültem, aki a líra-fegyvernemben vitézkedik.” (Flanek Tibor: *Zuglói díszpolgár – a világirodalom doktora*, Zuglói lapok, 2008. november 18., 9.)

A mások felé fordulásnak, az értékek felmutatásának és felkarolásának, az integráló és szintetizáló szándéknak természetesen megvannak a maguk pontosan tetten érhető előzményei és következményei. Csak két apró mozzanat erre igazolásul. Turczi Istvánnak 1985-ben jelenik meg első verseskötete, *Segédmúzsák fekete lakkcipőben* címmel. A kötet 1976 és 1982 között született verseit tartalmazza. A könyv fülszövegében, amolyan életelvként és ars poetikaként, négy mondatot közöl „soha el nem készülő kiáltványából”:

„1. Nem érzem becsapottnak, kirekesztettnek magam, és semmi kedvem saját kardomba dőlni.

2. A többes szám első személy esélyének tudata számomra létfontosságú.

3. A konszolidáció időszaka, legalábbis így nevezik a kort, mely felnövesztett és gondolkodni tanít, engem ellentmondásaival együtt is cselekvésre ösztönöz.

4. ...az iránytűt itt hordom a nyelvem alatt.”

Egy 2006-ban adott interjúbán így szembesíti önmagát hajdani négy pontos fogadalmával: „Nos, jó érzés látni, hogy mind a négy mondat megáll ma is: 1. Ma sem érzem magam kirekesztettnek, és semmi kedvem (időm még kevesebb) kardomba dőlni. 2. A többes szám első személy esélyének tudata, teljes bizonyossággal mondom, létfontosságú. 3. A kor, amelyben élek, »engem ellentmondásaival együtt is, cselekvésre ösztönöz«. 4. Remélem, hogy az iránytű, amelyet a nyelvem alatt vélek hordani, útközben nem vált használhatatlanná.” (Laik Eszter: *Versekről, estekről, barátokról*, Új Könyvpiac, 2006. június 26. = *Átéltések* – Turczi 50, szerkesztette Tarján Tamás, Tinta Könyvkiadó, Bp., 2007, 115.) Nem lehet nem észrevenni, hogy minden látszólagos rögtönzöttség, hirtelen irány- vagy műfajváltás ellenére, bizony itt kezdettől fogva nagyon is eltökélt és tudatos pálya- és életműépítés zajlik.

Életelvnek és pályaalakításnak erre a belső egységességére – immár szigorúan a Turczi-költészetre vonatkoztatva – elsőként Szepes Erika hívta fel a figyelmet a Dunatükör folyóiratban 2005-ben közzétett tanulmányában („*Hold árvája nyugtalan lélek*” – *avagy Turczi István megpillantja mindennek, azaz „tulajdon személyes dolgainak kezdetét*”). Így szól a jellemzése: „Mire írni kezd, kész személyiség, kialakult karakterjegyekkel, ami ritka ilyen fiatalon – 1982-ben, huszonöt évesen készült el első kötete. Amiként kezdettől fogva módszeresen tekinti át ösztönéletét és érzelmeinek felnőtté válását, melynek

során a neandervölgyi ember pusztá szexualitásától emelkedik fel az érett férfi felelős szerelemérzéséig, ugyanilyen tudatosan akar feltérképezni önmagában minden szellemi-lelki adottságot és annak eredetét. Nem identitás-keresés ez, hiszen megszólalása óta tudja, hol áll, mit gondol, mit kell tennie. Az izgatja, *miből és mitől* állt össze ez a körvonalazott és megszilárdult identitás, milyen genetikai-filogenetikai meghatározói vannak – a filogenezisén most nem az általános emberit, hanem a specifikusan rokoni-családi közösség adottságait értem –, milyen művelődéstörténeti *a priori*k birtokában érkezett. Azt kutatja tehát, miben állnak ezek a filogenetikus örökségek, nyomon követhetően honnan származnak, mit vett át belőlük változatlanul, és mit párolt át személyiségének szűrőjén. Turczi nem önmagát keresi a világban, nincsenek önértékelési zavarai, hanem igyekszik felderíteni mindazokat a világokat, amelyek hozzájárultak személyiségének kialakulásához – érzelmileg, gondolkodásmódban, műveltségben, világnézetben. Keres – de nem önmagát keresi, hanem a személyiségét generáló erők eredetét. Őshon-kereső, akinek több őshona van, Jeruzsálemtől és a Holt-tengertől Tatáig, New Yorktól Lappföldre. Keresi műveltségének és intelligenciájának forrásait Homérosztól és Platónig Balassiig (helyes, archaikus ortográfiával Balassát ír) és Csokonaiig. A *Zöld Rabbi* hagyatékától a kortárs költőknek írt sms-ekig, *Máté evangéliumától* Allen Ginsbergig, a 121. genfi zsoltártól John Cage-ig. Ezért vándorol szerte a világban, mint mitikus őse, Ábrahám, a holdvándor, keresi azt az őshazát, ahonnan a legtöbb és legerőteljesebb genetikai kódot és indítékot kapta, és így érkezik meg – sokszorosan – Budapestre. Peregrinációja – vagy amiként ő nevezi: VIATOR-léte – Weöres Sándoréval ellentétben nem a személyiség elrejtéséért, idegen kultúrák öltözetének felöltéséért történik (...), hanem a személyiségjegyek karakterisztikumának az eredet kikutatásával történő megrajzolásáért, pontosításáért. Turczi tehát indulásakor »kész volt« érzelmi letisztultság, értelmi érettség, kulturális érdeklődés és a kutató célzatú költészet szempontjából: költeményeinek színvonala ezért lehet mindvégig azonos esztétikai mérce elé tartott, észleletei-értelmezései a világról ugyanazon nézőpontból származnak.” Szepes Erika ezt az alapvető felismerését később példaszerűen alapos és részletes verselemzések sorával igazolja. Csak ilyen gazdag háttéranyag birtokában jelentheti ki magabiztosan monografikus igényű tanulmánygyűjteménye (*A hagymaember – Turczi István költészetének mélyrétegei*, Littera Nova Kiadó, Bp., 2013) végkövetkeztetését: „Turczi Istvánt modern, újító szemléletű és készségű, érzékeny és problémamegoldó költészetével nemcsak generációjának, a mai ötveneseknek, hanem a mai kor magyar költészetének is egyik legjelentősebb alkotójának tartom.”

Innentől kezdve némileg személyesebb hangvételre kell váltani. A Parnaszus ünnepe és hosszú évek barátsága talán feljogosít rá. 2017-ben az a megtiszteltetés ért, hogy a győri Ambroobook Kiadó felkérésére és gondozásában egy szerény, ám annál mutatósabb, sok fényképpel és gazdag bibliográfiával ellátott monográfiában összefoglaljam mindazt, amit Turczi István életútjáról és pályaalakításáról tudni vélek (*A halandó bosszúja – Turczi István*). Nem idézem ennek sem főbb megállapításait, sem az egyes életszakaszok és kötetek elemzésének eredményeit – ez egy köszöntőnek semmiképpen nem lehet a tiszte –, legfeljebb a Turczi-(élet)mű iránt érdeklődő kedves olvasó figyelmébe ajánlhatom azt. A dolgozatnak csupán első két tételmondatát idézem, eléggé el nem ítélni szerénytelenséggel. Ez a két mondat így hangzott annak idején: „Turczi István pályájának alakulás- és fogadtatástörténetét a végletek jellemzik. Pontosabban

fogalmazva: a végletek egységessége.” Éppenséggel Szepes Erika lényeglátó pályaképe és a Parnasszus-számok ismételt átlapozása – tehát az életút újragondolása – győzött meg arról, hogy bizony ezek a tételmondatok csak részben igazak. Valójában épp a fordítottja állhat közelebb a valósághoz: a Turczi-(élet) mű lényege nem annyira a végletek egységessége, sokkal inkább az egység végletessége. A monográfia megjelenésével egy időben jelent meg Turczi Istvánnak mind hangvételében, mind tartalmában és formájában igencsak zavarba ejtő új kötete. A kötet versbeszélője (elég egyértelmű jelzések alapján: maga a szerző) egy zuglói hajnalon áll kiskertre néző teraszának fakorlátjába kapaszkodva, és „Az ébredő mostban Még a fény előtt” a kiüresedésről morfondírozik. Tudja jól, életének és költészetének (s a kettő nála egyenértékű és egyenrangú fogalmak!), minden eddiginél nagyobb kihívása elé érkezett. A csillagos égre tekintve úgy érzi, elérkezett a pillanat, hogy a kiüresedés érzetét végre és végleg kiírja magából. Úgy mond, elégiát írjon „a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben”. Elkészülő művének címe nem is lehet más: *Üresség*.

*minden, értsd: minden
megtelik ürességgel Ami az élet
Ürességgel telik, ami a vers maga
Micsoda freskó Micsoda tékozlás
Ehhez én nem is kellek Ehhez én,
látod, nem is Ehhez én, ehhez én
kicsit mégis Ha már És csak
egyetlenegyszer Még ezt Még így
De aztán hallgatok mint az út*

Az *Üresség* kíméletlenül őszinte könyv. Szerzője mintha eleve elhatározta volna, hogy végre és végleg leszámol mindenfajta gáttal és előítélettel. Bátran és görcsök nélkül szembenéz – a sötétedés utáni és a fény közeledését megelőző kivételes időpillanatban, pontosabban: hajnaltól hajnalig tartó időpillanatsorozatban – saját léthelyzetével. Szembenéz – pedig ez eddig egyáltalán nem volt műveinek kitüntetett témája – az idő múlásával, az öregedés, sőt, akár a halál fenyegető tényével is:

*Nem félek, ha átvilágítanak –
maradt még kitakarnivaló
Mióta lassabban élek
Egyre lassabban Egyre lass
Szinte már holtnak látszom
Mint aki visszakívánczik a magba
A mélybe A mélybe A szavak alá
Ahol nincs mit mondani
Nincs miért Nincs kinek
A testemet magába zárja egy mondat
Ketreben élek A saját ketrecem vagyok
Ketreben élek lassú, egyre lassúbb halált
Ki tudja, mikor szólalok meg újra
Az ürességet magába zárja a mondat,
s kelyhéből a belső fény szirmai
hullatja, hullatja, csak hullatja rám*

Homonna György munkája

A könyv középponti érzete vagy fogalma kétségtelenül: az ÜRESSÉG. Így, csupa nagybetűvel írva, mert az ÜRESSÉG átjárja, hatalmába keríti az egész személyiséget. S csak a szavak, a mondatok, az alkotás erejével van mód a meghaladására, a tőle való szabadulásra. Csak akkor van esély és mód egy költő számára életösszegzésre és az alkotói megújulásra. A legfőbb tét: formássá tenni a látszólag formássá nem tehető, de zsigerileg feszítő érzetet: az ürességet. Ilyen mű kivételes időpillanatban születik, úgy „hajnaltól hajnalig”, amikor hirtelen minden tisztán és világosan látszik, élet és irodalom már-már válságosnak hitt kérdései hirtelen megválaszolhatóvá válnak, a válságérzet könnyedén formássá tehető. Már csak hagyni kell, hogy ezeregyszáz soron át, szinte maguktól ömöljenek a tudatfolyam mozgását megjelenítő, „azonos szótárból származó szavak” (William James).

A végére minden lecsendesedik, a külső világban és a tudatban egyaránt. A hosszabb versen belül következhet egy rövidebb vers, a Turczi-versen belül egy másik Turczi-vers, a „szimfónián” belül egy „szonáta”, szintén *Üresség* címmel, *con moto* instrukcióval. A hosszúvers lüktetését felválthatja a rövidvers (szimultán) szabályosság, a rímtelenséget felválthatják a tiszta párosrímek:

*A semmi mind ha semmisül
a mindben mindig egyesül
és Semmi lesz ha Semmi volt
és vágyon túli szomjat olt*

*és úgy néz végül szerteszt
se szem, se hangtalan beszéd
hogy megláthassa, aki lát
a végső geometriát*

*Égi karám földi katlan
ha múlik is múlhatatlan
Hisz kétkedésre ott az ész
Szeretni könnyű és nehéz*

*Egy barna kép egy régi tincs
vanni van és nincseni nincs
űr üresség árvaságunk
föld alatti szélben állunk*

*A csend Az est A nő A fény
A te Az ő A mi Az én
A mindenségben semmiség
Jaj mind elillan semmis rég*

Azért mondom el mindezt, mert abban a szerencsében volt részem – talán éppen a vers írodásának idején –, hogy ezt a különleges érzést a szerzővel együtt magam is átélhettem. István kedves szokása, hogy rendszeresen invitál magához, úgymond, egy jó beszélgetésre. Ezeket a meghívásokat általában igyekszem elhárítani, mert az a tapasztalatom, hogy őt még otthonában is feltörekvő ifjú költők és tudáskereső irodalmárok serege veszi körül. Sokukat egyáltalán nem a házigazda érdemei érdeklik, sokkal inkább a saját nagyszerűségük bizonyítása. Az volt a kérésem tehát, hogy akkor találkozzunk, ha végre kettesben tudunk beszélgetni. A találkozó szerencsésen létrejött. Anna asszony elhalmozott bennünket mindenféle földi jóval, s – megint az a megmagyarázhatatlan és férfiak által soha nem kellőképpen értékelt női megérzés! – tapintatosan magunkra hagyott bennünket ott, azon a bizonyos zuglói teraszon, ahol az *Üresség* sorai megfogalmazódtak, s ahol többek között a Parnasszus egyes számai is szerkesztődnek. Életem egyik legnyugalmasabb és legtartalmasabb estéje volt, mondhatom. Ritka az olyan beszélgetés, amikor két ember mindenféle előfeltevés, előítélet vagy érdek nélkül, szabadon és kötetlenül beszélhet egymással. Megismerhettem azt a Turczi Istvánt, akit nem feszítenek valamilyen újabb tábor vagy est megszervezésének gondjai, nem kínozzák az újabb kötet, fordítás vagy versírás nyomasztó határidejének nyűgei. Köszönet érte, hogy megismerhettem!

A 20 év Parnasszus kézirat-kiállítás megnyitása alkalmából küldött „üzenetében” írja Tarján Tamás: „Adassék tisztelet és köszönet annak a néhány tízezer »kéziratnak«, levélnek, üzenetnek, kérésnek, sürgetésnek, dörgede-

Parnasszus-est, Tokaji Író tábor, 2014. Balról jobbra: Turczi István, Székelyhidi Zolt, Oravecz Péter, Szentmártoni János és Kürti László

lemnek, kéznyújtásnak, amelyet a lap szívéből Pálos Anna és Turczi István dobogott világgá húsz év folyamán.” (*A Parnasszus ünnepére. Megnyitó helyett. – Tarján Tamás üzenete, Parnasszus, 2015 tél, XXI. évf., 4. sz., 38.*) Drága Anna! Kedves István! Kívánok én is még legalább negyed évszázadnyi eredményes munkálkodást a magyar költészet – a Parnasszus és PARNASSZUS – és mindannyiunk érdekében és legnagyobb örömére! Sok szeretettel és öleléssel!

CZIGÁNY GYÖRGY

Legyen a vers

*Turczi Istvánnak és a Parnasszusnak
ajánlom*

Legyen a vers áldott, a rímek összeölelkeznek,
 és extázisuk józan gyönyörében a percek
 öröklétbe nyílnak, legyen áldott a vers, a hit:
 a szó lerúgja nyűgét, elhordott ruháit,
 és meztelenül magaslik föl, mint a zene,
 mint a napfény, mindeneket előzőnlene
 csupasz tündöklése – áldott –,
 ha fényekből kibomló alakját meglátod,
 és akkor is, ha szerelmednek sehol a teste,
 mikor mellkasodra szakad a mennybolt és az este
 betemet, szétfut a világ, megrendül az ég:
 áldott legyen akkor is a vers, amikor maradék
 csontjaidat emésztő idők csöndjébe szánod:
 mért hagytál el?! – mondanád, ahogy Ő kiáltott,
 vasbeton börtönében égitest robban, máglya,
 már nem mozduló pillával nézed az Istent árva
 keresztjén, s elhagyod esztendők elszórt roncsait,
 kering a világűrszemét, töredék ima, megvakít
 az örök világosság. Nem tudod, nem látod:
 helyetted él, veled, legyen a vers áldott.

Éjfél van

Nem létező, ne hagyj magamra.
 Istállód legyen otthonom.
 Leheljen rám mezeid barma,
 melengető, szegény rokon.
 A mennybolt most lámpáit oltja.
 Fönn szentjánosbogár-nyomok.
 Elindul a fény lassú kompja.
 A végtelen partján vagyok.

Az emlékezés rohamában

Szomjú emlékezés rohamában élek, kapkodva
az elvesző vagy rég elmerült után, e pánik sodra
hajszol: hogy is volt? – nevét kopogom az egér
billentyűjén volt barátnak, mint valaha hajós ledér
lányok fényképei alatt üt lázas morzejeleket:
kémlennem a képernyőt kell, nem eget! –
él-e még Koller Zsuzsi, vagy Telbisz Edit, akivel Győrben
futok át az iskolaudvaron, hol a kert? – nem győztem
eleget körtefára mászni, s onnan nézni a messzi
torony aranyestében kigyúlt keresztjére, menti,
de hiába ezrével is a képeket a gép,
hiába, ha az ismerős part arcai közül épp
a kisfiamé hiányzik, anyja sincs és nincs anyám, apám –
mit ámulok türelmes ágakon, százéves szilvafán?
A megtestesült szeretet: rád, előre, halottra vártam,
öröklétre, az emlékezés pusztító mámorában.

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztik:
Turczi István (vers, tanulmány)
Zsille Gábor (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Sokszorosítás: Promisszum Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu